

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Volný pohyb osob v rámci vnitřního trhu Evropské unie

Bc. Helena Petříková

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Helena Petříková

Hospodářská politika a správa
Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Volný pohyb osob v rámci vnitřního trhu Evropské unie

Název anglicky

The Free Movement of Persons within The European Internal Market

Cíle práce

Diplomová práce se věnuje volnému pohybu osob v rámci vnitřního trhu Evropské unie. Hlavním cílem práce bude zhodnotit naplňování svobody volného pohybu osob ve vnitřním trhu Evropské unie.

Hlavní cíl je dekomponován do dílčích cílů, jimiž jsou:

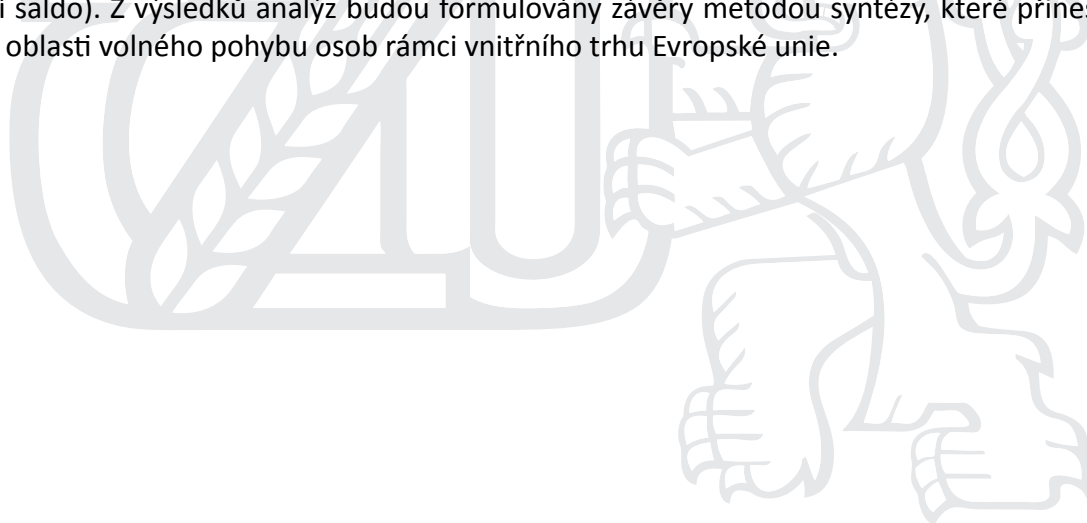
- vypracování literární rešerše na téma vnitřní trh podloženou autorskou literaturou a právním řádem Evropské unie;
- volný pohyb osob jako součást jednotného trhu;
- analýza motivačních stimulů k migraci a bariér v uplatňování práva na volný pohyb osob;
- analýza profesní orientace migrujících pracovníků;
- analýza destinací migrace pracovních sil;
- přístupy členských států k migraci pracovních sil;
- dopady migrace pracovních sil na ne/zaměstnanost.

Metodika

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část práce poskytne metodou literární rešerše ucelený náhled na vývoj vnitřního trhu a liberalizaci čtyř svobod volného pohybu. Tato část práce bude členěna na tři podkapitoly. První podkapitola "Vnitřní trh Evropské unie" bude chronologicky popisovat různé stupně evropské ekonomické integrace od 50. let 20. století až po současnost. Podkapitola "Základní svobody vnitřního trhu" seznámí s volným pohybem zboží, služeb a kapitálu. Volný pohyb osob v rámci vnitřního trhu bude hlouběji zkoumán v závěrečné podkapitole "Volný pohyb osob a jeho role ve vnitřním trhu". Literární rešerše bude čerpat z odborné autorské literatury a zahraničních článků, reportů, primárních pramenů evropského práva zahrnující zakládající smlouvy a jejich změny a sekundárních pramenů evropského práva – nařízení, směrnice a atypické akty (např. bílé knihy).

V praktické části práce bude analyzována mobilita občanů Evropské unie. Zdrojem dat pro tuto část práce bude Evropský statistický úřad (EUROSTAT) a národní statistické portály členských států. Sběr dat bude probíhat v takovém rozsahu, aby bylo možné získat co nejvíce relevantních informací o prostorové mobilitě evropské populace a splnit vytyčené cíle práce. Analytická část práce bude zkoumat, do kterých destinací

nejčastěji směřují migrační toky v rámci EU, kteří Evropané jsou ochotni migrovat do jiných členských států a jejich charakteristika – vzdělání, věk, profesní orientace apod. Členské státy budou ke zpřehlednění a usnadnění analýz prostorové mobility uspořádány do šesti skupin na základě podobných charakteristik a vzájemně budou komparovány. Práce se bude věnovat vlivu mobility evropské populace na zaměstnanost/nezaměstnanost a demografickým dopadům emigrace obyvatelstva. Pro potřeby práce bude přihlíženo na makroekonomické ukazatele (např. HDP, míra ne/zaměstnanosti) a demografické ukazatele (např. migrační saldo). Z výsledků analýz budou formulovány závěry metodou syntézy, které přinesou nové poznatky z oblasti volného pohybu osob rámci vnitřního trhu Evropské unie.

Doporučený rozsah práce

xx

Klíčová slova

Evropská unie, evropská integrace, vnitřní trh, ekonomické svobody volného pohybu, volný pohyb osob, migrace, pracovníci, zaměstnanost.

Doporučené zdroje informací

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Přeložil Stanislav ŠAROCH.

Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.

CIHELKOVÁ, E. – VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. V Praze: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1835-0.

FIALA, P. – PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-180-2.

ÚZ č. 1311 Evropské právo. Sagit, 2019. ISBN 978-80-7488-344-6.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

prof. Ing. Ivana Boháčková, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Konzultant

x

Elektronicky schváleno dne 5. 3. 2021

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 7. 3. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 08. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Volný pohyb osob v rámci vnitřního trhu Evropské unie" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2021 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala prof. Ing. Ivaně Boháčkové, CSc. za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a konzultace, které mi byly nápomocné při zpracování této diplomové práce.

Volný pohyb osob v rámci vnitřního trhu Evropské unie

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje volnému pohybu osob v rámci vnitřního trhu Evropské unie, a to především z ekonomického hlediska zahrnujícího mobilitu pracovních sil. V první části je chronologicky popsána integrace evropského prostoru od 50. let 20. století až po současnost, přičemž jako podklady pro tuto část práce byly využity reporty politických představitelů Evropské unie, bílé knihy vydávané Evropskou komisí a primární a sekundární prameny evropského práva. Druhá část práce se zaměřuje na analýzu volného pohybu pracovníků v Evropské unii. Zároveň je přihlíženo na pracovní mobilitu občanů Spojených států amerických, jelikož právě vysoká úroveň mobility Američanů je často dáována za vzor Evropanům. V práci jsou analyzovány důvody, které vedou k pracovní migraci, a také jsou uvedeny charakteristiky občana Evropské unie, který pravděpodobně emigruje za prací v rámci Evropské unie. Práce se rovněž věnuje různým formám překážek, které migraci znesnadňují. Analyzovány jsou migrační toky občanů Evropské unie, přičemž výsledky analýzy ukazují na výrazné odlišnosti mezi členskými státy. Na pracovní migraci je nahlíženo komplexně, a to jak z pozice pohybu pracovních sil, tak z hlediska sociálních aspektů migrace. Pracovní migrace v evropském měřítku může být nástrojem k zajištění rovnováhy mezi poptávkou a nabídkou pracovní síly v členských státech. Přestože na území členských států probíhá volný pohyb osob již od 50. let, proces utváření legislativního rámce není stále dokončen. Jedná se o proces kontinuální.

Klíčová slova: Evropská integrace, Evropská unie, migrace, pracovní mobilita, pracovníci, vnitřní trh, volný pohyb osob, zaměstnanost

The Free Movement of Persons within The European Internal Market

Abstract

The diploma thesis deals with the free movement of persons within the internal market of the European Union, especially from an economic point of view, including labor mobility. The first part chronologically describes the integration of the European area from the 50s of the 20th century to the present, using reports from political representatives of the European Union, white papers published by the European Commission and primary and secondary sources of European law. The second part focuses on the analysis of free movement of workers in the European Union. At the same time, the job mobility of US citizens is taken into account, as it is the high level of mobility of Americans that is often set as a model for Europeans. The thesis analyzes the reasons that lead to labor migration, and also presents the characteristics of a citizen of the European Union, who probably emigrates to work within the European Union. The thesis also deals with various forms of obstacles that make migration difficult. Migration flows of European Union citizens are analyzed, and the results of the analysis show significant differences between Member States. Labor migration is viewed comprehensively, both in terms of the movement of labor and in terms of the social aspects of migration. Labor migration at European level can be used as a tool to balance labor supply and demand in the Member States. Although the free movement of persons has taken place in the territory of the Member States since the 1950s, the process of shaping the legislative framework is still incomplete. It is a continuous process.

Keywords: European integration, European Union, migration, geographical labor mobility, workers, internal market, free movement of persons, employment

Obsah

1 Úvod.....	14
2 Cíl práce a metodika	16
2.1 Cíl práce	16
2.2 Metodika	16
3 Teoretická východiska	19
3.1 Vnitřní trh Evropské unie.....	19
3.1.1 Začátky evropské integrace	19
3.1.2 Evropské společenství uhlí a oceli.....	21
3.1.3 Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii 22	
3.1.4 Vnitřní trh	30
3.2 Základní svobody vnitřního trhu.....	39
3.3 Volný pohyb osob a jeho role ve vnitřním trhu	42
3.3.1 Volný pohyb osob.....	42
3.3.1.1 Svoboda usazování	46
3.3.1.2 Volný pohyb pracovníků	46
4 Analytická část	58
4.1 Pracovní mobilita občanů Evropské unie.....	58
4.2 Pracovní mobilita občanů Spojených států amerických.....	67
4.3 Spojené království Velké Británie a Severního Irsku jako cílová destinace občanů Evropské unie.....	69
4.3.1 Důvody atraktivity Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku70	
4.3.2 Vliv imigrace občanů z členských zemí na zaměstnanost.....	70
4.4 Migrace občanů Evropské unie v rámci vnitřního trhu.....	72
4.4.1 Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Rakousko	73
4.4.2 Francie, Německo, Irsko, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku 76	
4.4.3 Belgie, Lucembursko, Nizozemsko	80
4.4.4 Itálie, Portugalsko, Řecko, Španělsko	85
4.4.5 Dánsko, Finsko, Švédsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko	88
4.4.6 Bulharsko, Chorvatsko, Rumunsko, Slovinsko	92
4.5 Zaměstnanost pracovníků z jiných členských zemí EU/třetích zemí.....	96
5 Výsledky a diskuse	102

5.1	Poznatky o volném pohybu osob ve vnitřním trhu EU	102
5.2	Migrace v širším pojetí – diskuze.....	109
6	Závěr.....	114
7	Seznam použitých zdrojů.....	116

Seznam grafů

GRAF 1 OBČANÉ EU-28 V PRODUKTIVNÍM VĚKU POBÝVAJÍCÍ NA ÚZEMÍ JINÉHO ČLENSKÉHO STÁTU EU MEZI LETY 2005–2019 V TIS.	58
GRAF 2 VZTAH MEZI ZÁMĚREM EMIGROVAT A VÝŠE HDP NA 1 OBYVATELE V % ROCE 2004.....	61
GRAF 3 PŘEDPOKLÁDANÁ PRAVDĚPODOBNOST EMIGRACE OBČANŮ EU DLE VZDÁLENOSTI A ÚROVNĚ DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ V %	62
GRAF 4 NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ OBČANŮ UNIE V PRODUKTIVNÍM VĚKU POBÝVAJÍCÍCH NA ÚZEMÍ JINÉHO ČLENSKÉHO STÁTU EU MEZI LETY 2008–2019.....	63
GRAF 5 OBČANÉ EVROPSKÉ UNIE V PRODUKTIVNÍM VĚKU POBÝVAJÍCÍ NA ÚZEMÍ JINÉHO ČLENSKÉHO STÁTU PODLE VĚKU MEZI LETY 2008–2019 V TIS.	64
GRAF 6 VNITŘNÍ MIGRACE V USA ZA ROK 2019 V % A V TIS.	68
GRAF 7 INTRA-EU MIGRACE VE STÁTECH VISEGRÁDSKÉ ČTYŘKY A RAKOUSKU K 1. LEDNU 2019	73
GRAF 8 INTRA-EU MIGRACE VE FRANCII, NĚMECKU, IRSKU A SPOJENÉM KRÁLOVSTVÍ VELKÉ BRITÁNIE A SEVERNÍHO IRSKA K 1. LEDNU 2019	76
GRAF 9 INTRA-EU MIGRACE V BELGII, LUCEMBURSKU, NIZOZEMSKU K 1. LEDNU 2019.....	80
GRAF 10 PŘÍHRANIČNÍ PRACOVNÍCI V LUCEMBURKU, NEREZIDENTI – ČISTÉ PENĚŽNÍ TOKY A CELKOVÁ BILANCE (V MILIONECH EUR), 2019	84
GRAF 11 INTRA-EU MIGRACE V ITÁLII, PORTUGALSKU, ŘECKU A ŠPANĚLSKU K 1. LEDNU 2019	85
GRAF 12 INTRA-EU MIGRACE V DÁNSKU, FINSKU, ŠVÉDSKU, ESTONSKU, LITVĚ A LOTYŠSKU K 1. LEDNU 2019	88
GRAF 13 INTRA-EU MIGRACE V BULHARSKU, CHORVATSKU, RUMUNSKU, SLOVINSKU K 1. LEDNU 2019	92
GRAF 14 MÍRA ZAMĚSTNANOSTI OBČANŮ EU V PRODUKTIVNÍM VĚKU V ROCE 2019.....	96
GRAF 15 ZAMĚSTNANOST PRACOVNÍKŮ Z JINÝCH ZEMÍ EU NEBO ZE TŘETÍCH ZEMÍ VE SLUŽBÁCH V ROCE 2019	97
GRAF 16 ZAMĚSTNANOST PRACOVNÍKŮ Z JINÝCH ZEMÍ EU NEBO ZE TŘETÍCH ZEMÍ V PRŮMYSLU V ROCE 2019	98
GRAF 17 ZAMĚSTNANOST PRACOVNÍKŮ Z JINÝCH ZEMÍ EU NEBO ZE TŘETÍCH ZEMÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ V ROCE 2019	99
GRAF 18 POČET OBČANŮ TŘETÍCH ZEMÍ ZAMĚSTNANÝCH V ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE MEZI LETY 2004–2019 V TIS.	100

Seznam tabulek

TABULKA 1 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. Z ČESKÉ REPUBLIKY, SLOVENSKA, POLSKA, MAĎARSKA A RAKOUSKA K 1. LEDNU 2019 V TIS.</i>	74
TABULKA 2 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. DO ČESKÉ REPUBLIKY, SLOVENSKA, POLSKA, MAĎARSKA A RAKOUSKA K 1. LEDNU 2019</i>	75
TABULKA 3 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. Z FRANCIE, NĚMECKA, ÍRSKA A SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ VELKÉ BRITÁNIE A SEVERNÍHO ÍRSKA K 1. LEDNU 2019</i>	77
TABULKA 4 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. DO FRANCIE, NĚMECKA, ÍRSKA A SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ VELKÉ BRITÁNIE A SEVERNÍHO ÍRSKA K 1. LEDNU 2019</i>	78
TABULKA 5 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. Z BELGIE, LUCEMBURSKA A NIZOZEMSKA K 1. LEDNU 2019</i>	82
TABULKA 6 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. DO BELGIE, LUCEMBURSKA A NIZOZEMSKA K 1. LEDNU 2019</i>	83
TABULKA 7 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. Z ITÁLIE, PORTUGALSKA, ŘECKA A ŠPANĚLSKA K 1. LEDNU 2019</i>	86
TABULKA 8 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. DO ITÁLIE, PORTUGALSKA, ŘECKA A ŠPANĚLSKA K 1. LEDNU 2019</i>	87
TABULKA 9 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. Z DÁNSKA, FINSKA, ŠVÉDSKA, ESTONSKA, LITVY A LOTYŠSKA K 1. LEDNU 2019</i>	89
TABULKA 10 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. DO DÁNSKA, FINSKA, ŠVÉDSKA, ESTONSKA, LITVY A LOTYŠSKA K 1. LEDNU 2019</i>	90
TABULKA 11 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. Z BULHARSKA, CHORVATSKA, RUMUNSKA A SLOVINSKA K 1. LEDNU 2019</i>	93
TABULKA 12 <i>MIGRAČNÍ TOKY V TIS. DO BULHARSKA, CHORVATSKA, RUMUNSKA A SLOVINSKA K 1. LEDNU 2019</i>	94

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
EU-8	Česká republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko
E-10	Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko
E-15	Státy Evropské unie před rozšířením o státy střední a východní Evropy v roce 2004
HDP	Hrubý domácí produkt
JEA	Jednotný evropský akt
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
UK	Spojené království Velké Británie a Severního Irska
USA	Spojené státy americké
V-4	Státy Visegrádské čtyřky – Česká republika, Maďarsko, Polsko, Slovensko

1 Úvod

Představy o uspořádání Evropy byly v první polovině 20. století rozmanité. Na jedné straně stáli zastánci federálního uspořádání a na druhé zastánci uspořádání unitárního. Po konci 2. světové války byla idea ve sjednocenou Evropu oživena, neboť bylo důležité zabránit dalším konfliktům na území Evropy a zajistit trvalý mír a ekonomickou stabilitu. Ekonomická integrace evropského prostoru provází Evropu již od 50. let, kdy se datuje založení Evropského společenství uhlí a oceli, které dalo vzniknout zóně volného obchodu, ve které byl umožněn volný pohyb výrobků uhelného a ocelářského odvětví bez tarifních a netarifních omezení a v němž byl dovolen volný pohyb pracovních sil. V roce 1958 bylo založeno Evropské hospodářské společenství, jehož cílem bylo vytvořit celní unii se společným celním sazebníkem a společný trh, ve kterém měly být odstraněny překážky volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu. Volný pohyb osob byl umožněn pouze ekonomicky aktivním Evropanům. První revize Smlouvy o Evropském hospodářském společenství – Jednotný evropský akt z roku 1987 – zavedl pojem vnitřní trh a stanovil termín dokončení vnitřního trhu. Druhá polovina 80. let se nesla ve znamení obnovení aktivit potřebných k dokončení vnitřního trhu, a to zejména zásluhou předsedy Evropské komise Jacquese Delorse. Spolu s Maastrichtskou smlouvou zakládající Evropskou unii, která dále současně koexistovala s Evropským společenstvím, vznikl k 1. lednu 1993 i vnitřní trh, ve kterém byla svoboda volného pohybu osob přiznána i ekonomicky neaktivním.

Diplomová práce je cíleně zaměřena na pohyb osob ekonomicky aktivních, který může představovat jeden z nástrojů, jak stimulovat evropskou ekonomiku přesunem pracovní síly z regionů, které tíží vysoká nezaměstnanost, do regionů s vysokou poptávkou po pracovní síle. Pracovní mobilitu znesnadňují překážky, jimiž jsou jazykové a kulturní překážky, sociální vazby, uznávání kvalifikací či obavy o zachování důchodových práv. Úkolem praktické části je splnit cíle práce a nahlédnout hlouběji do problematiky volného pohybu pracovníků. Pro práci je stěžejní zjistit, jaké stimuly vedou občany členských států k pracovní migraci a s jakými překážkami se mohou setkat. Predikovat se dají finanční podněty, jelikož se očekává, že migrační toky povedou do ekonomicky silných států Evropské unie. Analýze bude rovněž podrobena profesní orientace migrujících pracovníků.

Do té doby největší a nejobávanější rozšíření Evropské unie o deset států střední a východní Evropy, které se uskutečnilo v roce 2004, bylo následováno ochrannými opatřeními, která zavedla původní E-15 (vyjma Velké Británie, Irska a Švédska) na ochranu

svých pracovních trhů před obávanou levnou pracovní silou ze států EU-8. Přechodná opatření představovala administrativní překážky, protože pracovníci ze zemí, na něž bylo uvaleno přechodné období, museli žádat o pracovní povolení. Každá země Evropské unie disponuje kompetencí sama si určovat, proti kterým zemím přechodná opatření uplatní. Německo a Rakousko otevřelo své pracovní trhy pro české pracovníky až po uplynutí maximální délky přechodného období, tj. 7 let. V roce 2021 již přechodná období neuplatňuje žádný člen Evropské unie.

Vlivu pracovní migrace na zaměstnanost / nezaměstnanost a na výši mezd je věnována část praktické práce, přičemž je vycházeno z analýz a rešerší z *The Migration Observatory* při Univerzitě Oxford. Analýzy a rešerše jsou zaměřeny na britské prostředí. Zánik členství Velké Británie v Evropské unii nemá vliv na posouzení vlivu pracovní migrace, protože získané analýzy a rešerše jsou z období před Brexitem, a Spojené království představovalo oblíbenou destinaci pracovníků z jiných členských států.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Diplomová práce se věnuje volnému pohybu osob v rámci vnitřního trhu Evropské unie. Hlavním cílem práce bude zhodnotit naplňování svobody volného pohybu osob ve vnitřním trhu Evropské unie.

Tento hlavní cíl je dekomponován do následujících dílčích cílů:

- vypracování literární rešerše na téma vnitřní trh podloženou autorskou literaturou a právním řádem Evropské unie;
- volný pohyb osob jako součást jednotného trhu;
- analýza motivačních stimulů k migraci a bariér v uplatňování práva na volný pohyb osob;
- analýza profesní orientace migrujících pracovníků;
- analýza destinací migrace pracovních sil;
- přístupy členských států k migraci pracovních sil;
- dopady migrace pracovních sil na ne/zaměstnanost.

2.2 Metodika

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část práce poskytne metodou literární rešerše ucelený náhled na vývoj vnitřního trhu a liberalizaci čtyř svobod volného pohybu. Tato část práce bude členěna na tři podkapitoly. První podkapitola *Vnitřní trh Evropské unie* bude chronologicky popisovat různé stupně evropské ekonomické integrace od 50. let 20. století až po současnost. Podkapitola *Základní svobody vnitřního trhu* seznámí s volným pohybem zboží, služeb a kapitálu. Volný pohyb osob v rámci vnitřního trhu bude hlouběji zkoumán v závěrečné podkapitole *Volný pohyb osob a jeho role ve vnitřním trhu*. Literární rešerše bude čerpat z odborné autorské literatury a zahraničních článků, reportů a primárních pramenů evropského práva, které zahrnují zakládající smlouvy a jejich změny, a sekundárních pramenů evropského práva – nařízení, směrnice a atypické akty (např. bílé knihy).

V praktické části práce bude analyzována mobilita občanů Evropské unie. *Analýza je metoda, jejímž cílem je rozložit určitý nepoznaný celistvý předmět tak, abychom jej*

dekompozicí na prvky, vztahy, funkce, procesy podrobně poznali (Ochrana, 2019, s. 45). Zdrojem dat pro tuto část práce bude Evropský statistický úřad (EUROSTAT) a národní statistické portály členských států. Sběr dat bude probíhat v takovém rozsahu, aby bylo možné získat co nejvíce relevantních informací o prostorové mobilitě evropské populace a splnit vytyčené cíle práce. Analytická část práce bude zkoumat, do kterých destinací nejčastěji směřují migrační toky v rámci EU a kteří Evropané jsou ochotni migrovat do jiných členských států včetně jejich charakteristiky – vzdělání, věk, profesní orientace apod. Členské státy budou z důvodu zpřehlednění a usnadnění analýz prostorové mobility uspořádány do šesti skupin na základě podobných charakteristik a vzájemně budou komparovány. *Metoda komparace je založena na porovnávání určitého zkoumaného problému u komparovaných jednotek. Komparované jednotky jsou ty entity, které jsou předmětem zkoumání, kdy cílem je zjistit, zdali se porovnávané jednotky podobají, či liší* (Ochrana, 2019, s. 58). Práce se bude věnovat vlivu mobility evropské populace na zaměstnanost / nezaměstnanost a demografickým dopadům emigrace obyvatelstva. Z výsledků analýz budou metodou syntézy formulovány závěry, které přinesou nové poznatky z oblasti volného pohybu osob v rámci vnitřního trhu Evropské unie. *Na základě použití metody syntézy vytváříme z jednotlivých faktů získaných jinými metodami (např. analýzou, indukci) ucelený vědecký obraz či novou vědeckou výpověď o zkoumaném problému* (Ochrana, 2019, s. 50). Pro potřeby práce bude přihlíženo na makroekonomické a demografické ukazatele. Ukazatele, spolu s pojmy týkajícími se pohybu osob, jsou definovány dle Evropského statistického úřadu následovně.

- **HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly (GDP per capita in PPS)**

HDP je definováno jako celková finanční hodnota veškerých vytvořených statků a služeb za určitou dobu a na určitém území bez započítání nákladů, které byly vynaloženy k jejich výrobě. Index HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly je vyjádřen k průměru Evropské unie, který je roven 100. Pokud je index určitého státu vyšší než 100, tak úroveň HDP na 1 obyvatele je v této zemi vyšší, než je průměr Evropské unie a obráceně. Hodnoty jsou vyjádřeny v paritě kupní síly, tzn. ve společné měně, která eliminuje rozdíly cenových hladin mezi zeměmi a umožňuje srovnávání.

- **Míra ekonomické aktivity (Activity rate)**

Míra ekonomické aktivity je procentní podíl ekonomicky aktivní populace k celkové populaci.

- **Míra zaměstnanosti** (Employment rate)
Míra zaměstnanosti je procentní podíl zaměstnaných ve věku 15–74 k populaci v této věkové skupině. Míra zaměstnanosti může být také sestavena pro různé věkové skupiny, pohlaví nebo pro osoby žijící na určitém území.
- **Míra nezaměstnanosti** (Unemployment rate)
Míra nezaměstnanosti je procentní podíl počtu nezaměstnaných na pracovní síle. Pracovní síla se skládá ze zaměstnaných i nezaměstnaných osob.
- **Nezaměstnaný**
Nezaměstnaný je osoba ve věku 15–74 (v Itálii a Španělsku 16–74), která je bez práce během referenčního týdne a která je schopna nastoupit do zaměstnání během následujících 14 dnů (nebo si již našla zaměstnání, do kterého nastoupí během následujících 3 měsíců) a která aktivně hledala zaměstnání někdy v průběhu uplynulých 4 týdnů.
- **Migrační saldo** (též čistá migrace)
Migrační saldo je rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých.
- **Nedávno přistěhovalí** (Recent immigrants)
Nedávno přistěhovalí jsou osoby narozené v zahraničí, nebo osoby s odlišnou státní příslušností, než je země jejich aktuálního bydliště, a kteří zde pobývají 5 let a méně.
- **Občané EU, kteří obvykle pobývají na území jiného státu EU** (EU citizens who usually reside in another EU country)
Občané EU, kteří obvykle pobývají na území jiného státu EU, jsou osoby, které si zřídily obvyklé bydliště v jiném členském státu, než ve kterém se narodily, na dobu nejméně 12 měsíců, nebo se očekává, že po tuto dobu zde setrvají. Obvyklé bydliště znamená místo, kde osoba tráví denní dobu odpočinku, a to bez ohledu na případnou dočasnou nepřítomnost z důvodu rekreace, dovolené, návštěvy přátel a příbuzných apod.

3 Teoretická východiska

Jak uvedl Jacques Delors ve svém projevu 21. listopadu 1986 v Evropském univerzitním institutu ve Florencii: „*Hlavním smyslem této oblasti bez hranic, kterou se snažíme vytvořit, je spojit Evropany. Spojit je udělením svobody pohybu a příležitostí pracovat a tvořit společně, a to nikoliv pouze v ekonomické oblasti*“ (Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 265).

3.1 Vnitřní trh Evropské unie

Kapitola 3.1 se zaměřuje na vnitřní trh z hlediska vývoje od společného trhu v Evropském společenství uhlí a oceli, přes celní unii a společný trh v období Evropského hospodářského společenství k vnitřnímu trhu Evropské unie, tak jak ho známe dnes.

3.1.1 Začátky evropské integrace

Průkopníkem myšlenky sjednoceného evropského prostoru byl hrabě Richard Coudenhove-Kalergi, který v roce 1923 publikoval knihu s názvem Panevropa, kde nazval Evropu Spojenými státy evropskými a usiloval o federální uspořádání Evropy. Jak uvádí Fiala (2009, s. 37), *model Panevropské unie představoval první skutečně politický projekt výstavby sjednocené Evropy*“. Hrabě Coudenhove-Kalergi usiloval o sjednocení Evropy zejména za účelem získání a udržení pozice rovnocenného obchodního partnera USA, Ruska, Commonwealthu a Číny a také z obavy z rivality mezi Německem a Francií. Návrh Panevropského paktu z roku 1930 nebyl dostatečně podpořen politickými představiteli evropských zemí z důvodu rostoucího napětí z nastupující Velké hospodářské krize a později i z nestabilního politického prostředí. Panevropská unie však zůstala aktivní i během druhé světové války a kromě podpory ukončení války se věnovala i poválečnému uspořádání Evropy (Fiala, 2009, s. 36–38).

Druhá světová válka způsobila Evropě obrovské ekonomické ztráty. Příčiny vzniku válečného konfliktu, který měl za následek miliony nevinných obětí a rozvrácené hospodářství postižených zemí, byly rozděleny do tří myšlenkových proudů. Zastánci prvního myšlenkového proudu tvrdili, že viníkem konfliktu bylo Německo. Cílem tedy bylo zabránit opětovnému zbrojení Německa a přetransformovat Německo ze země s průmyslovou základnou na zemědělskou a pasteveckou. Z předcházejícího vojenského konfliktu – 1. světové války – byla však Evropa ponaučena. Tento postup eliminace

německého průmyslu byl již aplikován po 1. světové válce, avšak Německou říši ani tato eliminace průmyslu nepoznamenala natolik, aby zabránila vzniku 2. světové války (Baldwin, 2013, s. 30).

Druhým myšlenkovým proudem byla teze, že viníkem 2. světové války byl kapitalismus. Zastánci této teze spatřovali řešení v prosazování komunismu. Sovětský svaz byl podporovatelem této myšlenky a již během války prosazoval svoji vizi nového rozdělení Evropy. Již do roku 1948 byly komunistickou stranou ovládnuty státy východní a střední Evropy. Příznivci myšlenky, že viníkem je kapitalismus, však byli i v západních zemích, kde v roce 1946 získali komunisté v parlamentních volbách v Itálii 19 % hlasů a ve Francii 29 % (Baldwin, 2013, s. 31).

Třetím myšlenkovým proudem byla domněnka, že příčinou 2. světové války byl nacionalismus. Zastánci tohoto myšlenkového proudu volali po novém uspořádání demokratické Evropy a zintenzivnění vazeb a spolupráce mezi jednotlivými státy (Baldwin, 2013, s. 30). Idea vytvoření těsné integrace evropského prostoru byla známa již od 20. let, kdy hrabě Coudenhove-Kalergi usiloval o vytvoření federálního uspořádání Evropy. Vytvoření silného celku s intenzivními vazbami mezi státy nyní dostalo vysokou prioritu. Cílem bylo vytvořit takové společenství, které může zajistit na svém území trvalý mír. Budování silného společenství na Západě však brzdil poválečný stav hospodářství. V letech 1945–1946 měly státy problémy i se zajištěním základních životních podmínek pro své obyvatele.

Winston Churchill ve svém slavném projevu na americké univerzitě Westminster College ve Fultonu (známý jako Fultonský projev) dne 5. března 1946 vyzval ke spolupráci mezi Velkou Británií a Spojenými státy americkými a upozornil na rostoucí vliv Moskvy. *„Od Štětína na Baltu po Terst na Jadranu byla přes kontinent spuštěna železná opona. Za touto linií leží všechna hlavní města starých států střední a východní Evropy: Varšava, Berlín, Praha, Vídeň, Budapešť, Bělehrad, Bukurešť a Sofie. Všechna tato vynikající města a jejich obyvatelé se nacházejí v něčem, co musím nazvat sovětskou sférou“* (Churchill o železné oponě 5. března 1946, youtube.com).

Churchill zároveň konstatoval, že (...) *„Z těchto skutečností, a ony skutečnosti jsou, může být učiněn závěr, že to není osvobozená Evropa, za jejíž vytvoření jsme bojovali. Také to není Evropa, která v sobě obsahuje základy trvalého míru. Bezpečnost světa vyžaduje*

novou jednotu Evropy, od níž by žádný národ neměl být stále odloučen“ (Churchill o Železné oponě 5. března 1946, youtube.com).

Dne 19. září 1946 se uskutečnil další významný proslav Winstona Churchilla na curyšské univerzitě. V tomto projevu Churchill apeloval na politické autority k vytvoření Spojených států evropských. Churchill nastínil podobu nové Evropy slovy: *„Musíme vybudovat jistý druh Spojených států evropských. Jen tímto způsobem se budou stovky milionů pracujících schopny znovu radovat a žít v naději, která činí život smysluplným. Postup je jednoduchý. Zapotřebí je jen odvaha stovek milionů mužů a žen učinit správné rozhodnutí namísto špatného a za odměnu namísto prokletí dosáhnout štěstí“* (Spojené státy evropské – projev Winstona Churchilla 19. 9. 1946, Moderní dějiny).

Dále objasnil situaci s poválečným Německem a jeho zapojením do evropské integrace, kdy: *„Prvním krokem ke znovuvytvoření evropské rodiny musí být partnerství mezi Francií a Německem. Pouze touto cestou může Francie znovu dosáhnout morálního a kulturního vedení Evropy. Oživení Evropy nemůže nastat bez duchovně velké Francie a duchovně silného Německa“*. Churchillova představa struktury Spojených států evropských byla taková: *„Aby snížila význam materiální síly každého jednotlivého státu. Malé národy budou mít stejnou váhu jako velké a svého významu dosáhnou svým vlastním příspěvkem ke společné věci. Starobylé státy a knížectví Německa, volně spojené do příhodného federálního systému, by mohly ve Spojených státech evropských zaujmout své jednotlivé místo“* (Spojené státy evropské – projev Winstona Churchilla 19. 9. 1946, Moderní dějiny).

Churchill ve svém projevu přednesl jako první krok k budování nového uspořádání Evropy vznik Rady Evropy, která byla založena v roce 1948 na Evropském kongresu v Haagu. Rada Evropy je činná dodnes a je zcela nezávislá na EU (Baldwin, 2013, s. 35).

3.1.2 Evropské společenství uhlí a oceli

Sjednocení Evropy se začalo odehrávat na úrovni sektorové (uhelný a ocelářský průmysl), ale významnou roli začaly mít obchodní vztahy uvnitř vniklého celku. Evropské společenství uhlí a oceli se považuje za první sektorové integrační společenství. **Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli** vstoupila v platnost v roce 1952. Tuto smlouvu podepsala takzvaná „Šestka“ – Francie, Belgie, Německo, Itálie, Lucembursko a Nizozemsko. Cílem Evropského společenství uhlí a oceli bylo vytvořit společný trh

s významnými produkty, v tomto případě uhlí a ocelí, kde bude umožněno obchodovat bez tarifních i netarifních omezení. Zároveň mělo společenství zajistit kontrolu nad produkcí uhlí a oceli, a to zejména kvůli obavám z dalšího zbrojení Německa. Prioritou se stalo zamezení vojenských konfliktů mezi členskými státy a hospodářský růst (Cihelková, 2011, s. 45).

Dle článku 69 Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli se členské státy v rámci společného trhu *zavazují zrušit veškerá na státní příslušnosti založená omezení zaměstnávání v uhelném a ocelářském průmyslu, uplatňovaná vůči pracovníkům, kteří jsou příslušníky některého z členských států a mají ověřenou kvalifikaci v uhelných a ocelářských povoláních, s výhradou omezení, která vyplývají ze základních požadavků zdravotnictví a veřejného pořádku.* Evropské společenství uhlí a oceli (dále ESUO) představovalo sektorovou integraci, jež měla být modelem pro integrace dalších odvětví. ESUO zřízením Vysokého úřadu (předchůdce dnešní Komise), Parlamentního shromáždění a Rady ministrů nastínilo institucionální strukturu, která byla převzata dalšími vzniklými společenstvími. ESUO bylo založeno na 50 let. V roce 2002 platnost Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli vypršela (Cihelková, 2011, s. 45).

3.1.3 Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii

Dalším milníkem v integraci byl vznik Evropského hospodářského společenství (dále EHS). **Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství** byla podepsána v Římě dne 25. března 1957. Tato smlouva vešla v platnost 1. ledna 1958. V Římě byla podepsána tato smlouva o založení EHS a zároveň byla podepsána druhá smlouva – **Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii** (dále EURATOM), která byla, stejně jako ESUO, zaměřena na sektorovou integraci významného energetického odvětví a jejímž hlavním cílem bylo zabezpečit spolupráci při mírovém využití atomové energie. Společně jsou tyto smlouvy známy jako Římské. Pod pojmem Římská smlouva je veřejností chápána spíše Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství.

Smlouva o Evropském společenství (dříve Smlouva o EHS) byla v roce 1992 pozměněna Maastrichtskou smlouvou (Smlouva o Evropské unii). Po přijetí Lisabonské smlouvy v roce 2009 se užívá název Smlouva o fungování Evropské unie (Baldwin, 2013, s. 69). Všechny smlouvy (kromě ESUO) existují vedle sebe, to znamená, že nová smlouva

nenahrazuje předchozí. V pozměněných zněních smluv se nahrazují jednotlivé články nebo doplňují, ale všechny smlouvy jsou stále platné.

Členské státy se v Římské smlouvě zavázaly vytvořit celní unii, která představovala posun od společného trhu s uhlím a ocelí v rámci ESUO (zóna volného obchodu), kde spolu zúčastněné státy obchodují v bezcelní zóně, ale nevytvářejí společnou celní politiku vůči třetím zemím, k vyššímu integračnímu procesu – celní unii – která znamenala úplné odstranění cel mezi členskými státy a vytvoření společného celního sazebníku vůči třetím zemím (Cihelková, 2011).

Článek 9 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství říká, že *Společenství je založeno na celní unii, která pokrývá veškerý obchod zbožím a která zahrnuje jak zákaz vývozních a dovozních cel a všech poplatků s rovnocenným účinkem mezi členskými státy, tak i přijetí společného celního sazebníku ve vztahu ke třetím zemím.* Celní unie se utvářela během 60. let a upevnila pozice členských států vůči státům mimo unii. K 1. červenci 1968 vznikla celní unie.

Dalším důležitým posláním Společenství je dle článku 2 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství *vytvoření společného trhu a postupným odstraňováním rozdílů mezi hospodářskými politikami členských států podporovat harmonicky rozvoj hospodářských činností ve Společenství, nepřetržitý růst, vyšší stabilitu, rychlejší zvyšování životní úrovně a užší kontakty mezi členskými státy.*

Podle článku 3 *činnost Společenství pro účely článku 2 zahrnuje (mimo jiné) odstranění překážek volného pohybu osob, služeb a kapitálu mezi členskými státy*“. Dále je v článku stanoveno *vytvoření společného celního sazebníku a společné obchodní politiky vůči třetím zemím, vytvoření Evropského sociálního fondu pro zlepšení možností zaměstnávání pracovníků a přispění ke zvýšení jejich životní úrovně, vytvoření systému zajišťující, aby na společném trhu nebyla narušována hospodářská soutěž a byly přijaty postupy, které umožnily koordinaci hospodářských politik členských států a odstranění nerovnováhy v jejich platebních bilancích.*

V článku 8 je deklarováno postupné vytvoření společného trhu v průběhu přechodného období dvanácti let. Přechodné období se dle Smlouvy dělilo na tři etapy po čtyřech letech. Každá etapa zahrnovala přijímání již zmíněných opatření z článku 3. První etapa přechodného období mohla být prodloužena maximálně na šest let a celková doba přechodného období nesměla překročit 15 let.

Smlouva o EHS měla podle Baldwina (2013, s. 69) vytvořit *jednotný hospodářský prostor – prostor, kde firmy a spotřebitelé členských zemí mají rovný přístup na všechny jeho původně oddělené trhy.*

Vzniku a fungování společného trhu měly napomoci vnitřní politiky. Jak uvádí Cihelková (2011, s. 127), *jednalo se především o sblížení hospodářských politik, jimiž je prováděna regulace (v ekonomicky ospravedlnitelných situacích tržních selhání). To souvisí s procesem harmonizace, resp. centralizace regulatorních opatření. Konkrétně se přibližování hospodářských politik především dotýká politika: obchodní, zemědělská, dopravní, fiskální a ochrany hospodářské soutěže. Motivem pro harmonizaci nebo centralizaci byl vznik společného trhu.* Koordinací fiskální politiky a dalších hospodářských politik výše zmíněných se mohly evropské instituce věnovat až po přijetí Maastrichtské smlouvy, která dala základ ke koordinaci národních hospodářských politik. Koordinací fiskální politiky byl míněn dohled Komise nad fiskální politikou členských států z hlediska vyrovnaného rozpočtu veřejných financí. Rada měla rozhodovací pravomoci týkající se stavu veřejných financí a mohla také požadovat po konkrétním členském státu nápravu případného nadměrného schodku veřejných financí. (Cihelková, 2011, s. 134).

Aby výroba a obchod v rámci společného trhu mohly bezproblémově fungovat, bylo zapotřebí stanovit společná pravidla pro mezinárodní dopravu mezi členskými státy, stejně tak stanovit podmínky pro provozování dopravních služeb v členských zemí nerezidenty. Až do druhé poloviny 80. let byla ze společné dopravní politiky vyjmuta letecká a námořní doprava. Uvolnění i této části dopravního sektoru umožnilo vstup leteckých a námořních konkurentů z jiných členských států. Nákladní automobilová doprava byla liberalizována průběžně. Již v roce 1988 mohli dopravci z jiných členských států poskytovat služby v rámci společného trhu. Vstup těchto dopravců byl omezen kvótami, které byly zcela odstraněny až v roce 1998 (Cihelková, 2011, s. 130). Až v roce 2005 došlo k odstranění vzdušných hranic mezi členskými státy EU pod názvem Jednotné evropské nebe. Od odstranění vzdušných hranic se slibovalo snížení finančních nákladů a průměrné doby zpoždění letů (Cihelková, 2011, s. 144). K plynulému fungování mezinárodní dopravy a přepravy zboží bylo nezbytné odstranit všechny hraniční kontroly na vnitřních hranicích členských států (Cihelková, 2011, s. 130).

Po překonání hospodářské stagnace, která trvala mezi lety 1974 až 1985 a kterou zapříčinila energetická a surovinová krize, mohlo opět EHS nastartovat prohlubování integračních procesů za účelem zvýšení konkurenceschopnosti a zajištění prosperity a stability členských zemí (Cihelková, 2011, s. 48). K oživení integračních procesů a dovršení jednotného trhu byl přijat dokument **Jednotný evropský akt** (dále JEA), který byl podepsán ve dnech 17–28. února 1986 a v platnost vstoupil ke dni 1. července 1987 a představoval první revizi Smlouvy o EHS.

Ve 2. odstavci článku 13, který pozměňuje článek 8a ve Smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství, definuje Jednotný evropský akt jednotný trh jako *prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu*. Jednotný evropský akt představuje 34 článků pozměňujících texty Smlouvy o založení EHS, ESUO a EURATOM (Fiala, 2009, s. 122). Jednotný evropský akt změnil rozhodovací procedury Rady v oblasti jednotného trhu. Rada v této oblasti upustila od jednomyslného rozhodování a nyní využívala rozhodování kvalifikovanou většinou (Cihelková, 2011).

Dohoda v Jednotném evropském aktu o prostoru bez vnitřních hranic, ve kterém je zajištěn volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob, představoval pro Společenství nejdůležitější krok směrem k větší prosperitě. Uskutečnění tohoto ambiciózního cíle bylo základní podmínkou pro hospodářský růst, konkurenceschopnost a zaměstnanost. Stále však nebyla vyřešena problematika přetrvávajících fyzických kontrol osob na hranicích, ačkoli např. uznávání práva usazování a profesní kvalifikace již bylo zařazeno do právního řádu Společenství. Vznik skutečného jednotného trhu neměl být pouze jednorázovou legislativní záležitostí, ale jednalo se o neustálý proces zajišťující prosazování jednotného právního rámce, jenž řídí ekonomické činnosti, a je-li to nutné, i rozvoj soudržnosti v neustále se měnícím prostředí. Výzvou pro Společenství bylo přesvědčit o přínosech vnitřního trhu obchodní společnosti a občany členských států (White Paper: Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century, 1993, s. 82).

„Nobody falls in love with a single market.“

Jacques Delors (Monti, 2010, s. 12)

Komise v čele s Jacquesem Delorseem publikovala 14. června 1985 bílou knihu s názvem **Dokončení vnitřního trhu** (v originále *Completing the Internal Market*), známou též pod názvem Cockfieldova bílá kniha podle autora knihy. V bílé knize bylo popsáno 280

překážek volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu, které aktuálně bránily v dovršení budování vnitřního trhu a které bylo nutno odstranit co nejrychleji, avšak dle platné legislativy (Cihelková, 2011). V úvodu bílé knihy se uvádí, že sjednocení trhu s 320 miliony obyvatel způsobí zrušení překážek všeho druhu, harmonizaci pravidel, sblížení legislativy a daňového systému, posílení monetární spolupráce a zavedení opatření, která podpoří spolupráci mezi evropskými obchodními společnostmi. Bílá kniha se zaměřovala na překážky volného pohybu, které byly rozděleny do tří skupin – fyzické, technické a daňové (White Paper: Completing the Internal Market, 1985, str. 4).

Při vzniku celní unie v roce 1968 bylo již zřejmé, že pouhé odstranění sazebníku neumožní vznik skutečného společného trhu. Různé sazby daní z obratu byly překážkou v dovršení společného trhu. V návaznosti na výše uvedené se členské státy EHS v roce 1967 rozhodly, že daň z obratu bude nahrazena daní z přidané hodnoty (VAT) vybírané na společném základě. Již od začátku se připouštělo, že zavedení takové daně na společném základě by mohlo způsobit členským státům mnoho potíží a tato nová daň by musela být zaváděna postupně v časovém horizontu několika let. Harmonizace nepřímých daní byla považována za zásadní a nedílnou součást dokončování skutečného vnitřního trhu. Rychlost zavádění nových opatření byla v první polovině 80. let omezena. V zásadě to bylo způsobeno dopadem recese na hospodářské politiky členských států a fokusem na jiné problémové oblasti (White Paper: Completing the Internal Market, 1985, str. 41–42). V bílé knize je zmíněno, že v oblasti čtyř základních svobod je cílem Komise odklon od konceptu harmonizace směrem k vzájemnému uznávání a rovnocennosti. Dále bude probíhat sblížování zákonů a předpisů členských států tak, jak je stanoveno v článku 100 Smlouvy o založení EHS (White Paper: Completing the Internal Market, 1985, str. 6).

V roce 1986 vyzval komisař pro vnitřní trh Lord Cockfield jménem Komise Paola Cecchiniho k organizaci rozsáhlého výzkumu zaměřeného na ekonomické dopady programu 1992 – dokončení budování vnitřního trhu. Na výzkumu se podíleli nezávislí ekonomičtí experti, konzultanti a výzkumné instituce. Výsledky výzkumu byly zveřejněny v **Cecchiniho reportu** publikovaného Komisí v roce 1988. Komise v reportu na základě výzkumu vyhodnotila, že v případě dokončení vnitřního trhu ke konci roku 1992 by se celkový potenciální ekonomický zisk mohl vyšplhat k více než 200 mld. ECU (evropská účetní jednotka), vyjádřeno v cenách roku 1988, což by znamenalo 5% nárůst HDP Společenství. Zároveň by tento nárůst doprovázela vyšší míra zaměstnanosti. Výzkum

vyčíslil obrovské náklady, které v tehdejší době muselo EHS vynakládat z důvodu přetrvávajících překážek volného pohybu (tzn. the costs of Non-Europe). Výzkum se také věnoval výhodám, které plynou z dokončení vnitřního trhu: příležitosti pro růst, vytváření nových pracovních míst, úspory z rozsahu, zvýšení produktivity a ziskovosti, zdravější hospodářská soutěž, profesní mobilita a stabilní ceny (Europe 1992: the overall challenge, 1988, s. 1–2).

Ve výzkumu byly zahrnuty i makroekonomické simulace, které měly za úkol predikovat pravděpodobný ekonomický dopad programu 1992. Studie potvrdila, že pokud má Společenství ze svého rozsáhlého evropského trhu opravdu vytěžit maximum, musí odstranit vnitřní hranice a snížit administrativní zátěž, které musí čelit členské státy při vzájemné spolupráci. Závěrem zpráva poukazuje na tehdejší rozdrobenost evropských ekonomik a na jejich nízkou konkurenceschopnost v tržním prostředí. Dokončení vnitřního trhu bude mít za předpokladu, že bude vhodně posílena politika hospodářské soutěže na národní i nadnárodní úrovni, významný a pozitivní dopad na ekonomický výkon a zaměstnanost (Europe 1992: the overall challenge, 1988, s. 5–7).

Vy výzkumu byly použity i mikroekonomické odhady potenciálních ekonomických zisků vyplývajících z dokončení vnitřního trhu. Zisk z odstranění překážek se v případě dokončení vnitřního trhu odhadoval na 65–80 mld. ECU, což by představovalo 2,2–2,7 % HDP Společenství. Celkový zisk z dokončení vnitřního trhu se odhadoval na 127–187 ECU, v cenách roku 1985. V rozmezí mezi 4,25–6,5 % by se tento zisk podílel na celkovém HDP Společenství. Tyto odhady se týkaly pouze pro 7 členských států (Německo, Francie, Itálie, Spojené království, Benelux). Výzkum byl primárně zaměřen na tyto státy, přičemž jejich celkový podíl na HDP Společenství činil 88 %. V případě zahrnutí všech členských států (12), se zisk z dokončení vnitřního trhu odhadoval na 170–250 ECU, vyjádřeno v cenách roku 1988 (Europe 1992: the overall challenge, 1988, s. 10).

Komise v březnu roku 1992 požádala o vypracování reportu s názvem **Vnitřní trh po roce 1992 – Splnění výzvy** (v originále The Internal Market after 1992 – Meeting the challenge). Report vypracovala expertní skupina pod vedením bývalého komisaře Petera Sutherlanda a zveřejněn byl 28. října 1992. Report pojednává o tom, do jaké míry byly stávající administrativní mechanismy schopny adaptovat se na nové prostředí po zrušení hraničních kontrol. Report obsahuje strategii na maximální využití výhod, které přinese

vnitřní trh po roce 1992. Z velké části byl „program 1992“ založen na principu vzájemného uznávání (The Internal market after 1992: meeting the challenge, 1992, s. 1).

Expertní skupina doporučila Komisi nadále využívat svých kompetencí k tomu, aby národní legislativy členských států plně zohledňovaly vzájemné uznávání. I přesto, že Společenství směřovalo k důležitému úspěchu – dokončení vnitřního trhu – rostlo napětí, že budoucí legislativa Společenství může být přehnaně striktní. Proto bylo identifikováno pět kritérií.

- **Potřebnost** znamená, že Společenství by mělo zasahovat pouze v tom případě, že by vnitrostátní řešení problému představovalo újmu na základních svobodách vnitřního trhu, nebo pokud jsou řešení v kompetenci členských států nepřiměřená a řešení na úrovni Společenství by byla prokazatelně lepší.
- **Účinnost** znamená, že by mělo být zvolené takové opatření, jehož působení je nejúčinnější, a to v rozsahu od samoregulace k celkové harmonizaci.
- **Přiměřenost** znamená, že řešení na nadnárodní úrovni musí být v přímé souvislosti s požadovaným cílem. Jinými slovy, řešení by neměla zacházet dále než je nezbytně nutné, čímž se minimalizuje narušení stávajících postupů v rámci členských zemí.
- **Konzistentnost** znamená, že nová komunitární opatření musí obsahově co nejlíže odpovídat již existujícím opatřením. Tím je možné vyhnout se chaosu v přijímání nových opatření spotřebiteli a uvalení další zátěže na podnikatele.
- **Komunikace** znamená, že opodstatněnost navrhovaného opatření by měla být občanům, spotřebitelům a podnikatelům jednoduše vysvětlitelná. Podrobnosti návrhu musí být v rané fázi prodiskutovány s těmi, kterých se nová opatření nejvíce dotýkají (The Internal market after 1992: meeting the challenge, 1992, s. 2).

Evropská komise představila 5. června 1993 bílou knihu s názvem **Růst, konkurenceschopnost a zaměstnanost: Výzvy a cesty do 21. století** (v originále Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century), jež navázala na bílou knihu Dokončení vnitřního trhu z roku 1985.

Tato bílá kniha je střednědobou strategií podporující debatu. Napomáhala k rozhodování na národní i nadnárodní úrovni tak, aby položila základy udržitelnému rozvoji evropské ekonomiky a tím jí umožnila obstát v mezinárodní konkurenci. Předností evropské ekonomiky byla ve své době vysoká úroveň lidského kapitálu (vzdělání, dovednosti, kapacita pro inovace, tradice), dostupnost finančního kapitálu, vysoce efektivní bankovní

instituce a propracovanost evropského sociálního modelu. Evropské instituce dostaly nelehký úkol v nalezení konsensu mezi cíli, o které usiluje evropská společnost (práce jako faktor sociálního začlenění, rovnost příležitostí) a požadavky ekonomiky (konkurenceschopnost a tvorba pracovních míst). To bylo hlavní výzvou a také stimulem k pokračování sjednocování Evropy (White Paper: Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century, 1993, s. 3).

Během posledních 20 let se potenciální roční míra růstu ekonomiky Společenství snížila ze 4 % na 2,5 %. Konkurenční pozice ve vztahu k USA a Japonsku se zhoršila v oblasti zaměstnanosti, ve výši podílů na exportních trzích, výzkumu a vývoji, inovacích a rozvoji nových produktů. K roku 1992 bylo úspěchem Společenství vytvoření 9 milionů pracovních míst mezi lety 1986–1990, 3% úspora nákladů v mezinárodní přepravě, růst investic o 1/3 mezi lety 1985–1990, ztrojnásobení počtu fúzí obchodních společností a akvizicí za dané období, zdvojnásobení objemu obchodu v odvětvích dříve chráněných před konkurencí a zbavení se 70 milionů celních dokumentů. Na světových trzích se objevili noví konkurenti se schopností implementace nejnovějších technologií ve svůj prospěch. Konec éry komunismu ve východní Evropě představoval nový potenciál pro ekonomický růst. Vznikl nový trh na území Evropy se 120 miliony obyvateli s životní úrovní hluboko pod úrovní států Společenství (White Paper: Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century, 1993, s. 9–10).

Základními cíli v bílé knize bylo:

- 1) pomáhat evropským obchodním společnostem přizpůsobit se novému globalizovanému a vzájemně konkurujícímu prostředí;
- 2) využívat konkurenčních výhod spojených s postupnou transformací v ekonomiku založenou na znalostech;
- 3) podporovat udržitelný rozvoj průmyslu (White Paper: Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century 1993, s. 72).

Bílá kniha se věnuje problematice nezaměstnanosti, která se ve Společenství od 70. let, s výjimkou druhé poloviny 80. let, neustále zvyšovala, a to z důvodu demografických změn, které vedly ke zvýšení počtu uchazečů o práci, zatímco počet volných pracovních míst stagnoval. Okolní rozvinuté státy byly úspěšnější v adekvátní reakci na potřebu zvýšit počet pracovních míst. Po předchozích pěti letech, kdy se míra nezaměstnanosti stále snižovala, začal na začátku 90. let přibývat počet nezaměstnaných. Nezaměstnanost ve Společenství

byla ve své době charakteristická vysokým počtem dlouhodobě nezaměstnaných, která se blížila téměř polovině celkového počtu nezaměstnaných, a nezaměstnaností zejména u pracovníků s nižší kvalifikací. Pro zlepšení úrovně zaměstnanosti musely obchodní společnosti docílit globální konkurenceschopnosti na světových trzích (White Paper: Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century, 1993, s. 53–54).

Instituce EU, členské státy a obchodní společnosti vynaložily úsilí k vytvoření vnitřního trhu. Ke konci roku 1992 byla přijata do značné míry velká část toho, co skutečně bylo plánováno, ačkoli vše nebylo úplně implementováno. Přípravná fáze na vytvoření vnitřního trhu se ukázala být klíčovým hnacím mechanismem pro investování, restrukturalizaci a modernizaci legislativy (Monti, 2010, s. 13).

3.1.4 Vnitřní trh

Smlouvou o Evropské unii (Maastrichtská smlouva) podepsanou členy Společenství 7. února 1992 na zasedání Evropské rady v Maastrichtu, vznikla hlubší forma integrace – Evropská unie – čítající aktuálně 27 národních evropských států. Smlouva o Evropské unii nabyla platnosti 1. listopadu 1993 a revidovala Smlouvu o Evropském společenství (dnes pod názvem Smlouva o fungování Evropské unie), která byla do té doby známá pod názvem Smlouva o Evropském hospodářském společenství (1957). Smlouva o Evropské unii (dále Smlouva o EU) spolu se Smlouvou o fungování Evropské unie představují, dle článku 1 ve Smlouvě o fungování Evropské unie, *smlouvy, na nichž je Unie založena, které mají stejnou právní sílu a označují se jako Smlouvy.*

Maastrichtská smlouva 92/C, v platnosti od roku 1993, stanovila v článku B, HLAVA I, cíl *podporovat hospodářský a sociální pokrok, který je vyvážený a udržitelný zejména vytvořením prostoru bez vnitřních hranic, posilováním hospodářské a sociální soudržnosti a vznikem hospodářské a měnové unie, jež v konečném důsledku zahrne i jednotnou měnu v souladu s ustanoveními této Smlouvy.* V článku G, HLAVA II, je řečeno, že článek 3 (ve Smlouvě o EHS, po Maastrichtu Smlouva o ES) je nahrazen následujícím: *Pro účely stanovené v článku 2, činnosti Společenství by měly zahrnovat ... c) vnitřní trh charakterizovaný zrušením překážek ve volném pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu (...).*

Vnitřní trh vstoupil v platnost 1. ledna 1993. V té době bylo součástí Evropské unie 12 států. Nejproblémovější oblastí vnitřního trhu byl volný pohyb služeb, a to zejména

energetika, poštovní služby, doprava a telekomunikace. Komplikace vznikaly také při výběru daní z přidané hodnoty a jejich sazeb. V jednotlivých obdobích se používala odlišná terminologie. V období ESUO a EHS se užíval termín společný trh. Bílá kniha Dokončení vnitřního trhu z roku 1985 hovoří o vnitřním trhu. Jednotný evropský akt, který vstoupil v platnost v roce 1987, zavedl pojem jednotný trh. V Maastrichtské smlouvě a v poslední revizi Smlouvy – Lisabonské smlouvě – se používá termín vnitřní trh. Jak uvádí Kučerová (2010, s. 125), *termíny jako jednotný a vnitřní trh jsou chápány oproti pojmu společný trh ve smyslu vyššího akcentu na skutečné odstranění překážek, vyšší míry homogenizace podmínek pro ekonomické subjekty*. V posledních letech lze zaznamenat návrat k dřívější terminologii. O jednotném trhu pojednává bílá kniha O budoucnosti Evropy (2017), report Nová strategie pro jednotný trh (Monti, 2010) nebo Akt o jednotném trhu I, II (2011, 2012).

Tři dosavadní Evropská společenství (EHS, EUROATOM, ESUO) byla zachována a revizí Smlouvy o Evropském hospodářském společenství byla přejmenována na Evropské společenství, které představovalo první pilíř Evropské unie (Fiala, 2010, s. 105). Smlouva o Evropském společenství (dále Smlouva o ES) nově vymezovala směřování hospodářské spolupráce členských zemí. Zaměřila se na rozvíjení vnitřního trhu a na vytvoření Evropské hospodářské a měnové unie (Cihelková, 2011, s. 51).

Jak uvádí Fiala (2010, s. 106), *Evropská unie nenahradila Evropské společenství a ani nelze říci, že by byla nad ním. Evropská unie v sobě na jedné straně zahrnovala Evropské společenství, ale na straně druhé s ním současně existovala až do přijetí Lisabonské smlouvy paralelně, přičemž obě struktury měly stejnou členskou základnu a trochu jiné oblasti působení a rozhodovací procesy*. Dále Fiala uvádí, že *dokonce ani evropské instituce nedodržovaly důsledně rozdíly mezi ES a EU a tyto pojmy v různých dokumentech zaměňovaly*.

Vnitřní trh Evropské unie není sám o sobě cílem, ale je jedním z hlavních nástrojů pro dosažení celé řady prioritních cílů: vyrovnaný a udržitelný růst se zřetelem na životní prostředí, vysoká míra zaměstnanosti a sociální ochrany, vysoká životní úroveň, ekonomická a sociální soudržnost. Vnitřní trh napomáhá ke splnění těchto cílů tím, že zvyšuje ekonomickou výkonnost zúčastněných ekonomik. Toho je dosahováno účinnější alokací výrobních faktorů umožňujících větší rozsah výroby. Vyšší ekonomické výkonnosti je dosahováno vysoce konkurenčním prostředím, které vnitřní trh vytváří (White Paper:

Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union, 1995, s. 8).

Ve státech EU vyvstaly obavy ohledně základních principů vnitřního trhu, jako je volný pohyb osob a služeb. Principy evropské integrace, které byly představeny v Římské smlouvě před půl stoletím, se staly zdrojem napětí, a to zejména v kontextu přistoupení 12 nových států v roce 2004 a 2007. Přistoupení byla ve všech ohledech připravena velmi efektivně. Bezprostřednost nových skutečností vyvolala obavy mezi občany „starých členských států“, jak to nejživěji dokazoval výsledek referend ve Francii a Nizozemí z roku 2005, kdy odmítli evropskou ústavní smlouvu (Monti, 2010, s. 23).

O začlenění přidružených států do vnitřního trhu a jejich postupných procesech pojednává bílá kniha s názvem **Příprava zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Unie** (v originále Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union), kterou Evropská komise publikovala v roce 1995. Bílá kniha je součástí předvstupní strategie pro přidružené státy střední a východní Evropy, které byly přijaty Evropskou Radou v Essenu v prosinci 1994. Účelem této strategie je stát se průvodcem pro přidružené země a být jím nápomocna s přípravou na zapojení do vnitřního trhu Evropské unie (White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union, 1995, s. 2).

Vnitřní trh bez vnitřních hranic spoléhá na vysokou úroveň vzájemné důvěry. Jakékoli selhání v nedodržení společných pravidel v kterékoli oblasti vnitřního trhu vystavuje ostatní části systému riziku a podkopává jeho integritu. Záměr přizpůsobit se pravidlům a postupům počítá s postupným procesem začlenění reflektujícím různé postavení zemí střední a východní Evropy. Postupný proces zajišťuje, že jejich úsilí k dokončení ekonomického přechodu a dosažení makroekonomické stability nebude marné (White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union, 1995, s. 8). Bílá kniha měla sloužit jako referenční dokument pro současné i budoucí přidružené státy. Legislativa vnitřního trhu by neměla být prezentována jako prostý soupis pravidel a opatření, ale tak, aby bylo zřejmé, která opatření jsou podstatnější a která by měla být řešena nejdříve. Legislativa by měla být prezentována zemím střední a východní Evropy takovým způsobem, který ujasní opatření a struktury, které jsou po nich požadovány, aby legislativa byla efektivní (White Paper: Preparation of

the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union, 1995, s. 17).

Bílá kniha v každé oblasti vnitřního trhu identifikovala klíčová opatření a navrhla posloupnost v aproximaci legislativy. S aproximací legislativy poskytla pomoc Evropská unie prostřednictvím programu PHARE. Další pomoc byla poskytnuta prostřednictvím Úřadu pro technickou pomoc a výměnu informací spravovaného Komisí (White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union, 1995, s. 2).

Komise je vyzvána ke:

- a) konzultacím s přidruženými zeměmi ohledně národních programů, které mají za úkol implementovat doporučení obsažená v této bílé knize;
- b) založení úřadu pro technickou pomoc a výměnu informací (TAIEX);
- c) koordinaci technické pomoci a monitorování pokroku v implementaci doporučení z bílé knihy;
- d) udržovat ekonomicko-politický dialog s přidruženými státy ohledně sladění s vnitřním trhem a informovat přidružené státy ohledně změn v legislativě vnitřního trhu.

Přidružené země jsou vyzvány k:

- a) identifikaci koordinátora pro všechny záležitosti spojené s implementací doporučení z bílé knihy;
- b) vypracování národních programů pro implementaci doporučení;
- c) posouzení současného stavu aproximace legislativy, a to společně s Komisí.

Členské státy jsou vyzvány k:

- a) poskytnutí odborných rad ohledně zahrnutí legislativy vnitřního trhu do národní legislativy (White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union, 1995, s 39–40).

Vnitřní trh je dle článku 4 Smlouvy o fungování Evropské unie sdílenou pravomocí Unie a členských států, stejně tak jako prostor svobody, bezpečnosti a práva. Vnitřní trh funguje na základě čtyř principů: nediskriminace, harmonizace, přístup na trh a přeshraniční prvek. Princip **nediskriminace** spočívá v zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti. To znamená, že zboží, osoby, kapitál i služby, které pocházejí z jiných členských států EU,

mají nabývat stejných práv jako tuzemské. **Harmonizace** se týká sladění právních předpisů členských států, což usnadňuje pohyb zboží uvnitř trhu. **Přístupem na trh** se rozumí umožnění vstupu na trh státům, jejichž ekonomický potenciál by mohl mít pozitivní vliv na vývoj Společenství. Společný trh umožňuje přeshraniční pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu mezi členskými státy. Pokud se pohyb přes vnitřní hranice neuskuteční, pravidla pro fungování vnitřního trhu se neuplatní – chybí **přeshraniční prvek** (Kubečková, Drastíková, 2008, s. 6–9).

Poslanec Evropského parlamentu Louis Grech v roce 2010 zveřejnil **Report o zajištění jednotného trhu pro spotřebitele a občany** (v originále Report on delivering a single market to consumers and citizens). Report se zaměřuje na vnímání jednotného trhu spotřebiteli a občany členských států a také na komplikace, se kterými se účastníci přeshraničního pohybu potýkají. Hladký chod jednotného trhu je zájmem občanů, spotřebitelů a malého a středního podnikání. Jednotný trh otevřel nové obzory výzkumu a inovacím, podpořil rozvoj trhu se zbožím a službami, a to s důrazem na znalosti a technologie, které představují hnací sílu pro budoucí ekonomický rozvoj Evropské unie (Grech, 2010, s. 6).

Jednotný trh by měl být centrálním subjektem pro dosažení cíle udržitelnosti a vysoce konkurenceschopného sociálně tržního hospodářství. V reportu Grech navrhuje, aby jakákoli strategie a politika k oživení jednotného evropského trhu byla koordinována evropskými institucemi a založena na pragmatické a komplexní dohodě podporované všemi členskými státy. Jednotný trh by měl poskytnout přínosy pro spotřebitele z hlediska lepší kvality, větší rozmanitosti, rozumných cen a bezpečnosti zboží a služeb (Grech, 2010, s. 7).

Implementace pravidel jednotného trhu v roce 2010 zůstávala nejistá, protože tržní segmenty nebyly dostatečně propojeny, což mělo za následek, že obchodní společnosti i občané museli čelit každodenním obtížím při usazování a nástupu do zaměstnání v jiném členském státu (Grech, 2010, s. 13). Pouze malé procento pracovníků a poskytovatelů služeb učinilo krok k relokaci do jiného členského státu, protože je komplikována byrokracií a rizikem ztráty práva sociálního zabezpečení (Grech, 2010, s. 5).

Bývalý komisař pro vnitřní trh Mario Monti publikoval v roce 2010 report **Nová strategie pro jednotný trh – Ve službách evropského hospodářství a společnosti** (v originále A new strategy for the single market – At the service of Europe's economy and

society). Monti tento report předložil předsedovi Evropské komise, kterým byl José Manuel Barroso. Barosso identifikoval jednotný trh jako klíčový strategický unijní cíl. Report zkoumá výzvy, kterým čelila iniciativa na oživení jednotného trhu, a navrhuje komplexní strategii k tomu, aby bylo oživení politicky úspěšné a ekonomicky a sociálně životaschopné. Report upozorňoval, že jednotný trh se nacházel v kritickém bodě, protože čelil následujícím výzvám. První výzva vycházela z úpadku politické a sociální podpory tržní integrace evropského prostoru. Monti zmiňuje, že na jednotný trh je velkou částí evropské populace nahlíženo s nedůvěrou, strachem a někdy i s nepřátelským postojem. Unie se potýkala s únavou z integrace narušující chutí k „více Evropy“ a se sníženou důvěrou v roli trhu. Druhá výzva pramenila z nedostatečného politického zacílení na různé segmenty efektivního a udržitelného jednotného trhu. Obtíže jednotného trhu lze vysledovat nejen z polovičatého „svařování“ vnitrostátních trhů do jednoho evropského trhu, ale také z nedokončené expanze do nových odvětví ekonomiky v rychle se měnícím prostředí. Třetí výzva vycházela z pocitu sebejistoty, která nabyla na síle v 90. letech v domnění, že jednotný trh byl skutečně dokončen (Monti, 2010, s. 6).

Iniciativy na oživení cílily na odstranění stávajících překážek, které brzdily inovace a tlumily růstový potenciál. Doporučení byla následující:

- a) zajistit lepší fungování jednotného trhu z pozice občanů, spotřebitelů a malého a středního podnikání;
- b) vytvořit jednotný digitální trh;
- c) využívat potenciál jednotného trhu s cílem podpořit zelený růst a přeměnit Unii na nízkouhlíkovou ekonomiku;
- d) využívat všech výhod volného pohybu zboží a služeb jednotného trhu;
- e) zajistit mobilitu pracovních sil v jednotném trhu (Monti, 2010, s. 8).

Ve společnosti panovaly velmi různorodé obavy. Některé se týkaly pracovních záležitostí, jiné nespokojenosti ohledně nerovností. Ačkoli jednotný trh po celou dobu významně přispíval k tvorbě nových pracovních míst a na zlepšení úrovně méně vyspělých ekonomik členských států a regionů, byl rozšířen názor, že restrukturalizace průmyslu a přesídlení obchodních společností v rámci Unie souviselo s nedostatečnou ochranou, kterou by měla poskytovat Evropská unie. V návaznosti na rozšiřování EU o skupinu států s odlišnou životní úrovní (2004) se některé členské státy obávaly, že tyto nově příchozí země mohou prostřednictvím volného pohybu pracovníků, služeb nebo vyslaných pracovníků

ohrožit postavení občanů „starých států EU“ na trhu práce, a dokonce ohrožit některá základní práva pracovníků. Je nesporné, že jednotný trh, který ze své podstaty podporuje ekonomickou integraci, vede svou činností z hlediska průběhu ekonomického růstu a tvorby pracovních míst k selekci vítězů a poražených. Členské státy se snaží prostřednictvím sociální politiky finančně kompenzovat poražené a podpořit je k aktivní účasti (Monti, 2010, s. 26).

Komise ve své zprávě **Na cestě k Aktu o jednotném trhu** předložila 50 návrhů, které mají za úkol vyvolat podnětnou diskuzi na otázky týkající se inteligentního a udržitelného růstu. Jak se uvádí v Aktu o jednotném trhu I (2011, s. 2), *z diskuze vyplynulo silné očekávání občanské společnosti jak ohledně rozvoje možností jednotného trhu z hlediska podpory hospodářského růstu a zaměstnanosti, tak ohledně sociálního rozměru jednotného trhu a zabezpečení veřejných služeb*. Přijat byl společný cíl – vysoce konkurenceschopné sociálně tržní hospodářství.

Na základě poznatků z veřejné diskuze, stanovisek a závěrů Evropského parlamentu a Rady vydala Komise dokument s názvem **Akt o jednotném trhu I**, který obsahuje 12 nástrojů, jež mají podpořit hospodářský růst a posílit důvěru občanů. Nástroje jsou následující:

- Přístup k financování pro malé a střední podniky
- Mobilita občanů
- Práva duševního vlastnictví
- Spotřebitelé jako aktéři na jednotném trhu
- Služby
- Síť
- Jednotný digitální trh
- Sociální podnikání
- Zdanění
- Sociální soudržnost
- Regulační prostředí pro podniky
- Veřejné zakázky

Pro každý z 12 nástrojů existuje klíčové opatření. Například k nástroji Jednotný digitální trh se dle Aktu o jednotném trhu I (2011, s. 12) vztahuje opatření: *Právní předpisy*

zajišťující vzájemné uznávání elektronické identifikace a elektronického ověřování pravosti po celé EU a revize směrnice o elektronickém podpisu, aby podniky, občané a orgány veřejné správy mohli navzájem komunikovat elektronickou cestou bezpečně a bez překážek v zájmu účinnosti veřejných služeb a zakázek, poskytování služeb a elektronického obchodu, a to včetně jejich přeshraničního rozměru. Vhodná opatření k oživení trhu měla být přijata Evropským parlamentem a Radou do konce roku 2012. Balíček těchto opatření měl v Aktu o jednotném trhu I (2011, s. 4) za úkol přinést souvislou politickou odpověď na nedostatky jednotného trhu tím, že navrhne v rámci strategie Evropa 2020 model inteligentního a udržitelného růstu podporujícího začlenění založené na vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství.

Dle Aktu o jednotném trhu I (2011, s. 2): jako prostor volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu se jednotný trh od roku 1993 prohloubil konsolidací hospodářské integrace, vytvořením společné měny a rozvojem politik solidarity a soudržnosti. Dnes je více než kdykoli v minulosti součástí každodenního života občanů s kladným přínosem pro jejich život, práci a soukromí či spotřebu. Je skutečnou hybnou silou růstu evropského hospodářství a rozvoje podniků.

Akt o jednotném trhu I se zaměřuje na mobilitu kvalifikovaných občanů, kterou chápe jako prostředek ke zvýšení konkurenceschopnosti a dává za cíl zmodernizovat právní předpisy o uznávání odborných kvalifikací tak, aby byl usnadněn a urychlen proces přesunu pracovníků mezi členskými státy a aby jejich kvalifikace a pracovní zkušenosti byly uznávány v rámci celého jednotného trhu Evropské unie. S mobilitou občanů se pojí i důchodové připojištění, které se plánuje uzpůsobit migrujícím občanům EU a zachovat tak na něj nárok i v případě výkonu povolání v jiném členském státu. Koncem roku 2012 proběhlo vyhodnocení průběhu akčního plánu a byl předložen program na následující období (Akt o jednotném trhu I, 2011, s. 5–7).

Pro následující období byl přijat dokument **Akt o jednotném trhu II** – Společně pro nový růst vydaný Evropskou komisí v říjnu 2012. Dokument v úvodu shrnuje dosavadní úspěchy od doby dokončení budování jednotného trhu, např. vytvoření 2,77 milionu pracovních míst, růst HPD, 2,5 milionů studentů studujících v zahraničí (Erasmus), snížení cen telefonních hovorů apod. Komise považuje jednotný trh za prostředek k dosažení vysoce konkurenceschopného sociálně tržního hospodářství. Vzhledem k nepříznivému trendu vysoké nezaměstnanosti mladých lidí a ohrožení chudobou značné části evropského

obyvatelstva je nezbytné tyto problémy řešit, aby i nadále pokračovala evropská integrace a představovala společnou vizi občanů EU. Z Aktu o jednotném trhu I (2011) bylo k říjnu 2012 přijato Radou a Evropským parlamentem pouze 1 z 12 opatření. Tato opatření byla stanovena jako prioritní k prohloubení důvěry v jednotný trh a v základní svobody a výhody, které nabízí volný prostor bez vnitřních hranic. Komise v dokumentu doporučuje urychlení procesu schvalování zbývajících opatření, nejlépe do konce roku 2012. Akt o jednotném trhu II navrhuje opatření k podpoře zaměstnanosti, důvěry a růstu jednotného trhu. Jak se uvádí v Aktu o jednotném trhu II (2012, s. 5.), v následujícím období se Evropská unie zaměří na tyto faktory podněcující nový růst:

- a) *rozvoj plně integrovaných sítí v rámci jednotného trhu,*
- b) *podpora přeshraniční mobility občanů a podniků,*
- c) *podpora digitálního hospodářství v celé Evropě,*
- d) *posilování sociálního podnikání, soudržnosti a důvěry spotřebitelů.*

Komise se zavázala navrhnout všechna prioritní opatření nelegislativní povahy do konce roku 2012 a legislativní do jara 2013. Dále Komise vyzvala Evropský parlament a Radu k přednostnímu projednání a schválení legislativních opatření do jara 2014. Po úspěšném projednání klíčových opatření z Aktu I i II a jejich realizaci, nabídne jednotný trh nové cesty růstu, zaměstnanosti a sociální soudržnosti a posílí svou konkurenceschopnost v mezinárodním měřítku.

Bílá kniha O budoucnosti Evropy, která byla zveřejněná v roce 2017, se věnuje budoucímu směřování Evropské unie. Cílí na fungování EU do roku 2025, kdy se ve svém *Scénáři 2: Pouze jednotný trh* zaměřuje na jednotný trh, který označuje za hlavní důvod pro existenci EU27. Bílá kniha zmiňuje, že *je obtížné se dohodnout na nových společných pravidlech mobility pracovníků nebo přístupu k regulovaným profesím. Výsledkem je, že volný pohyb pracovníků a služeb není plně zaručen.* V oblasti přeshraničního pohybu bílá kniha vytýká, že *na hranicích mezi členskými státy probíhá více systematických kontrol kvůli nedostatečné spolupráci v záležitostech bezpečnosti a migrace.* Dále kniha popisuje, že pravidelné kontroly na vnitřních hranicích ztěžují přeshraniční pohyb uvnitř jednotného trhu a získání zaměstnání v jiném členském státě je také těžší, přičemž není stále zaručen převod nároků na starobní důchod do jiného členského státu (Bílá kniha: O budoucnosti Evropy, 2017, s. 19).

3.2 Základní svobody vnitřního trhu

Základní svobody vnitřního trhu jsou upraveny ve Smlouvě o fungování Evropské unie, část I vnitřní trh. Dle článku 26 Smlouvy o fungování Evropské unie *vnitřní trh zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu v souladu s ustanoveními Smluv*. Evropská komise charakterizuje vnitřní trh jako kritický faktor pro současnou a budoucí prosperitu Evropské unie v globalizovaném světě (Berlingher, 2018, s. 1). V průzkumech Eurobarometr konaných v říjnu a listopadu 2016 se vyjádřilo 81 % občanů EU pro podporu čtyř svobod pohybu (Bílá kniha: O budoucnosti Evropy, 2017).

Svoboda volného pohybu zboží umožňuje obchodovat na území vnitřního trhu s výrobky, které nepodléhají vývozním a dovozním clům. Článek 28 ve Smlouvě o fungování Evropské unie říká, že *Unie zahrnuje celní unii, která pokrývá veškerý obchod se zbožím a která zahrnuje jak zákaz vývozních a dovozních cel a všech poplatků s rovnocenným účinkem mezi členskými státy, tak i přijetí společného celního sazebníku ve vztahu ke třetím zemím*. S komunitárním zbožím i zbožím vyrobeném na území třetích zemí, které řádně prošlo celním řízením, je povoleno volně obchodovat. Evropský soudní dvůr definuje zboží jako výrobky, jež mají hodnotu vyjádřitelnou v penězích a jsou schopny stát se předmětem obchodní transakce (Cuyvers, 2017a, s. 2). Překážky volného obchodu mohou být následující: cla, opatření s rovnocenným účinkem clům, kvantitativní omezení, opatření s rovnocenným účinkem jako je kvantitativní omezení a vnitřní diskriminační zdanění (Kubečková, Drastíková, 2008, s. 13).

Volnému pohybu zboží mohou bránit různá administrativní a technická opatření (překážky). Opatření jsou stanovena na výrobky, které by mohly ohrozit veřejný zájem (ochrana života a zdraví občana, životního prostředí aj.). Výrobci musí tyto požadavky splnit, aby mohli výrobek uvést na trh jiného členského státu. Ohrožení veřejného zájmu státy rády využívají na ochranu vlastního trhu, např. rozsudek Cassis de Dijon. Opatření většinou vedou k preferenci výrobců daného státu a představují z hlediska volného pohybu zboží technické překážky obchodu. Administrativní a technická opatření zahrnují povinné zkoušení nebo certifikaci výrobků podle specifických národních požadavků.

Stanovení společných technických požadavků (technická harmonizace) představuje způsob, jak zaručit ochranu života a zdraví občanů a zároveň umožňuje volný pohyb zboží,

protože společné technické požadavky jsou stanoveny pro určitý druh výrobku po celém vnitřním trhu. To znamená, že výrobek uvedený na trh v jednom členském státě může distributor uvést i v kterémkoliv jiném. Technická harmonizace se realizuje prostřednictvím směrnic nebo nařízení. Komunitární právo má přednost přes národním, a proto je zaručeno, že společné (harmonizované) požadavky budou uplatněny v celém vnitřním trhu. Nařízení a směrnice upravují pouze obecné základní požadavky. Konkrétní požadavky na výrobky řeší harmonizované normy, které vydávají normalizační společnosti CEN, CENELEC a ETSI. *Výrobky mimo regulovanou harmonizovanou sféru smí výrobci uvádět na trh, aniž by se řídili specifickými předpisy, musí však zajistit, aby byl výrobek při rozumně předvídatelném způsobu použití bezpečný* (Česká agentura pro standardizaci, 2020, s. 32–33).

Volný pohyb služeb je upraven v článku 56 Smlouvy o fungování Evropské unie následovně, *jsou zakázána omezení volného pohybu služeb uvnitř Unie pro státní příslušníky členských států, kteří jsou usazeni v jiném členském státě, než se nachází příjemce služeb. Za služby se dle článku 57 pokládají výkony poskytované zpravidla za úplatu, pokud nejsou upraveny ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob. Služby zahrnují: činnosti průmyslové povahy, činnosti obchodní povahy, řemeslné činnosti a činnosti v oblasti svobodných povolání.* Sektor služeb tvoří 70 % HDP EU a je nejdůležitějším zdrojem přímých zahraničních investic. Podíl služeb s přeshraničním rozměrem je z celkových poskytovaných služeb v EU pouze 20 % (Monti, 2010, s. 53). Poskytovatel služeb může dočasně vykonávat činnost v jiném členském státě za stejných podmínek jako státní příslušníci daného státu. Svoboda poskytování služeb se od svobody usazování, která je zahrnuta ve volném pohybu osob, liší dočasností. Tato svoboda znamená, že *podnikatel usazený v jedné zemi EU má právo nabízet služby i do ostatních států, aniž by se tam usadil, a to na základě nediskriminačního principu.* Dočasností se rozumí provedení jednorázové zakázky v jiném státu EU. Obchodní společnost, jež vysílá pracovníky do jiného státu Unie, musí dodržet tamní pracovní podmínky, např. minimální mzdu, délku pracovní doby a odpočinku aj. Rodinní příslušníci vyslaných pracovníků mají stejná práva jako rodinní příslušníci běžných pracovníků, proto mohou doprovázet vyslané pracovníky po dobu poskytování služeb (Kubečková, Drastíková, 2008, s. 26–28).

Volný pohyb kapitálu a plateb je upraven v článku 63 Smlouvy o fungování Evropské unie, kdy *jsou zakázána všechna omezení pohybu kapitálu a plateb mezi členskými státy a mezi členskými státy a třetími zeměmi.*

3.3 Volný pohyb osob a jeho role ve vnitřním trhu

Volný pohyb osob lze vymezit ve vztahu k občanům členských států Evropské unie, k pracovním silám a k podnikatelským aktivitám. Volnému pohybu osob se ve Smlouvě o fungování Evropské unie věnují dvě kapitoly – kapitola *Pracovníci* a kapitola *Právo usazování*. Předním úspěchem evropské integrace je volný pohyb osob, který, jak se uvádí ve Zprávě o sociálním dumpingu (2016, s. 8), *je pro evropský projekt nezbytný a je také předpokladem pro dosažení cílů v oblasti hospodářské, sociální a územní soudržnosti, což přináší vysokou a dlouhodobě udržitelnou konkurenceschopnost ve všech členských státech.*

3.3.1 Volný pohyb osob

Ve Smlouvě o fungování Evropské unie v článku 21 jsou definována práva pohybu následovně, *každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení.*

Legislativa vnitřního trhu je rozdělena na pravidla, která zajišťují harmonický rozvoj pracovního trhu a zabraňují narušení hospodářské soutěže, a na ta, která stanovují podmínky pro vstup občanů z jiných členských států. Větší část příslušné legislativy je zaměřena na druhý aspekt řešící záležitosti typu povolení k pobytu, právo na vstup, vydávání stíhané osoby jinému členskému státu a sociální dávky. Legislativa zajišťuje, že pracovník pohybující se v rámci vnitřního trhu, může pokračovat ve využívání nezkrácených práv sociálního zabezpečení (White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union, 1995, s. 14).

Uvolnění volného pohybu osob bylo obtížnější než uvolnění volného pohybu zboží, služeb a kapitálu. Lidé totiž, na rozdíl od hmotných statků, procházejí různými životními etapami. Uzavírají manželské svazky, zakládají rodiny apod. Mohou se také potýkat se ztrátou zaměstnání nebo být v pracovní neschopnosti. Pro všechny tyto události musí existovat opora v legislativě členských států. Volný pohyb osob se při založení Evropského hospodářského společenství vztahoval pouze na pracovní sílu. Postupem času bylo zřejmé, že se do svobody volného pohybu osob musí začlenit také rodinní příslušníci pracovníků. Později právo na volný pohyb získávali i ekonomicky neaktivní (např. studenti). Úplného uvolnění volného pohybu osob se občané členských států dočkali až přijetím Maastrichtské

smlouvy v roce 1993, která poprvé zavádí pojem občanství Evropské unie (Cuyvers, 2017b, s. 1).

Dle článku 20 Smlouvy o fungování Evropské unie se *zavádí občanství Unie. Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie. Občanství Unie doplňuje občanství členského státu, nenahrazuje je. Občané Unie mají práva a povinnosti stanovené Smlouvami. Mají mimo jiné:*

- a) právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států;*
- b) právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu a v obecních volbách v členském státu, v němž mají bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu;*
- c) na území třetí země, kde členský stát, jehož jsou státními příslušníky, nemá své zastoupení, právo na diplomatickou a konzulární ochranu kterýmkoli členským státem za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu;*
- d) petiční právo k Evropskému parlamentu, právo obracet se na evropského ochránce práv a právo obracet se na orgány a poradní instituce Unie v jednom z jazyků Smluv a obdržet odpověď ve stejném jazyce.*

Nabytí svobody volného pohybu osob na základě státní příslušnosti k některému členskému státu EU je problematickou záležitostí, jelikož členské státy Evropské unie nesdílejí stejné postupy a podmínky pro získání státního občanství, které opravňuje státní příslušníky svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států (Heinikoski, 2016, s. 1).

Svoboda volného pohybu osob představuje důležitý prvek pro fungování vnitřního trhu, bez kterého by nemohl sloužit svému účelu. Občané považují volný pohyb osob jako možnost usadit se, pracovat a studovat v jiném členském státě za jeden z největších přínosů, které evropská integrace přinesla. 57 % občanů považuje volný pohyb osob za jeden z nejpozitivnějších přínosů Evropské unie. Zároveň je však volný pohyb osob pro část občanů členských států důvodem k euroskepticismu. Navzdory pozitivnímu chápání volného pohybu osob v rámci EU se ve společnosti ozývají i názory, které se vymezují proti. Výsledek britského referenda o setrvání Velké Británie v EU v roce 2016 byl z části ovlivněn politickou rétorikou proti volnému pohybu občanů v rámci Evropské unie. (Lutz, 2020, s. 1–2). Mnozí občané nahlízejí na volný pohyb osob dvojitým způsobem. Vnímají jej jak z pozice občanů, kteří mají možnost pobývat v jiném členském státě EU, tak z pozice

obyvatel, kteří mají obavy z neřízené imigrace osob z členských států a jejich vstupu na domácí pracovní trh. Volný pohyb osob je založený na reciprocitě a představuje střet mezi evropskou integrací a migrací, která po migrační krizi v roce 2015 vzbuzuje v očích Evropanů obavy (Lutz, 2020, s. 15–16).

Volný pohyb osob je upraven následujícími platnými směrnici a nařízeními:

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení. Toto nařízení se vztahuje dle článku 3 na veškeré právní předpisy týkající se těchto oblastí sociálního zabezpečení: *dávky v nemoci; dávky v mateřství a rovnocenné otcovské dávky; dávky v invaliditě; dávky ve stáří; pozůstalostní dávky; dávky při pracovních úrazech a nemocech z povolání; pohřebné; dávky v nezaměstnanosti; předdůchodové dávky; rodinné dávky.*

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států. Jak se uvádí v článku 7, právo pobytu po dobu delší než tři měsíce mají osoby, které splní alespoň jednu z následujících podmínek:

- a) *jsou v hostitelském členském státě zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými; nebo*
- b) *mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky a jsou účastníky zdravotního pojištění; nebo*
- c) *jsou zapsáni u soukromého či veřejného subjektu, akreditovaného nebo financovaného hostitelským členským státem a jsou účastníky zdravotního pojištění a mají dostatečné prostředky pro sebe a své rodinné příslušníky, aby se po dobu jejich pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu; nebo*
- d) *jsou rodinnými příslušníky doprovázejícími nebo následujícími občana Unie, který splňuje podmínky uvedené v písmenech a), b) nebo c).*

Omezit právo na volný pohyb osob lze, jak uvádí Kubečková, Drastíková (2008, s. 22), z následujících důvodů: *veřejný pořádek, veřejná bezpečnost a ochrana zdraví. Při uplatňování těchto výjimek musí být dodržena přiměřenost. To znamená, že ohrožení musí být skutečné, aktuální a dostatečně závažné.* Další výjimka v uplatňování volného pohybu se týká zaměstnávání ve státní správě. Zákaz se však vztahuje pouze na některá zaměstnání, jež souvisejí s výkonem státní moci (policisté, soudci apod.).

V roce 1985, v době publikace bílé knihy Dokončení vnitřního trhu, bránily volnému pohybu osob fyzické překážky. Dle bílé knihy se za nejviditelnější fyzickou překážku považovaly celnice na hranicích. Velká část populace vnímala hraniční přechody jako důkaz dosavadní nejednotnosti Společenství a jejich odstranění tak bylo jasnou zprávou, že dokončení vnitřního trhu je již na dosah (White Paper: Completing the Internal Market, str. 9). Celnice na hranicích členských států (uvnitř Společenství) existovaly kvůli technické a daňové rozdílnosti. Jakmile byla nalezena řešení, jak tyto problematické oblasti harmonizovat, a našly se způsoby, jak řešit otázky veřejného bezpečí, imigrace a kontrol drog, nebyl již důvod pro zachování hraničních kontrol (White Paper: Completing the Internal Market, 1985, str. 6). Opatření k zajištění volného pohybu osob se neomezovala pouze na pracovní sílu. Komise se v bílé knize zavázala podporovat programy spolupráce mezi vzdělávacími institucemi, a to ve snaze podnítit mobilitu studentů, usnadnit akademické uznávání titulů a diplomů a pomáhat mladým lidem, v jejichž rukou leží budoucí vývoj ekonomiky Společenství (White Paper: Completing the Internal Market, 1985, str. 26).

Report Občan a aplikace práva poslance Evropského parlamentu Alaina Lamassoure z roku 2008 přinesl úlevu pro oblast mobility občanů a jejich práv v rámci vnitřního trhu. Tempo rozvolňování pravidel volného pohybu občanů členských států zaostávalo za rozvojem sociální a ekonomické oblasti. Mobilita uvnitř EU byla ve srovnání s USA stále omezena, a to i přesto, že v Evropské unii využilo více než 11,3 milionu obyvatel právo na volný pohyb osob. Každý rok uzavře mezinárodní manželství se státním příslušníkem jiného členského státu okolo 350 tisíc Evropanů a 180 tisíc studentů využije možnost studovat v jiném členském státu (Erasmus) nebo se účastní postgraduálního studia. Studenti po dokončení studií často v těchto zemích zůstávají za účelem dalšího pracovního uplatnění. Mario Monti v reportu Nová strategie pro jednotný trh z roku 2010 nabádá, aby se oprostila mobilita občanů od byrokracie a regulačních překážek. Právo občanů pohybovat se a usazovat se v jiném členském státu by mělo být co nejjednodušší. Podle Montiho je třeba podniknout kroky k zajištění volného oběhu úředních dokumentů v EU. Systém poskytující vzájemné uznávání úředních dokumentů, jako jsou úřední listiny a doklady totožnosti vydané národními orgány, by výrazně usnadnil mobilitu (Monti, 2010, s. 38–39).

Klíčová doporučení v Montiho reportu jsou následující:

- zajistit volný oběh a uznávání úředních listin;

- zavést Evropskou kartu volného pohybu (European Free Movement Card);
- pokročit ve vzájemném uznávání občanskoprávních aktů v oblasti mezinárodního manželství a dědického práva;
- zajistit snadnější přeshraniční vymáhání dluhů, včetně portálu evropského řízení o drobných nárocích, v originále European Small Claim portal (Monti, 2010, s. 41).

3.3.1.1 Svoboda usazování

Článek 49 Smlouvy o fungování evropské unie uvádí, že *svoboda usazování zahrnuje přístup k samostatně výdělečným činnostem a jejich výkon, jakož i zřizování a řízení podniků, zejména společností, za podmínek stanovených pro vlastní státní příslušníky právem země usazení*. To znamená, že každý občan EU může v jiném členském státě založit obchodní společnost, pobočku, dceřinou společnost nebo zde podnikat jako OSVČ. Svoboda usazování právnických osob však platí jen na společnosti založené za účelem zisku, neplatí tak pro nestátní neziskové organizace, např. spolky, nadace a jiné (Kubečková, Drastíková, 2008, s. 23).

Dle článku 50 Smlouvy o fungování Evropské unie zajišťuje Rada, Komise a Evropský parlament, aby *pracovníci jednoho členského státu, kteří jsou zaměstnání na území jiného členského státu, mohli na tomto území zůstat za účelem výkonu samostatně výdělečné činnosti, splňují-li podmínky, které by museli splňovat, kdyby vstupovali do tohoto státu s úmyslem takovou činnost zahájit. Postupně odstraňují omezení svobody usazování v každém oboru činnosti, který přichází v úvahu, a to jak pokud jde o podmínky zřizování zastoupení, poboček nebo dceřiných společností na území členského státu, tak i pokud jde o podmínky vstupu zaměstnanců mateřského podniku na řídicí nebo dozorčí místa těchto zastoupení, poboček nebo dceřiných společností*.

3.3.1.2 Volný pohyb pracovníků

Tato část je věnována volnému pohybu pracovníků, který byl zaveden v Římské smlouvě, tak jak byla tato svoboda původně zamýšlena – pohyb pracovní síly. Jak uvádí Kučerová (2010, s. 125), *pohyb pracovních sil byl silně regulován kvůli obavám z fluktuace a zároveň i ze strachu z přenosů sociálních problémů. Římská smlouva umožňovala volný pohyb osob jen za podmínky získání trvalého příjmu, ať již na základě získání zaměstnání, nebo možnosti podnikání. Pohyb osob po Společenství musel být ale vždy vázán na*

pravidelný příjem. Reálně to znamenalo ne pohyb osob, ale pracovních sil. Evropa se obávala fluktuace, protože v 50. a 60. letech zažívala rychlý ekonomický růst a potýkala se s nedostatkem pracovních sil. Uvolnění pohybu pracovní síly bylo nezbytné pro správné fungování vnitřního trhu. Volný pohyb pracovníků zahrnuje právo na pohyb a pobyt, právo pracovat v jiném členském státě, právo rodinných příslušníků na vstup a pobyt a právo na rovné zacházení jako se státními příslušníky daného státu (Křižan, 2020, s. 2).

Volný pohyb a svoboda usazování je zaručena jak pracovníkům v zaměstnaneckém poměru, tak osobám samostatně výdělečně činným a obchodním společnostem. **Listina základních práv Evropské unie** uvádí v článku 15, že *každý má právo pracovat a vykonávat svobodně zvolené nebo přijaté povolání a že každý občan Unie může svobodně hledat zaměstnání, pracovat, usadit se nebo poskytovat služby v kterémkoli členském státě.*

Pracovníkům se věnuje **článek 45** (bývalý článek 39 Smlouvy ES) ve **Smlouvě o fungování Evropské unie**, kde je uvedeno následující, *volný pohyb pracovníků zahrnuje odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky. S výhradou omezení odůvodněných veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností a ochranou zdraví zahrnuje právo:*

- a) *Ucházet se o skutečně nabízená pracovní místa*
- b) *Pohybovat se za tím účelem volně na území členských států*
- c) *Pobývat v některém z členských států za účelem výkonu zaměstnání v souladu s právními a správními předpisy, jež upravují zaměstnávání vlastních státních příslušníků*
- d) *Zůstat na území členského státu po skončení zaměstnání za podmínek, které budou předmětem nařízení vydaných Komisí*

Tento článek se nepoužije pro zaměstnání ve veřejné správě.

Mezi již neplatné směrnice a nařízení patří:

Nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství. Dle článku 1 *má každý státní příslušník členského státu právo, bez ohledu na místo svého bydliště, na přístup k zaměstnání a na jeho výkon na území jiného členského státu v souladu s právními a správními předpisy. Dle článku 7 nesmí být s pracovníkem, který je státním příslušníkem členského státu, zacházeno jinak než s tuzemskými pracovníky, zejména v oblasti odměňování, propouštění a návratu k povolání*

nebo opětného zaměstnání, pokud se stal nezaměstnaným. Pracovník požívá stejné sociální a daňové výhody jako tuzemští pracovníci.

Směrnice Rady ze dne 28. června 1990 o právu pobytu zaměstnaných osob a osob samostatně výdělečně činných po skončení jejich pracovní činnosti (90/365/EHS). Směrnice udělila právo pobytu i příslušníkům členských států, kteří v hostitelském státu vykonávali výdělečnou činnost a po skončení této činnosti pobírali starobní, předčasně starobní nebo invalidní důchod, důchod z pracovního úrazu či nemoci z povolání, přičemž pobíraný důchod musí být v dostatečné výši, aby se tito příjemci nestali zátěží pro tamní systém sociálního zabezpečení.

V bílé knize Dokončení vnitřního trhu z roku 1985 se Evropská komise zavázala do roku 1992 odstranit překážky, které bránily volnému pohybu OSVČ a pracovníků. Občané členských států mohli po roce 1992 vykonávat povolání na území Evropské unie bez povinností plnit formality, které mnohdy odrazovaly od pracovní migrace. V době vydání bílé knihy byl již pro pracovníky volný pohyb zcela uvolněn. Jisté problémy však přetrvávaly. Problematický byl odvod daní u pracovníků s pobytem v některém z členských států a ekonomickou aktivitou vykonávanou v jiném (příhraniční pracovníci). Komise přijala opatření k odstranění administrativě náročných postupů při získávání povolení k pobytu a předložila návrh ohledně zdanění migrujících pracovníků a jejich rodin (White Paper: Completing the Internal Market, s. 25).

Volný pohyb pracovníků je upraven následujícími platnými nařízeními:

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie. Nařízení č. 492/2011 vychází z již zrušeného Nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 z roku 1968. Zrušeno bylo k 15. červnu 2011. Nařízení 492/2011 ve svém úvodu sděluje, že *Nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství bylo několikrát podstatně změněno. Z důvodu srozumitelnosti a přehlednosti by mělo být uvedené nařízení kodifikováno.*

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení. Nařízení 883/2004, které nahradilo předchozí Nařízení 1408/71, bylo přijato v roce 2004, ale bylo nutné vyčkat, než bude vyhotoveno prováděcí nařízení. Prováděcí nařízení 987/2009 bylo přijato až 16. září 2009 s

účinností od 1. května 2010 (Král, 2012, s. 89). Dle článku 1 se zaměstnáním rozumí každá činnost nebo obdobná situace, která je za takovou považována pro účely právních předpisů sociálního zabezpečení členského státu, v němž taková činnost nebo obdobná situace existuje; **samostatnou výdělečnou činností** se rozumí každá činnost nebo obdobná situace, která je za takovou považována pro účely právních předpisů sociálního zabezpečení členského státu; **pojištěnou osobou** se rozumí každá osoba, která splňuje podmínky nároku na dávky vyžadované právními předpisy členského státu. Příhraničním pracovníkem je osoba zaměstnaná nebo samostatně výdělečně činná v určitém členském státě, která má bydliště v jiném členském státě, do něhož se zpravidla vrací denně nebo alespoň jednou týdně.

Koordinaci oblasti sociálního zabezpečení se věnuje článek 48 Smlouvy o fungování Evropské unie, který zavazuje Evropský Parlament a Radu, že přijmou řádným legislativním postupem v oblasti sociálního zabezpečení taková opatření, která jsou nezbytná k zajištění volného pohybu pracovníků; za tímto účelem vytvoří systém, který migrujícím zaměstnancům a osobám samostatně výdělečně činným, jakož i osobám na nich závislým, zajistí:

- a) Započtení všech dob získaných podle různých vnitrostátních právních předpisů pro účely vzniku a zachování nároků na dávky, jakož i pro výpočet jejich výše,
- b) Vyplácení dávek osobám s bydlištěm na území členských států.

Podpořit koordinaci sociálního zabezpečení bylo nezbytné, protože na území Evropské unie panují značné rozdíly v systémech sociálního zabezpečení, které jsou, jak popisuje Král (2012, s. 87–91), *podmíněny historickým a především ekonomickým vývojem v jednotlivých zemích*. V Evropské unii se lze setkat se čtyřmi modely sociálního zabezpečení. Jedním z nich je anglosaský liberální model s povinností zabezpečit životní minimum s protipólem německého korporativistického sociálního modelu na principu veřejnoprávního sociálního pojištění. Zbývající dva modely – skandinávský a tří pilířová soustava postkomunistických států – jsou odvozeny od anglosaského a německého. Skandinávský kombinuje povinnost státu zajistit životní minimum pro všechny obyvatele a povinné sociální pojištění. V postkomunistických státech tří pilířová soustava představuje kombinaci sociálního pojištění z německého modelu, zajišťující jen základní životní úroveň, povinné spoření z britského modelu a možnost doplňkového připojištění. Koordinace sociálního zabezpečení funguje na čtyřech principech: *princip rovného zacházení, princip*

aplikace právního řádu jednoho státu, princip sčítání dob a princip zachování nabytých práv (Král, 2012, s. 87–91).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/54/EU ze dne 16. dubna 2014 o opatřeních usnadňujících výkon práv udělených pracovníkům v souvislosti s jejich volným pohybem ve svém úvodu zmiňuje, že *volný pohyb pracovníků je klíčovým prvkem rozvoje skutečného trhu práce Unie, jelikož pracovníkům umožňuje odcházet do oblastí s nedostatkem pracovních sil nebo s větším počtem pracovních příležitostí, pomáhá více lidem nalézt pracovní místa, která lépe odpovídají jejich dovednostem, a odstraňuje nedostatky na trhu práce.* V článku 4 je stanoveno, že *každý členský stát určí jednu nebo více struktur na propagaci, analýzu, monitorování a podporu rovného zacházení s pracovníky Unie a jejich rodinnými příslušníky.* Článek 6 hovoří o povinnosti členských států poskytovat aktuální informace o právech přiznaných právem Unie v oblasti volného pohybu pracovníků. *Tyto informace by měly být snadno dostupné i prostřednictvím internetových stránek Vaše Evropa a EURES.*

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/50/EU ze dne 16. dubna 2014 o minimálních požadavcích na podporu mobility pracovníků mezi členskými státy zlepšením nabývání a zachování doplňkových důchodových práv v úvodní části vymezuje, že *tato směrnice neupravuje převod nabytých důchodových práv.* V zájmu usnadnění mobility pracovníků mezi členskými státy by však členské státy měly v rámci možností a zvláště při zavádění nových doplňkových důchodových systémů usilovat o zlepšování převoditelnosti nabytých důchodových práv. Dle článku 3 se *doplňkovým důchodem rozumí starobní důchod stanovený v pravidlech doplňkového důchodového systému zřízeného podle vnitrostátních právních předpisů a postupů.* *Doplňkovým důchodovým systémem se rozumí jakýkoli zaměstnanecký systém starobních důchodů zřízený podle vnitrostátních právních předpisů a postupů a vázaný na pracovní poměr, který má zajišťovat doplňkový důchod zaměstnaným osobám.* Článek 5 stanovuje, že *členské státy přijmou opatření nezbytná pro zajištění toho, aby si odcházející pracovníci mohli ponechat svá nabytá důchodová práva v doplňkovém důchodovém systému.* Nebo členské státy umožní odcházejícím pracovníkům vyplatit kapitál odpovídající hodnotě nabytých důchodových práv.

Jak uvádí Král (2012, s. 19), pojem pracovník nelze zaměňovat za pojem zaměstnanec užívaný v českém právním řádu. *Za pracovníka je třeba považovat každou osobu, která po určitou dobu vykonává skutečnou a efektivní práci podle příkazů druhého, za kterou dostává odměnu.* Nařízení Rady č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství popisuje pracovníka jako osobu, která vykonává po určitou dobu činnost pro jinou osobu a pod jejím vedením, za niž dostává odměnu. Nařízení Rady č. 1612/68 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství bylo nahrazeno Nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 492/2011 z 5. dubna 2011 o svobodě pohybu pracovníků v rámci Unie, které status pracovníka popisuje jako pracovní činnosti fyzických osob uskutečňovaných za odměnu (Křižan, 2020, s. 3).

Podle Křižana (2020, s. 3) status pracovníka rozdílně chápe Nařízení Rady (ES) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, které *přiznává práva pracovníka každé osobě, která je povinně pojištěna pro případ jedné nebo více pojistných událostí odpovídajících odvětvím sociálního zabezpečení, na které se vztahuje toto nařízení, v rámci systému sociálního zabezpečení pro všechny obyvatele nebo veškeré výdělečně činné obyvatelstvo.*

Pro volný pohyb pracovníků bylo významné přijetí Sociální charty, též **Charty základních sociálních práv pracovníků**. Sociální charta je dokument navržený Komisí, který se věnuje zajištění práv na svobodné usazování na území Společenství, svobodnou vůli ve výběru povolání, spravedlivou odměnu a nárok na sociální ochranu. Sociální charta byla přijata 9. prosince 1989 ve Štrasburku představiteli členských států vyjma Velké Británie, která Sociální chartu přijala až v roce 1998 v rámci Amsterodamské smlouvy (Fiala, 2009, s. 125). Sociální charta se vztahovala na tyto oblasti: volný pohyb pracovníků; zaměstnání a odměňování; zlepšení pracovních podmínek; sociální ochrana; svoboda sdružování a kolektivního vyjednávání; odborné vzdělávání; rovné zacházení pro muže a ženy; informace, konzultace a účast pracovníků; ochrana zdraví a bezpečnost na pracovišti; ochrana dětí, dospívajících, starších osob a osob se zdravotním postižením.

Od volného pohybu osob za prací si podle Baldwina (2013, s. 246) Evropská unie slibuje *lepší ekonomickou výkonnost, neboť pracovníci z členských států si mohou najít pracovní místa odpovídající jejich schopnostem a zkušenostem.* Stejně tak firmy mohou

získat ty nejlepší pracovníky z okolních členských států. Svoji roli podle Baldwina (2013, s. 435) hraje při rozhodování o přestěhování do jiného členského státu několik ekonomických faktorů:

- *cena stěhování včetně prodeje a nákupu nového obydlí;*
- *pravděpodobnost nezaměstnanosti v původní zemi i v zemi imigrace;*
- *kariéerní růst včetně současných i budoucích výdělků;*
- *kariéerní možnosti rodinných příslušníků včetně manželky, dětí i vzdálených příbuzných;*
- *sociální výhody včetně dávek v nezaměstnanosti, nemoci a důchodů;*
- *zdanění příjmů jak z práce, tak z úspor.*

Zároveň jsou pracovníci tíženi neekonomickými faktory, jako jsou:

- *kulturní rozdíly (jazyk, náboženství, tradice, možný rasismus a xenofobie) v zemi imigrace;*
- *rodinné a přátelské vazby, které mohou migraci oslabit;*
- *závazky k rodné zemi (nacionalismus).*

Jak uvádí Monti (2010, s. 58), ekonomický pokles ukázal, že dokonce i v období krize jsou na pracovním trhu dostupná volná pracovní místa. Aby Evropa dokázala čelit těmto paradoxům, musí povzbudit Evropany k vyšší mobilitě a většímu využívání práva na volný pohyb. Pracovní mobilita v Unii, již je zapotřebí ke zvýšení efektivity pracovního trhu a k zajištění správného fungování měnové unie, byla v době publikace reportu Nová strategie pro jednotný trh (Monti, 2010) stále nedostatečná. Pracovní mobilita mezi členskými státy je ztížena jazykovou a kulturní bariérou, evropským rodinným modelem a strukturou trhu s bydlením. Svoboda pohybu pracovníků je nejvíce zpochybňovanou a nejméně využívanou základní svobodou vnitřního trhu. Jak ukázaly debaty ohledně rozšiřování EU a ratifikace Ústavy a Lisabonské smlouvy, velká část populace EU je znepokojena, že migrace za prací snižuje výši mezd, počet volných pracovních pozic pro obyvatele hostitelských států a stává se zátěží pro systém sociálního zabezpečení. Evropská unie je však prostorem s nízkou mobilitou obyvatelstva. V roce 2010 žilo pouze 2,3 % Evropanů v členském státě, který nebyl jejich domovským státem. Od roku 2001 do roku 2010 se počet obyvatel EU žijících v jiném členském státě zvýšil přibližně o 4 miliony. Mnohem významnější vliv na evropský pracovní trh má migrace z mimoevropských zemí.

Počet obyvatel pocházejících z mimoevropských zemí činil v roce 2008 19,5 milionu, procentuálně 3,9 % z celkové populace Evropské unie (Monti, 2010, s. 56).

Na ochranu trhů práce stávajících členských států se vytvořila přechodná období, která dočasně zamezují přísunu pracovních sil z nově přijatých zemí Evropské unie. Přechodná období se řídí pravidly 2+3+2. Pro nově přistoupené státy to znamená, že první dva roky nemají občané daného státu volný přístup na pracovní trhy jiných členských zemí. Občané těchto nových zemí se musí řídit vnitrostátními předpisy a pracovat zde na pracovní povolení. Po uplynutí dvou let mohou členské země uvolnit pracovní trh pro obyvatele z nových členských zemí, anebo prodloužit přechodné období na další tři roky. Další prodloužení o dva roky se může uskutečnit pouze v případě ohrožení pracovního trhu (Kubečková, Drastíková, 2008, s. 22–23). Přechodné období uplatňované Německem a Rakouskem pro české občany, včetně vysílaných pracovníků v rámci poskytování služeb, skončilo k 1. 5. 2011 (Centrum pro regionální rozvoj České republiky, 2019, s. 8).

Tato dočasná omezení jedné ze čtyř svobod pohybu lze vyložit jako ochranu vlastních národních zájmů. Jak uvádí Petr Fiala (2010, s. 30), *politická škoda tímto rozhodnutím způsobená přitom není úměrná vnitropolitickému významu tohoto kroku v jednotlivých starých členských zemích, protože skutečný masivní příliv pracovních sil z nových členských států není reálný. A dodává, že tradičně nízká mobilita obyvatelstva zemí střední a východní Evropy byla potvrzována celou řadou sociologických průzkumů, které jasně ukázaly, že jen velmi málo obyvatel nových členských států je připraveno stěhovat se nebo dojíždět za prací.*

Evropská komise se v bílé knize Dokončení vnitřního trhu z roku 1985 zavázala k vyvinutí úsilí k přijetí a rychlé implementaci návrhů týkajících se posuzování odborné kvalifikace, což mělo zajistit, aby osvědčení o odborné způsobilosti byla snadněji porovnatelná. V bílé knize je psáno, že zavedení nového posuzování odborné kvalifikace mělo být dosaženo v roce 1988. Druhá fáze měla zahrnovat představení Evropského průkazu odborného vzdělávání sloužícího jako potvrzení, že držitelé byla udělena zvláštní kvalifikace, přičemž tato druhá fáze měla být zahájena před rokem 1990 (White Paper: Completing the Internal Market, 1985, s. 25).

Kvalifikace a jejich uznávání, ohlášení či ověření však stále představují jednu z bariér v uplatňování volného pohybu osob a služeb. Členské státy disponují pravomocí

stanovit si vlastní podmínky pro posouzení odborné kvalifikace při zahájení a výkonu odborného zaměstnání. Státy oprávněně vyžadují předložení diplomů či jiných osvědčení od pracovníků z jiných států Evropské unie, kteří se zde usadili za účelem výkonu zaměstnání. Požadavky na výkon zaměstnání jsou však na území Evropské unie značně rozdílné, a proto tato rozdílnost a nesourodost představuje jednu z překážek v uplatňování volného pohybu osob za prací. Další překážku představuje míra regulace. Skandinávské země představují liberální přístup v regulaci povolání, naproti tomu Česká republika a nám blízké Rakousko a Německo požadují regulaci velkého počtu povolání (Kváčová, 2009, s. 9).

Kvalifikace je možné dělit do dvou typů:

- **Uznávání odborné kvalifikace (profesní uznávání)**, které se dle Kváčové (2009, s. 10) *zaměřuje na posouzení znalostí a schopností konkrétní osoby, přičemž tyto znalosti a schopnosti sice mohou být doloženy dokladem o formální kvalifikaci, ale také mohou být doloženy dokladem o faktickém výkonu dané činnosti nebo jiným dokladem.*

Uznávání odborného vzdělávání (akademické uznávání), které – jak uvádí Kváčová (2009, s. 10) – *lze definovat jako uznávání diplomů, kvalifikací nebo částí studijních programů jedné vzdělávací instituce jinou vzdělávací institucí.*

Uznávání kvalifikace je upraveno **Směrnicí Evropského Parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005 o uznávání odborných kvalifikací**, která byla zavedena do vnitrostátních předpisů členských států (v ČR zákon č. 189/2008 Sb. O uznávání odborné kvalifikace), kde je definován mechanismus obecného systému vzájemného uznávání odborných kvalifikací, který je podle Kváčové (2009, s. 11) popsán následovně: *občan, který získal pro výkon povolání odbornou kvalifikaci v jednom členském státu, tak může toto povolání vykonávat i v jiném členském státu EU.*

Dále je specifikováno automatické uznávání kvalifikace, které se vztahuje pouze na některé vybrané obory. Automatické uznávání kvalifikací bylo v roce 2010 umožněno pouze pro 7 z více než 800 profesí. Rozsah počtu povolání s automatickým uznáváním kvalifikací by se měl rozšířit do nových odvětví ekonomiky a cílit zejména na takové profese, které jsou vyžadovány pro zelený a digitální průmysl s cílem umožnit mobilitu pro vysoce kvalifikované pracovníky (Monti, 2010, s. 59). V případě uznání kvalifikace mohou být žadatelům uloženy ke splnění další podmínky. Jedná se o kompenzační opatření, která mohou mít podobu absolvování rozdílové zkoušky nebo adaptačního období – práce pod

dohledem. Vyslaní pracovníci jsou z povinnosti prokazování kvalifikace vyjmuti (Kváčová, 2009, s. 17).

V případě regulovaných profesí musí podnikatel při založení podniku, OSVČ s živností, ale i pracovník, který se chce nechat zaměstnat v jiném členském státě, zažádat o uznání kvalifikace u orgánu v hostitelské zemi. Jak tvrdí Kváčová (2009, s. 19), *regulované povolání označuje jakoukoliv výdělečnou činnost, pro jejíž výkon jsou v příslušné zemi právním předpisem stanoveny požadavky, bez jejichž splnění nemůže osoba toto povolání či činnost vykonávat (kvalifikační požadavky, případně bezúhonnost, zdravotní způsobilost a další).*

Směrnice 2005/36/ES o uznávání kvalifikací v kapitole 1 stanovuje, že *pokud je v hostitelské zemi povolání regulované, příslušné státní instituce umožní občanům EU z jiné členské země výkon povolání za stejných podmínek, jaké mají její státní příslušníci.* Směrnice dále stanovuje podmínky, za kterých jsou uznány kvalifikace, jež jsou následující:

- žadatel musí získat ve své domovské zemi vzdělání, které je maximálně o jeden stupeň nižší, než je požadováno v hostitelské zemi,
- pokud není v domovské zemi povolání regulované, ale v hostitelské zemi ano, musí žadatel prokázat, že povolání vykonával minimálně dva roky během uplynulých deseti let.

V roce 2013 přijal Evropský parlament a Rada Evropské unie **Směrnici 2013/55/EU ze dne 20. listopadu 2013, kterou se mění směrnice 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací a nařízení (EU) č. 1024/2012 o správní spolupráci prostřednictvím systému pro výměnu informací o vnitřním trhu.** Směrnice byla přijata v návaznosti na *Akt o jednotném trhu – Dvanáct nástrojů k podnícení hospodářského růstu a posílení důvěry – Společně pro nový růst* (2010), ve kterém Evropská komise přislíbila modernizaci právních předpisů v oblasti kvalifikací. Směrnice nahrazuje články směrnice 2005/36/ES v oblasti přístupu k povolání a zaměřuje se na lékařské profese, například zdravotní sestry a jejich přijetí na odbornou přípravu. Pro volný pohyb pracovníků je přínosem zavedení evropského profesního průkazu, který usnadní uznávání odborných kvalifikací. Podle článku 4a *zavedení evropského průkazu u konkrétního povolání podléhá následujícím podmínkám:*

- a) *v případě dotčeného povolání existuje velká mobilita nebo potenciál velké mobility;*
- b) *dotčené zúčastněné subjekty vyjádřily dostatečný zájem;*

c) *povolání nebo vzdělávání a odborná příprava potřebné k výkonu povolání jsou regulovány ve značném počtu členských států.*

Sdělení Komise ze dne 8. května 2020 Pokyny pro volný pohyb zdravotnických pracovníků a minimální harmonizaci odborné přípravy v souvislosti s mimořádnými opatřeními v důsledku COVID-19 – doporučení týkající se směrnice 2005/36/ES v článku 1 sděluje, že *směrnice 2005/36/ES poskytuje pracovníkům žádajícím o uznání své kvalifikace v jiné zemi EU práva, aby bylo zajištěno, že orgány členských států posoudí jejich žádosti řádně a v rámci určitých procesních záruk a lhůt. Směrnice nebrání členským státům zaujmout k zacházení s příchozími zdravotnickými pracovníky liberálnější přístup, a to jak pro dočasné poskytování služeb, tak pro usazení, například tím, že ustoupí od požadavku na předběžné ohlášení a předběžnou kontrolu kvalifikací nebo uplatní kratší lhůty pro vyřizování žádostí, budou vyžadovat méně dokladů než obvykle, nebudou vyžadovat ověřené překlady.*

Evropská komise a Rada Evropské unie vydaly v roce 2020 v Úředním věstníku právně nezávazné akty týkající se omezení volného pohybu osob během pandemie COVID-19. **Sdělení Komise ze dne 30. března 2020 Pokyny k výkonu volného pohybu pracovníků během šíření onemocnění COVID-19 2020/C 102 I/03** uvádí, že podle bodu 23 v *Pokynech pro opatření v oblasti správy hranic za účelem ochrany zdraví a zajištění dostupnosti zboží a základních služeb C(2020) 1753*, by členské státy měly umožnit a usnadnit překračování hranic příhraničním pracovníkům, a to zejména (avšak nejen) těm, kteří pracují v odvětví zdravotní péče, potravinářství a v dalších základních službách (např. péče o děti, seniory, kritičtí pracovníci veřejných služeb), s cílem zajistit nepřerušovanou prosní činnost. Umožnění výkonu kritických povolání je stěžejní také pro přeshraniční a vyslané pracovníky. Dále se sděluje, že *omezení práva na volný pohyb pracovníků sice může být oprávněné z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví, avšak musí být nezbytné a přiměřené a musí být založeno na objektivních a nediskriminačních kritériích.*

Cílem Doporučení Rady (EU) 2020/1475 ze dne 13. října 2020 o koordinovaném přístupu k omezení volného pohybu v reakci na pandemii COVID-19 je zajistit větší koordinaci mezi členskými státy zvažujícími přijetí opatření omezujících volný pohyb z důvodu veřejného zdraví. Aby omezení nepřekračovala rámeček toho, co je nezbytně nutné, měly by členské státy nediskriminačním způsobem a v maximální možné míře uplatňovat tato

omezení spíš na osoby přijíždějící z konkrétních oblastí nebo regionů, které jsou zvláště postiženy než na celé území členského státu. Volný pohyb osob lze omezit z důvodu veřejného zdraví, jelikož podle čl. 168 odst. 1 Smlouvy o fungování EU má být při vymezení a provádění všech politik a činností Unie zajištěn vysoký stupeň ochrany lidského zdraví. Členské státy jsou zodpovědné za rozhodnutí zavedení omezení volného pohybu. Musí však dodržovat práva Evropské unie. O omezeních volného pohybu by se mělo uvažovat pouze tehdy, když mají členské státy dostatečné důkazy k odůvodnění těchto omezení z hlediska jejich přínosu pro veřejné zdraví a mají opodstatněné důvody se domnívat, že by daná omezení byla účinná.

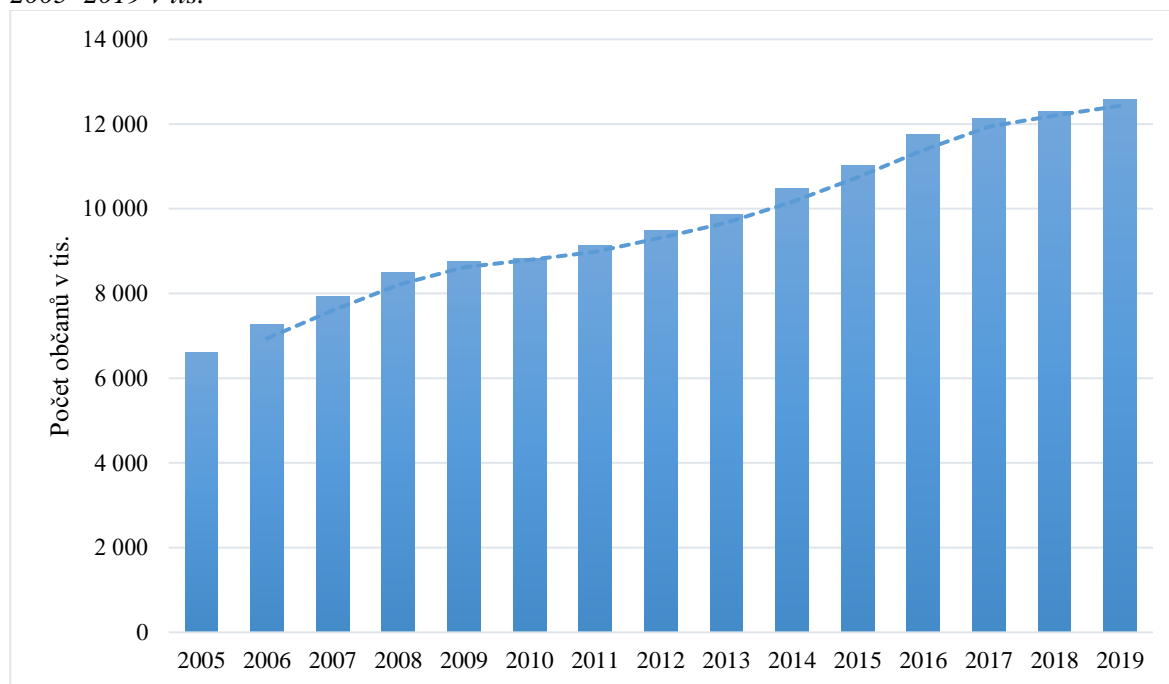
4 Analytická část

Podpora prostorové mobility je jedním z hlavních cílů Evropské unie. Právo žít a pracovat v jiném členském státu je symbolem evropské integrace a identity. Svoboda pohybu sjednocuje evropské členské státy a reprezentuje to, co skutečně znamená být občanem Evropské unie. Volný pohyb pracovní síly je nezbytný k zajištění rovnováhy mezi poptávkou a nabídkou pracovní síly na trzích práce v evropských zemích a je považován za prostředek, jak tyto trhy zefektivnit. Mobilita evropské pracovní síly je potřebná k tomu, aby podpořila ekonomiku Evropské unie v adaptaci na změny na národních a mezinárodních trzích. Vyšší pracovní mobilita, větší flexibilita a zvýšení zaměstnatelnosti jsou nezbytné k tomu, aby evropská ekonomika obstála v silné mezinárodní konkurenci a držela krok s rychlostí zavádění nových technologických inovací (Ester, Krieger, 2008, s. 94).

4.1 Pracovní mobilita občanů Evropské unie

Principem pohybu pracovníků je přesun pracovní síly z regionů s přebytkem do regionů s nedostatkem pracovní síly. Migrace není pouze ekonomického charakteru, ale je ovlivněna ze sociálního, kulturního i psychologického hlediska (Fouarge, Ester, 2007, s. 1).

Graf 1 *Občané EU-28 v produktivním věku pobývající na území jiného členského státu EU mezi lety 2005–2019 v tis.*

Zdroj: Eurostat, *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship and age [LFST_LMBPCITA]*, vlastní zpracování.

Graf č. 1 znázorňuje vývoj počtu občanů v produktivním věku s obvyklým bydlištěm na území jiného členského státu EU. Vývoj je sledován mezi lety 2005–2019. Mezi prvním sledovaným rokem a posledním rokem činil nárůst přibližně 6 milionů osob. Každým rokem se zvyšuje počet Evropanů, kteří využili svobodu volného pohybu osob. Nicméně poslední tři sledované roky (2017–2019) značí pouze nízký růst – roční přírůstek o cca 170 tis. občanů. Pro porovnání, nárůst mezi roky 2005–2006 činil 700 tis. migrujících. Lze konstatovat, že počet migrujících se stále zvyšuje, ale přírůstky jsou během času menší. Nabízí se otázka, zda kontinuální zvyšování počtu migrujících v produktivním věku může být způsobeno zvyšováním celkového počtu Evropanů v produktivním věku. Jak je znázorněno v příloze v grafu č. 4, počet obyvatel Evropské unie se každým rokem zvyšuje (vyjma let 2010–2011), naproti tomu však obyvatel v produktivním věku ubývá, viz graf č. 5 v příloze. V průběhu sledovaných let 2009–2019 nedošlo dle grafu č. 5 (příloha) k úbytku obyvatel v produktivním věku pouze mezi lety 2009–2010 a 2013–2014.

Občané Evropské unie v produktivním věku stále častěji využívají svobodu volného pohybu osob, přičemž je důležité připomenout, že zdrojem dat pro graf č. 1 jsou data z Eurostatu – *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship and age*. V metodice této práce je uvedeno, že občané, kteří obvykle pobývají v jiném členském státu EU, zde musí pobývat nejméně po dobu 12 měsíců. Pobyt krátkodobějšího charakteru ve statistikách není zohledněn. Lze uvést, že graf č. 1 je očištěn od studentů, kteří ve sledovaném období studovali na zahraniční evropské univerzitě v rámci programu ERASMUS+, jelikož dle oficiálních stanovisek tyto pobyty jsou pro majoritní část studentů na dobu trvání max. 12 měsíců.

Pracovníci migrují za prací v případě, že v jiném státu EU budou lépe finančně ohodnoceni. Mezi další ekonomické pull faktory, tj. ekonomické faktory v hostitelském státu, které přitahují pracovníky z jiných států, patří i výhody tamního systému sociálního zabezpečení. Pro tyto výhody se používá termín „welfare magnet“ (Fouarge, Ester, 2007, s. 4).

Fouarge a Ester (2007, s. 5–29) uvádí, že pravděpodobnost emigrace občana EU do jiného členského státu za účelem zde pracovat se zvyšuje, pokud je splněna alespoň jedna z následujících podmínek:

- 1. Očekávané výnosy jsou vysoké.**

To platí zejména v případě kvalifikovaného pracovníka. V hostitelské zemi je jeho lidský kapitál více oceněn.

2. Doba návratnosti je delší.

V tom smyslu, kdy mladý pracovník má dostatek času na to, aby stihl vynaložené náklady na emigraci zaplatit. V tom případě je pravděpodobné, že návratnost investice nákladů na emigraci bude kladná. Tzn. je málo pravděpodobné, že pracovník v předdůchodovém věku emigruje do jiného státu za práci – nevyplatí se mu to.

3. Nemá partnera.

Jednotlivci bez partnerských vazeb se mohou nezávisleji rozhodovat pro emigraci.

4. Nemá dítě/děti.

U párů s nezaopatřenými dětmi je očekávaná nižší predispozice k emigraci.

5. Je příznivě nakloněn k pracovní migraci.

6. Má předchozí zkušenost s migrací.

Předchozí zkušenost s migrací může s velkou pravděpodobností snížit celkové náklady na opětovnou migraci. Tato zkušenost může snížit jak dopady na psychiku, tak také celkové náklady, a to díky dostatku informací. Občan, který již jednou emigroval, také rozvinul síť kontaktů v několika zemích/regionech a ví, jak tyto sítě budovat a nadále udržovat. V konečném důsledku je schopen lépe zhodnotit náklady a výhody emigrace.

7. Důvodem k předchozí emigraci byly spíše pracovní záležitosti než rodinné.

Občan, který se přestěhoval do jiného státu EU z demografických důvodů, tj. uzavřel manželský svazek s příslušníkem jiného členského státu, investoval do dlouhotrvajícího vztahu. V hostitelské zemi zvýšil svůj sociální kapitál – rozšířil síť kontaktů apod. Proto je opětovná migrace u něj málo pravděpodobná. Naproti tomu u občana, který se přestěhoval z pracovních důvodů, se očekává opětovný záměr se přestěhovat. Angličtina to vystihuje následovně: *movers tend to stay movers*.

8. Neočekává negativní vliv migrace na svou zaměstnanost.

9. Neočekává negativní vliv na sociální vazby.

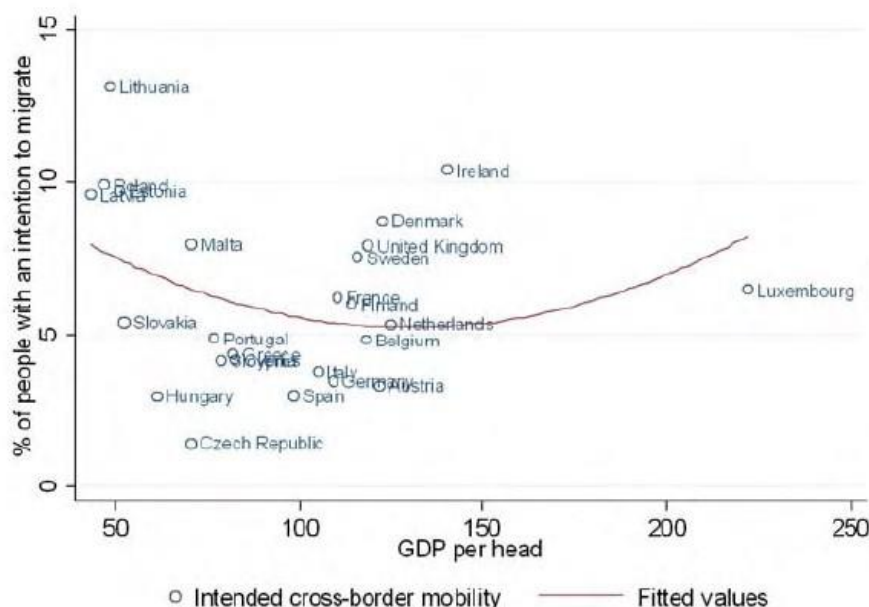
Mladí lidé obecně disponují nižší úrovní sociálního kapitálu, jelikož ještě nemají vytvořené silné sociální vazby se svým okolím. Mladí lidé jsou v životní fázi, kdy zažívají vyšší stupeň osobní svobody a ještě nenašli svůj životní směr. Jinými slovy, jsou méně vázáni sociálními vazbami a nové podněty jsou pro ně důležité. Proto mladí pracovníci častěji emigrují za pracovními účely.

10. Ekonomická prognóza a současný stav ekonomiky domovské země není příznivý.

Slabý výkon ekonomiky je důležitým push faktorem. Push faktory donucují občany k emigraci z domovské země. Očekává se, že tendence emigrovat bude větší v zemích s nízkou úrovní ekonomiky. Nízká úroveň HPD domovské země může být podnětem k migraci. Vztah mezi HDP a migrací není lineární, ale jedná se o tvar písmene U, viz graf č. 2. Možnost emigrace je ve státech s nízkým HDP/obyvatel limitována, protože občané těchto států postrádají k financování migrace finanční prostředky. S růstem úrovně bohatství se v populaci zvyšují i tendence k emigraci. Občané bohatých států (vysoká úroveň HDP na obyvatele) jsou k emigraci méně ochotní, protože emigrace pro ně již nepředstavuje možnost, jak zvýšit životní úroveň, a jsou finančně ve své domovské zemi zajištěni. Jinými slovy, emigrací do jiného státu EU by si nepolepšili.

Graf 2 Vztah mezi záměrem emigrovat a výše HDP na 1 obyvatele v % roce 2004

Figure 2: Relationship between intentions to migrate and GDP per head, 2004 (EU25=100)

Source: Eurobarometer data; own calculations

Zdroj: *Factors determining international and regional Migration in Europe*, Fouarge a Ester, 2007, s. 17.

11. Mzdová nerovnost v domovské zemi je nízká.

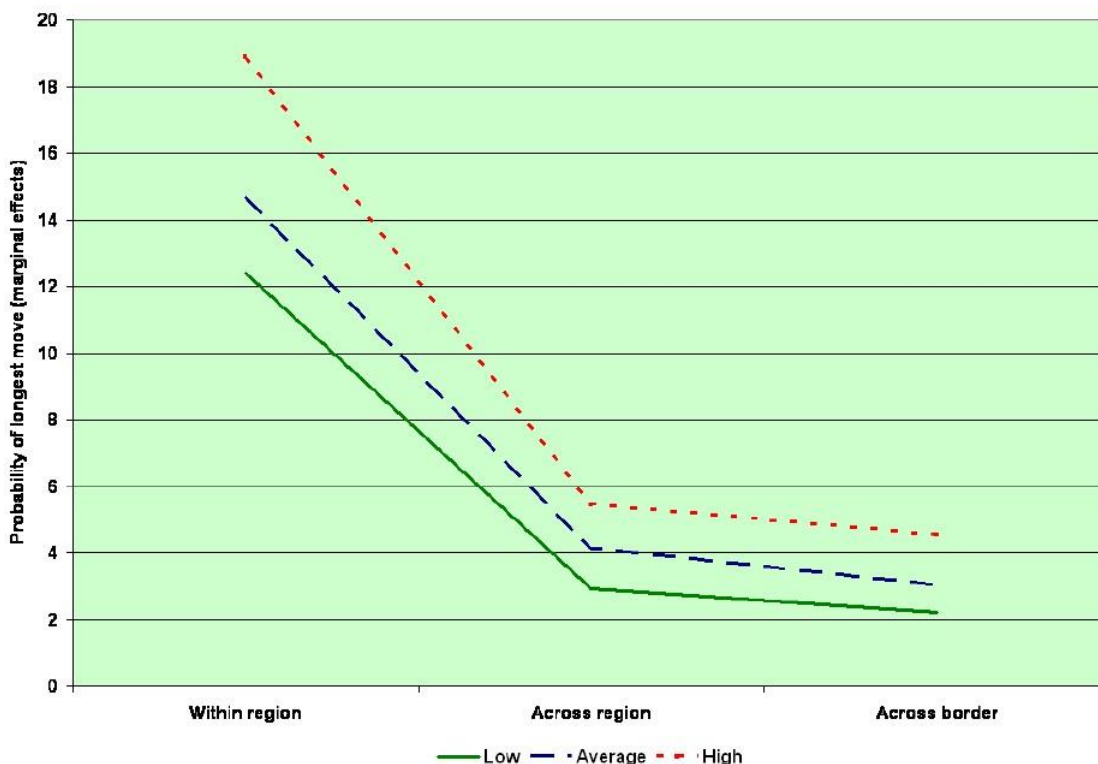
Tzn. finanční ohodnocení kvalifikovaného pracovníka není o tolik vyšší než nekvalifikovaného.

12. Vzdálenost mezi domovským státem a destinací migrace je relativně krátká.

Náklady jsou nižší při migraci na krátkou vzdálenost.

Graf 3 Předpokládaná pravděpodobnost emigrace občanů EU dle vzdálenosti a úrovně dosaženého vzdělání v %

Figure 7: Predicted probabilities for longest intended move, by educational level (marginal effects)

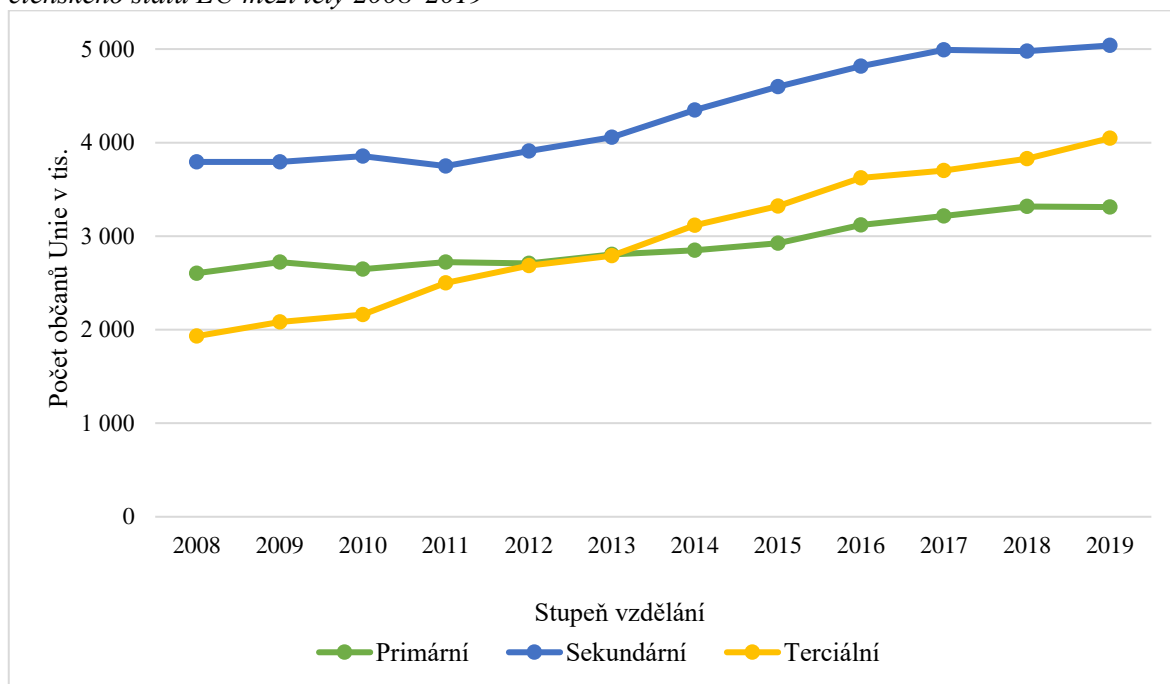

Source: Eurobarometer data; own calculations

Zdroj: *Factors determining international and regional Migration in Europe*, Fouarge a Ester, 2007, s. 29.

Graf č. 3 ukazuje, že tendence k emigraci klesají s rostoucí vzdáleností, přičemž se stírá rozdíl mezi migrací meziregionální a mezistátní. Občané vnímají růst nákladů při migraci na delší vzdálenosti. Za náklady je nutné považovat jak ty finančního charakteru, tak také náklady ve smyslu psychické zátěže, změny sociokulturního prostředí aj. Liší se také pravděpodobnost u nízké, středně a vysoce vzdělaných občanů. Vyšší pravděpodobnosti emigrace dosahují dle grafu vysoce vzdělaní občané, naproti tomu u nízké vzdělaných občanů je pravděpodobnost emigrace nejnižší.

Graf 4 Nejvyšší dosažené vzdělání občanů Unie v produktivním věku pobývajících na území jiného členského státu EU mezi lety 2008–2019

Zdroj: Eurostat, *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship, age and educational attainment level [LFST_LMBPCITED]*, vlastní zpracování.

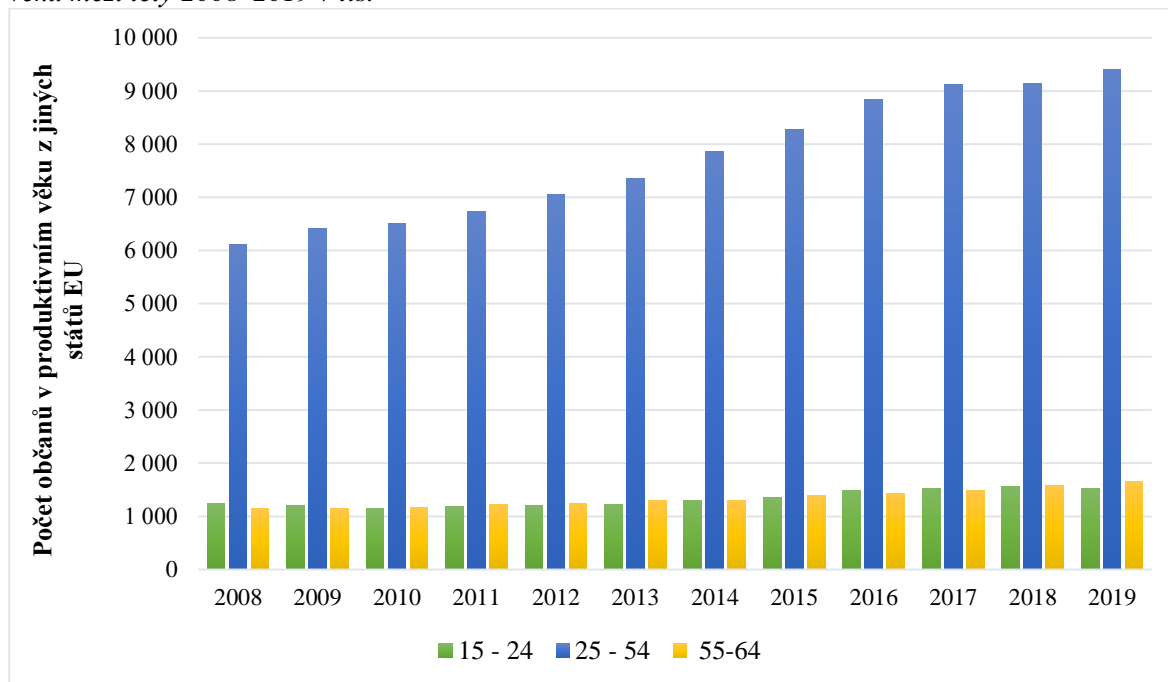
Z grafu č. 4 je viditelné, že mezi lety 2008–2019 migrovalo nejméně občanů s primárním vzděláním. Primární vzdělání je v českém pojetí vzdělání základní (první a druhý stupeň základní školy). V průběhu sledovaných let se zvyšoval počet migrujících občanů s terciálním vzděláním. Terciální vzdělání zahrnuje vysokoškolské vzdělání a vyšší odborné. Každým rokem se zvyšují počty vysokoškolsky vzdělaných migrujících. Nejpočetnější skupinu tvořili občané se sekundárním vzděláním, kteří mají v populaci Evropské unie největší zastoupení. Sekundární vzdělání je ekvivalentem pro středoškolské vzdělávání a konzervatoře.

Velká část občanů s nízkým vzděláním uvedla, že by je žádný podnět nemotivoval k přestěhování za prací do jiného členského státu. Vysvětluje to malou pravděpodobnost emigrace občanů této vzdělanostní skupiny, viz graf č. 3, a nízké počty těch, kteří skutečně emigrovali, viz graf č. 4. Také to ilustruje, že zejména méně vzdělaní občané jsou ve své komunitě silněji zakořeněni (Fouarge, Ester, 2007, s. 34).

Především vysoce vzdělaní a vysoce kvalifikovaní pracovníci pravděpodobně překročí regionální či státní hranice v rámci Evropské unie. To může znamenat, že některé regiony v Evropě mohou čelit odlivu mozků (tzv. brain drain). Odliv mozků bude záviset na tom, zda migrace z východní Evropy na západ bude mít trvalý charakter. Rovněž některé

regiony mohou přicházet o mladou generaci (tzv. youth drain). Mladí Evropané emigrují častěji než starší a usazení Evropané. Je tedy možné, že některé země budou čelit dokonce kombinaci odlivu mozků a zároveň odlivu mladých pracovníků (Fouarge, Ester, 2007, s. 43). V současnosti těmto negativním vlivům migrace mohou čelit baltské státy, zejména Litva, viz graf č. 23 v příloze, a také Polsko, Rumunsko a Bulharsko.

Graf 5 *Občané Evropské unie v produktivním věku pobývající na území jiného členského státu podle věku mezi lety 2008–2019 v tis.*

Zdroj: Eurostat, *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship and age [LFST_LMBPCITA]*, vlastní zpracování.

Graf č. 5 znázorňuje vývoj počtu občanů EU v produktivním věku s obvyklým bydlištěm na území jiného členského státu. Občané jsou rozlišeni podle věkových skupin 15 až 24, 25 až 54 a 55 až 64 let. Je očekávané, že věková skupina s nejdelším intervalem 25–54 let je zastoupena nejvíce. V roce 2008 pobývalo na území jiného členského státu přibližně 6 mil. občanů ve věku 25–54 let. O 11 let později v roce 2019 jich pobývalo v jiném státu EU 9,4 mil. Počet migrujících ve věkové skupině 15–24 a 55–64 let nedosáhl takového nárůstu jako u zmíněné věkové kategorie 25–54 let. Mladých lidí ve věku mezi 15–24 lety žilo v roce 2008 na území jiného státu EU 1,24 mil. Do roku 2019 se jejich počet zvýšil na 1,52 mil. občanů. Ve věkové skupině 55–64 let žilo v roce 2008 na území jiného členského státu 1,14 mil. obyvatel. O 11 let později (2019) jich žilo v jiném státu EU 1,65 mil. To

znamená, že přírůstek občanů pobývajících na území jiného státu EU byl vyšší v případě občanů ve věku 55–64 let než ve věkové skupině 15–24 let.

Je nutno připomenout, kdo jsou občané, kteří obvykle pobývají na území jiného státu. Jsou to občané, kteří pobývají na území jiného státu EU minimálně po dobu 12 měsíců, nebo se očekává, že po tuto dobu zde setrvají. Nejsou zde zahrnuti studenti, kteří studují v zahraničí v rámci projektu Erasmus+, jelikož tito studenti pobývají v zahraničí ve většině případech na dobu jednoho semestru. Maximálně mohou studovat v rámci Erasmu 12 měsíců (výjimka platí pro studenty lékařství a architektury).

Jak uvádí Fajth a kol. (2018, s. 28), důvody vedoucí k pracovní migraci jsou následující:

1. Lepší mzdové ohodnocení.
2. Profesní rozvoj a pracovní příležitosti, nedostatek pracovního uplatnění v zemi původu.
3. Lepší pracovní podmínky.
4. Touha žít v jiném členském státu.
5. Rodinné a osobní důvody.
6. Nižší daně.

Nadměrné zdanění může působit jako podnět k migraci. To se může týkat zvláště vysoce kvalifikovaných pracovníků, kteří hledají způsoby, jak maximalizovat čistý zisk, a to přestěhováním do regionu s nižší daňovou zátěží (Fouarge, Ester, 2007, s. 5).

7. Lepší sociální jistoty pro zaměstnance.

Překážkami k migraci mohou být dle Ester a Krieger (2008, s. 96) následující:

- 1. Socio-kulturní rozdíly** – obtíže s adaptací v jiném socio-kulturním prostředí.
- 2. Jazykové bariéry** – nedostatečná jazyková vybavenost.

Pro mladé lidi (do 34 let a mladší) a pro vysoce vzdělané obyvatelstvo nepředstavují jazykové dovednosti významné překážky k migraci (Fouarge, Ester, 2007, s. 35).

- 3. Sociální vazby** – potenciální ztráta sociálních kontaktů.

Sociální vazby a sociálně-kulturní rozdíly jsou majoritními překážkami pro přeshraniční migraci. Závěry studií ukazují, že tento typ bariér nehraje zásadní roli pro státy EU-10, tj. země, o které se rozšířila Evropská unie v roce 2004 (Fouarge, Ester, 2007, s. 44).

- 4. Nalezení vhodného pracovní uplatnění, které by odpovídalo jejich úrovni vzdělání, kvalifikace.**

Příčinou je předně nedostatečná znalost jazyka a nedostatečné uznávání kvalifikací. Nedostatky v uznávání kvalifikací se netýkají automaticky uznávaných kvalifikací. Automatické uznávání je však umožněno pouze pro omezený počet regulovaných profesí, primárně pro zdravotnické obory a architekturu. Pravděpodobnost, že vysokoškolsky vzdělaný pracovník pocházející z jiného členského státu, bude mít pro výkon určitého povolání nadbytečně vysokou úroveň vzdělání, je 37 % než v případě státních příslušníků daného státu. Pravděpodobnost státních příslušníků, že budou mít vyšší vzdělání, než je zaměstnavatelem pro výkon povolání požadováno, je 33 %. Tato pravděpodobnost „převzdělanosti“ se zvyšuje, pokud pracovník pochází ze třetích zemí (Annual report of intra-EU Labour mobility 2020, s. 96).

- 5. Právní a administrativní překážky.**
- 6. Přejícná opatření pro pracovníky z nových členských zemí.**
- 7. Otázka bydlení.**
- 8. Hledání zaměstnání pro partnera.**
- 9. Nedostatek informací.**
- 10. Absence mechanismů pro návrat do domovské země.**
- 11. Neuznávání předchozích pracovních zkušeností.**

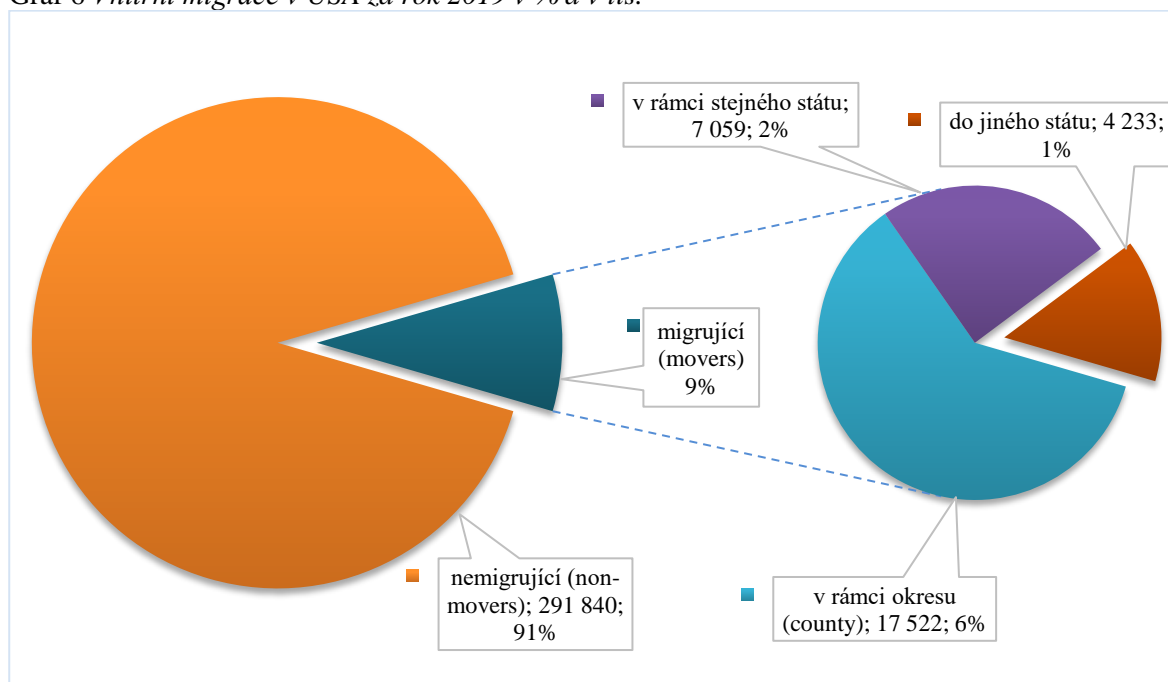
Pokud občané setrvávají ve své domovské zemi i přes to, že by v jiném členském státu dosáhli vyšších příjmů, posunu v kariéře, zlepšení jazykové úrovně aj. a jsou potenciálními emigranty (bezdětní, mladí, vzdělaní), nemusí to nutně reflektovat imobilitu evropského obyvatelstva. Může to naznačovat, že tito lidé považují za důležité tzv. work-life balance, čili sladění soukromého života s pracovním, a jsou dobře začlenění v komunitě a chtějí i nadále udržovat své sociální vazby. Extrémně vysoká úroveň evropské mobility by značila nízkou sociální kohezi, špatné rodinné vztahy, nízkou sociální důvěru a nízký sociální kapitál. To znamená, že na tzv. stayers – tj. lidé, kteří nemigrují/nejsou ochotni migrovat – by se nemělo nahlížet jako na pracovní sílu, která není ochotna se přesunovat k vyrovnávání tržních disparit, ale na úspěšně začleněné jedince ve společnosti, kteří se podílejí na blahobytu své domovské země. Politická debata ohledně mobility v Evropě by se měla soustředit na optimalizaci mobility, spíše než na pouhé zvyšování mobility (Ester, Krieger, 2008, s. 97).

4.2 Pracovní mobilita občanů Spojených států amerických

Evropanům je často dávána za vzor vysoká mobilita obyvatel Spojených států amerických (dále USA). Předpokladem je, že pracovní síla v Evropské unii je méně mobilní než u amerických protějšků a že tato imobilita znemožňuje vytvoření rovnováhy mezi nabídkou pracovní síly a poptávkou po ní. Obecně je uváděno, že pracovníci v USA jsou více produktivní a jsou také ochotnější se přestěhovat za práci na větší vzdálenosti. Američané jsou „Movers“, zatímco Evropané jsou „Stayers“.

Pokud se porovná přeshraniční mobilita v EU s mobilitou mezi federálními státy USA, jsou Američané skutečně ochotnější se přestěhovat. V Evropské unii žilo v jiném členském státu v roce 2019 pouze 3,8 % populace v produktivním věku. Oproti tomu v USA se do jiného federálního státu přestěhovalo během jednoho jediného roku (2019) okolo 1 % obyvatel v produktivním věku. Nabízí se otázka, zda Evropskou unii a USA je vhodné vzájemně komparovat. Tato komparace v sobě zahrnuje různá úskalí. Za prvé, USA je federální stát, zatímco Evropská unie je hospodářský a politický celek 27 unitárních evropských států. USA představuje jeden národ, zatímco EU je mnohonárodnostní. Svoboda pohybu je v USA tak stará, jako samotné Spojené státy americké, zatímco v Evropě se volný pohyb osob liberalizoval teprve ve 2. polovině 20. století. Evropská unie zahrnuje státy s různou pracovní právní legislativou. Navíc Evropská unie má 24 úředních jazyků a sociální a kulturní překážky jsou v rámci EU mnohem markantnější než v USA. Stěhování z New Yorku na východním pobřeží do Los Angeles na západním pobřeží představuje přesun v rámci jednoho národa, jednoho společného jazyka a v rámci stejné pracovní právní legislativy, naproti tomu pokud Evropan migruje z Helsinek do Barcelony, tak to představuje pohyb mezi státy, které mají odlišný jazyk, kulturu, trh práce, fiskální politiku, a dokonce i státní zřízení (Ester, Krieger, 2008, s. 94–95).

Graf 6 Vnitřní migrace v USA za rok 2019 v % a v tis.

Zdroj: Americký úřad pro sčítání lidu (United States Census Bureau), Table A-1. Annual Geographic Mobility Rates, By Type of Movement: 1948–2020, vlastní zpracování.

Vhodnější ke komparaci je vnitřní prostorová mobilita v USA a mobilita uvnitř členských států EU. Jak je ukázáno v grafu č. 6, za rok 2019 změnilo místo pobytu 9 % obyvatel USA. Migrace v USA probíhá nejčastěji v rámci okresu (county). 6 % obyvatel USA nepřekročilo v rámci migrace hranice svého okresu, tzn. 17,5 mil. obyvatel. V rámci stejného státu migrovala 2 %, což představuje 7 milionů obyvatel. Do jiného státu v rámci USA emigrovalo za rok 2019 1 % obyvatel (4,2 mil.). Pracovní mobilita v USA se ve skutečnosti od konce 2. světové války snižuje – nejméně však v rámci okresů.

Více občanů migruje kvůli záležitostem týkajícím se bydlení než z pracovních důvodů. Pouze každý pátý migrující uvedl, že se přestěhoval hlavně kvůli pracovním záležitostem. Z hlediska USA je prostorová mobilita spojena s tržními disparitami a se svobodnou volbou pracovníků. Mobilita má v USA povahu laissez-faire. Absence politické intervence neznamená, že by mobilita byla považována za okrajovou. Naopak, vysoká mobilita a migrace do regionů, kde je dostatek práce, je v srdci americké historie a kultury. Nicméně mobilita je vnímána jako výsledek tržních mechanismů dvou zúčastněných stran – zaměstnavatelů a zaměstnanců. V tomto případě není zřejmé, jakou roli hraje vláda. Z hlediska evropské mobility je pozornost věnována národním vládám nejen v rámci propagace mobility, ale také ve vztahu k sociální politice a k ekonomickým a

technologickým záležitostem. Evropská unie by mohla od USA přijmout za své spoléhání se více na tržní mechanismy, aby předcházela budoucím problémům s obsazováním volných pracovních míst (pro kvalifikovanou pracovní sílu), standardizovala daně a pracovněprávní právo, stejně jako schopnost převést důchodové pojištění mezi zaměstnavateli různých států (Ester, Krieger, 2008, s. 95).

4.3 Spojené království Velké Británie a Severního Irska jako cílová destinace občanů Evropské unie

Spojené království Velké Británie a Severního Irska (dále UK) je oblíbenou destinací pro pracovníky z jiných států Evropské unie. Mezi lety 2004–2015 se jejich počet více než zdvojnásobil. Důvodů je několik. Podle britské vlády poskytuje království systém dávek, který zapříčiňuje příliv občanů z jiných států Evropské unie. Analytici argumentují, že výhody plynoucí z čerpání dávek nejsou hlavním faktorem, který určuje migraci uvnitř EU. Občané z jiných členských států uplatňují méně často nárok na dávky než Britové. V tomto případě jsou dávkami myšleny příspěvky pro uchazeče o zaměstnání a podpora v případě pracovní neschopnosti. Občané z EU častěji uplatňují daňové úlevy, které doplňují rozpočty nízkopříjmových rodin. V březnu 2013 tvořily rodiny s nejméně jedním státním příslušníkem jiného státu EU 6,8 % všech žadatelů o daňové úlevy. Většina nově příchozích z EU byli jednotlivci nebo bezdětné páry, zatímco zaměstnanecké výhody jsou silně zaměřeny na rodiny s dětmi. V roce 2015 uplatňovalo 12 % všech pracovníků z EU daňové úlevy – nejvýznamnější zaměstnaneckou výhodu v UK – přičemž Britů jich využívalo 10 % (Labour Force Survey).

V září 2015 uvedlo 71 % občanů států Evropské unie, kteří emigrovali do Spojeného království během roku 2014, že emigrovali za účelem výkonu povolání a 58 % z nich již mělo práci zajištěnou. Občané EU vykazují během setrvání ve Spojeném království vysokou míru zaměstnanosti – zejména občané z nových států EU. V roce 2015 byla míra zaměstnanosti u mužů z nových států EU (rozšíření 2004, 2007 a 2013) 90%. Oproti tomu Britové vykazovali pouze 78% míru zaměstnanosti. Ženy pocházející z nových států měly 75% míru zaměstnanosti, přičemž Britky vykazovaly 70% míru zaměstnanosti (Migration Observatory at the University of Oxford – Pulling power: Why are EU citizens migrating to the UK?).

4.3.1 Důvody atraktivity Spojeného království Velké Británie a Severního Irska

K atraktivitě přispívá flexibilní pracovní trh, a to zejména v porovnání s ostatními členskými státy EU, které pracovní trhy přísněji regulují (k roku 2015). Dalším faktorem, který se podílí na atraktivitě UK a který lze vztáhnout i na jiné oblíbené destinace migrace, je stav ekonomiky a ekonomické postavení občanů v ostatních státech Evropské unie. Rozdíly ve výši mezd mezi státy EU jsou důležitým aspektem pracovní migrace. Příjmy v UK jsou znatelně vyšší než v mnoha evropských státech, zejména v zemích střední a východní Evropy, jako je Polsko a Rumunsko. Disponibilní příjem byl v roce 2015 1,8krát vyšší v UK než v Polsku, a 4,2krát vyšší než v Rumunsku. Pro obyvatele chudších států EU může být emigrace efektivní strategií, jak zvýšit příjmy a ochránit rodinu před chudobou.

Neexistuje pouze jeden pull faktor, který činí Spojené království atraktivní pro občany z jiných států EU, ale jedná se o kombinaci ekonomických a sociálních faktorů. Velký počet občanů z evropských států žijících ve Spojeném království má za následek, že jsou zde zavedeny komunity, které mohou usnadnit imigraci dalších Evropanů. Komunity mohou poskytovat svým krajanům informace ohledně pracovních příležitostí (Migration Observatory at the University of Oxford – Pulling power: Why are EU citizens migrating to the UK?).

Migrace ze států, které k EU přistoupily v roce 2004 (EU-8), byla v roce 2016 hluboko pod svým vrcholem, který byl zaznamenán poté, kdy občané EU-8 získali přístup na britský pracovní trh. Drastický nárůst imigrace byl důsledkem politického rozhodnutí nezavést dočasná pracovní omezení pro občany z nově přistoupených států. Spojené království, Irsko a Švédsko jim umožnilo volný vstup na svůj pracovní trh ihned poté, co se státy EU-8 staly členy EU. Ostatní státy Evropské unie zavedly přechodná období pro nově přistoupené země a znemožnily jim tak dočasný volný přístup na své pracovní trhy (Migration Observatory at the University of Oxford – Determinants of Migration to the UK).

4.3.2 Vliv imigrace občanů z členských zemí na zaměstnanost

O tom, jaký bude mít příliv pracovníků ze států EU vliv na pracovní trhy hostitelských států, rozhodují schopnosti a dovednosti migrujících pracovníků, stávajících pracovníků a charakteristika ekonomiky hostitelských států. Imigrace pracovníků ovlivňuje nabídku pracovní síly, protože roste počet pracovníků v určitých odvětvích ekonomiky. Imigrace může vést v určitých odvětvích k vyšší konkurenci, která má za následek vyšší

počet uchazečů na jedno volné pracovní místo, ale je také možné, že se vytvoří nová pracovní místa. Pokud migrující pracovníci nahrazují stávající pracovníky, očekává se zvýšení konkurence mezi uchazeči o pracovní místa a krátkodobě se sníží mzdy. Jak velký vliv bude mít pokles výše mezd na růst nezaměstnanosti stávajících pracovníků, záleží na ochotě, s jakou pracovníci přijmou nižší mzdu. Pracovníci z jiných členských států EU jsou konkurencí pro pracovníky s nízkou kvalifikací, protože dovednosti požadované na tento typ pracovních pozic jsou snadno získatelné a méně specializované (Migration Observatory at the University of Oxford – The Labour Market Effects of Immigration).

Vliv na mzdy a zaměstnanost nejsou jediným způsobem, jak ekonomiky reagují na pracovní migraci. Dalším účinkem imigrace pracovníků mohou být změny ve skladbě produkovaného zboží a poskytovaných služeb a tím může být ovlivněna i struktura pracovního trhu. Příkladem je imigrace nízko kvalifikovaných pracovníků, která může rozšířit produkci o určité výkony, na které se z velké části podílí méně kvalifikovaná pracovní síla, např. zemědělství. Imigrace kvalifikovaných pracovníků může povzbudit inovace a usnadnit zavedení technologií ve výrobě nebo v poskytování určitých služeb náročnějších na dovednosti, což by mohlo ovlivnit poptávku po pracovní síle. Jakým způsobem reaguje poptávka po pracovní síle na imigraci, závisí na charakteristice ekonomiky.

V roce 2018 Poradní výbor pro migraci vyvodil tři závěry, a to v návaznosti na výsledky studií provedených mezi lety 2003–2018. První teze tvrdí, že imigrace má malý, či dokonce nulový dopad na průměrnou zaměstnanost nebo nezaměstnanost stávajících pracovníků. Druhým závěrem je, že dopad imigrace je soustředěn na určité skupiny – negativně ovlivňuje pracovníky s nižším vzděláním a pozitivně ovlivňuje pracovníky s vyšší úrovní vzdělání. Poradní orgán v třetím závěru konstatuje, že velikost dopadu imigrace může záviset na ekonomickém cyklu, v kterém se hostitelský stát zrovna nachází (Migration Observatory at the University of Oxford – The Labour Market Effects of Immigration).

Poradní výbor pro migraci ve Spojeném království zveřejnil, že imigrace občanů z jiných členských států EU sledovaná od roku 1983 do roku 2017 snížila míru zaměstnanosti rodilých britských občanů v produktivním věku přibližně o 2 procentní body a zvýšila jejich nezaměstnanost o 0,6 procentního bodu. Zvýšení poměru o 1 procentní bod mezi pracovníky z jiných členských států EU ke stávajícím pracovníkům vede k 0,5% poklesu výše mezd pro pracovníky v 10. percentilu (dolních 10 % pracovníků s nejnižším

příjmem). Nárůst počtu pracovníků ze států EU, který odpovídal 1 % populace britských občanů narozených na území UK v produktivním věku, měl za následek 0,8% pokles mezd v 5. a 10. percentilu a 0,6% nárůst v horním decilu (vysoce výděleční pracovníci). Za období mezi lety 1993 a 2017 byl celkový vliv migrace pracovníků ze států EU na mzdy rodilých Britů odhadnut na pokles výše mezd o 4,9 % pro pracovníky v 10. percentilu a pokles o 1,6 % pro pracovníky v 25. percentilu. Na druhé straně imigrace pracovníků z jiných členských států pozitivně ovlivnila mzdy pracovníků v 50. percentilu (medián) – zvýšení o 1,6 % – a pracovníkům v 90% percentilu se zvýšila mzda o 4,4 %.

Poradní orgán pro migraci ve svém výzkumu naznačil, že pracovní migrace má negativní vliv na mzdy zejména na již stávající pracovníky, kteří však do Spojeného království také imigrovali. Je totiž pravděpodobnější, že schopnosti a dovednosti nově přichozích pracovníků z jiným států EU mohou snadněji nahradit schopnostmi a dovednostmi již zaměstnaných pracovníků (původem ze států EU) než těch z řad britských občanů narozených na území UK (Migration Observatory at the University of Oxford – The Labour Market Effects of Immigration).

4.4 Migrace občanů Evropské unie v rámci vnitřního trhu

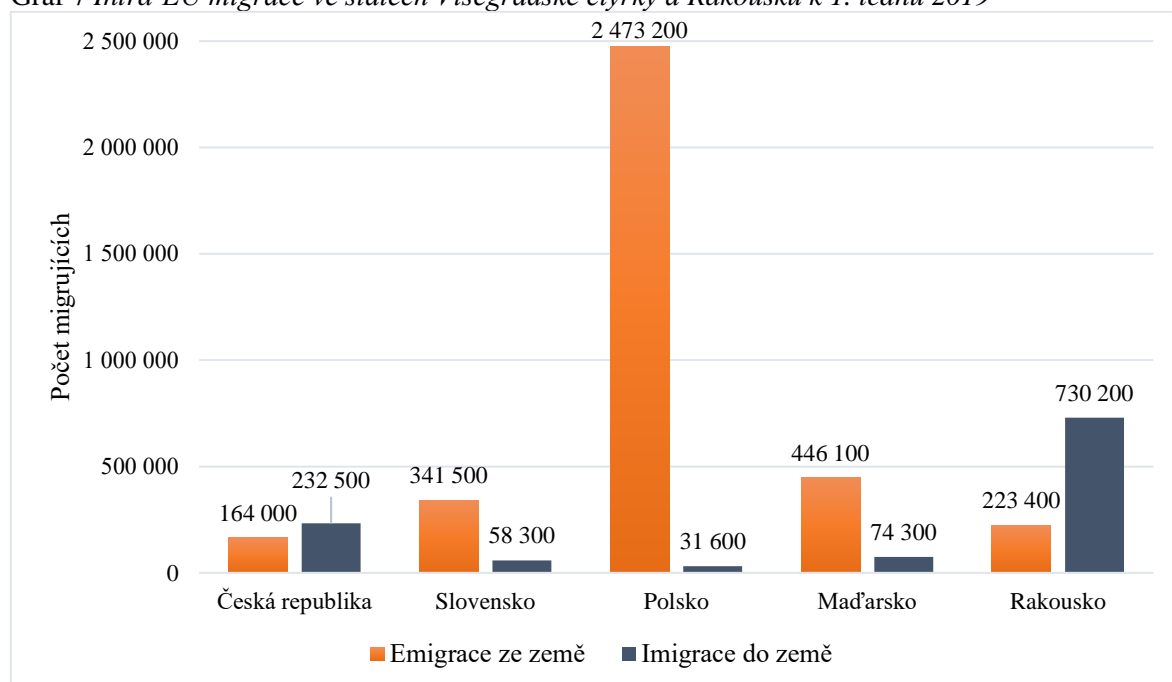
Tato podkapitola se věnuje občanům států EU, kteří se rozhodli pobývat v jiném členském státu. Data potřebná k analyzování intra-EU migrace jsou získána z Eurostatu (EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January, MIGR_POP9CTZ). Pro analýzu byla vybrána data k 1. lednu 2019. Eurostat v této sekci poskytuje i novější data (1. 1. 2020), ta však nezahrnují data pro Spojené království Velké Británie a Severního Irsku, které bylo před odchodem z EU významnou zemí z hlediska migrace. Zahrnutím Spojeného království bude možné zjistit, pro kolik migrujících občanů evropských států bylo Spojené království cílovou migrační destinací. Je nutno zmínit, že zdroji pro tuto kapitolu jsou data z Eurostatu, která však nerozlišují, zda migrující je v produktivním věku, či zda se jedná o ekonomicky neaktivní osobu. Data se selekcí migrujících v produktivním věku a která by zároveň podala informace, z kterých států občané odcházejí a do jakých států směřují, nebylo možné z Eurostatu získat.

Státy jsou seskupeny do šesti skupin na základě podobných charakteristik (výše HDP, geografická lokace apod.). První skupina se skládá ze států Visegrádské skupiny (České republiky, Slovenska, Polska, Maďarska) doplněné o Rakousko. Ve druhé

skupině jsou ekonomicky silné státy – Francie, Německo, Irsko a Spojené království Velké Británie a Severního Irska. Třetí skupina zahrnuje státy Beneluxu – Belgie, Lucembursko a Nizozemsko. Další skupina č. 4 sestává z jižních států – Itálie, Portugalsko, Řecko a Španělsko. Pátá skupina seskupuje severské země a baltské země – Dánsko, Finsko, Švédsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko a šestá skupina se skládá ze zemí s méně rozvinutým hospodářstvím na jihovýchodě Evropy – Bulharsko, Chorvatsko, Rumunsko a Slovinsko.

4.4.1 Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Rakousko

Graf 7 Intra-EU migrace ve státech Visegrádské čtyřky a Rakousku k 1. lednu 2019

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Z grafu č. 7 je patrné, že Polsko v roce 2019 bylo z Visegrádské čtyřky nejaktivnější zemí v oblasti migrace, a to s 2,47 miliony polských občanů pobývajících na území jiného členského státu EU. Polsko je také významnější z hlediska migrace než Rakousko, které bylo přiřazeno ke státům V-4 pro potřebu vytvoření skupin států podle podobných charakteristik. Oproti tomu v Polsku pobývalo pouze 31,6 tis. občanů z EU. Po Polácích emigrovalo nejvíce do jiného státu EU Maďarů (446 tis.), Slováků (341,5 tis.), Rakušanů (223,4 tis.) a nejméně Čechů (necelých 164 tis.). Ze Slovenska a Maďarska více občanů odcházelo, než naopak přicházelo. Na Slovensku pobývalo pouze 58,3 tis. občanů jiného státu EU, to je o 283 tisíc méně než emigrujících Slováků do jiného státu EU. V Maďarsku byl rozdíl ještě markantnější, rozdíl činil 372 tisíc. K 1. lednu 2019 bylo Polsko, Slovensko a Maďarsko

státy se záporným migračním saldem, a to v případě, že se zahrnuje pouze imigrace a emigrace občanů ze států EU. Česká republika i Rakousko naopak představují země, které jsou relativně atraktivní pro občany EU. Do České republiky se přistěhovalo 232,5 tisíc občanů, což je o 68,5 tis. více, než bylo Čechů migrujících do jiných států EU. Rakousko představuje z vybraných států bezesporu nejatraktivnější zemi. V Rakousku pobývalo k 1. lednu 2019 730 tis. občanů z jiných států EU, přičemž emigrujících Rakušanů v rámci EU bylo pouze 223,4 tis.

Tabulka 1 *Migrační toky v tis. z České republiky, Slovenska, Polska, Maďarska a Rakouska k 1. lednu 2019 v tis.*

Z České republiky		Ze Slovenska		z Polska		z Maďarska		z Rakouska	
Německo	56,2	Česká republika	116,9	Spojené království	919,2	Německo	196,1	Německo	167,7
Spojené království	46,6	Spojené království	73,6	Německo	775,2	Rakousko	82,7	Spojené království	13,5
Slovensko	14,0	Německo	53,6	Nizozemsko	144,0	Spojené království	77,8	Itálie	6,4
Rakousko	13,6	Rakousko	42,0	Irsko	130,7	Nizozemsko	15,5	Nizozemsko	4,7
Itálie	5,7	Irsko	10,6	Itálie	94,2	Slovensko	10,7	Francie	4,6
Irsko	5,3	Maďarsko	9,6	Belgie	71,0	Irsko	9,4	Česká republika	3,7
Francie	4,8	Itálie	8,5	Španělsko	65,0	Itálie	8,4	Švédsko	3,4
Nizozemsko	4,1	Belgie	6,5	Rakousko	63,4	Švédsko	7,4	Maďarsko	3,1

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Tabulka č. 1 znázorňuje, do kterých států Evropské unie migrují občané České republiky, Slovenska, Polska, Maďarska a Rakouska. Nejoblíbenější destinací této pětice států je Německo, kam míří nejvíce občané České republiky (56,2 tis.), Maďarska (196,1 tis.) a Rakouska (167,7). Obliba Německa je lehce vysvětlitelná. Z Grafu č. 16 v příloze lze vyčíst, že minimální mzda v Německu byla cca 1400 EUR, což je bezesporu vyšší minimální mzda než mzdy ve státech Visegrádské čtyřky. Výše minimální mzdy v Německu je jedním z faktorů, který ovlivňuje imigraci ze sousedních států. Obliba Rakušanů pobývat v Německu pramení z kulturní blízkosti obou států a samozřejmě společného jazyka – němčiny. Přes 900 tis. polských občanů ve Spojeném království Velké Británie a Severního

Irska značí, že ve Spojeném království jsou již komunity polských imigrantů, které mohou ulehčit migrační proces dalším polským spoluobčanům. Poláci ve velkém počtu emigrovali do Spojeného království z důvodu příznivého postoje v otázkách migrace, protože Spojené království, Švédsko a Irsko bylo jedinými státy EU-15, které po rozšíření EU o země střední a východní Evropy (EU-10) v roce 2004 zpřístupnily své pracovní trhy nezavedením přechodných období na nově přistoupené státy.

Jak už bylo řečeno, ve Spojeném království se hovoří angličtinou, což může nahrávat oblibě Spojeného království jako cílové destinace. Angličtina je vyučována ve vzdělávacích institucích všech států Evropské unie. Touha zlepšit své jazykové dovednosti může hrát důležitou roli v rozhodování, do které členské země se migrující občan přestěhuje. Vysoký počet Slováků v České republice (116,9 tis.) lze vysvětlit vzájemnou provázaností obou zemí se společnou minulostí a jazykovou a kulturní podobností. Obrácený směr migrace, tj. z České republiky na Slovensko, se již netěší takové oblibě. Pouze 14 tis. Čechů pobývalo na Slovensko, což je pouze o 400 více než Čechů pobývajících v Rakousku, které nám je kulturně vzdálenější. Svoji roli hrají pracovní příležitosti a výše mezd v Rakousku.

Tabulka 2 Migrační toky v tis. do České republiky, Slovenska, Polska, Maďarska a Rakouska k 1. lednu 2019

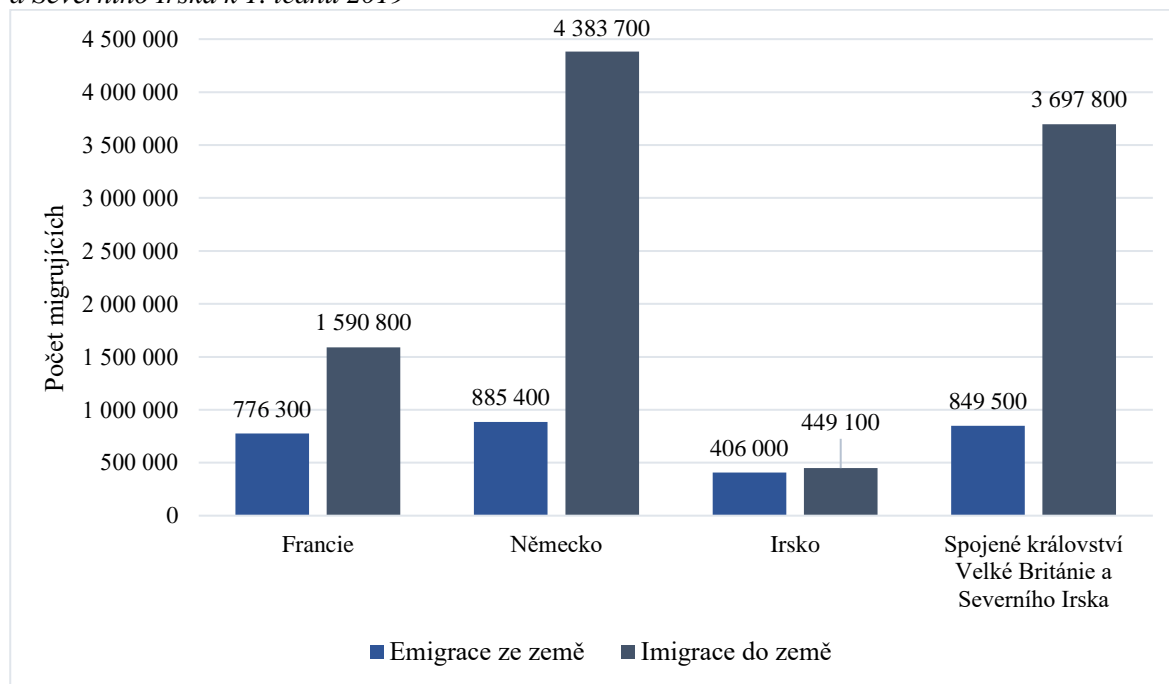
do České republiky		na Slovensko		do Polska		do Maďarska		do Rakouska	
Slovensko	116,9	Česká republika	14,0	Německo	6,4	Rumunsko	21,0	Německo	192,4
Polsko	21,3	Maďarsko	10,7	Itálie	3,8	Německo	16,5	Rumunsko	112,7
Německo	21,3	Rumunsko	6,9	Spojené království	2,7	Slovensko	9,6	Maďarsko	82,8
Bulharsko	15,6	Polsko	5,9	Bulharsko	2,3	Itálie	3,6	Chorvatsko	80,0
Rumunsko	14,4	Německo	4,2	Francie	2,2	Rakousko	3,1	Polsko	63,4
Spojené království	7,1	Itálie	2,9	Nizozemsko	1,6	Spojené království	3,1	Slovensko	42,0
Maďarsko	6,7	Velká Británie	2,2	Španělsko	1,3	Nizozemsko	2,8	Itálie	30,9
Itálie	5,3	Bulharsko	2,1	Litva	1,3	Francie	2,6	Bulharsko	29,9

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Tabulka č. 2 představuje přehled států, ze kterých státní příslušníci nejčastěji emigrují do vybrané pětky států. Jak již bylo zmíněno, nejatraktivnější zemí bylo Rakousko, do kterého se přestěhovalo 192,4 tis. Němců, následně 112,7 tis. Rumunů, 82,8 tis. Maďarů a 80 tis. Chorvatů. Němci se tedy stěhují do Rakouska, jelikož toto přestěhování pro ně nepředstavuje velké obtíže – stejný jazyk, podobná kultura aj. Do Maďarska emigrovalo 21 tis. Rumunů, 16,5 tis. Němců a 9,6 tis. Slováků. Imigrace občanů ze států EU do Polska je v jednotkách tisíců a z hlediska migrace nemá význam. Němců pobývalo v Polsku 6,4 tis. a Italů 3,8 tis, což ukazuje, že Polsko není oblíbenou destinací pro migrující. Migrace Slováků do České republiky je poměrně významná, 116,9 tis. Slováků se do ČR přestěhovalo. Do České republiky migrují také Poláci a Němci (shodně po 21,3 tis.). Česká republika je významnou destinací také pro státy Evropské unie, které přistoupily v roce 2007 a které z hlediska výkonnosti ekonomik a výše mezd, zejména v porovnání se západními státy, představují chudé členy EU. Celkem bylo v roce 2019 v ČR 15,6 tis. Bulharů a 14,4 tis. Rumunů. Na Slovensko v největším počtem mířili Češi (14 tis.), Maďaři (10,7 tis.) a Rumuni (6,9 tis.).

4.4.2 Francie, Německo, Irsko, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku

Graf 8 *Intra-EU migrace ve Francii, Německu, Irsku a Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku k 1. lednu 2019*

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Francie, Německo, Spojené království a Irsko jsou dle grafu č. 8 státy s kladným migračním saldem. To platí zejména u Německa a Velké Británie, které jsou cílovými destinacemi pro mnoho Evropanů. V případě Německa bylo migrační saldo 3,5 milionů obyvatel. Migrační saldo, též čistá migrace, udává rozdíl mezi počtem imigrujících a emigrujících. Spojené království Velké Británie a Severního Irska je po Německu taktéž oblíbenou destinací Evropanů. Při počtu 3,7 mil. emigrujících občanů z jiných států EU do Spojeného království a odchodu 850 tis. britských občanů, zvýšila migrace velikost populace ve Spojeném království o 2 850 tis. Občané vybraných států nejsou ochotni ve velkých počtech emigrovat do jiných členských států EU. V absolutních číslech nejvíce emigrovali Němci (885 tis.), na druhém místě Britové (849 tis.), následně Francouzi a Irové. O Irsku nelze soudit, zda je státem atraktivním pro Evropany či zda jsou Irové ochotni přestěhovat se do jiného státu EU. Jeho migrační bilance je téměř vyrovnaná. Francie představovala k 1. lednu 2019 atraktivní destinaci pro 1,6 mil. Evropanů.

Tabulka 3 Migrační toky v tis. z Francie, Německa, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska k 1. lednu 2019

z Francie		z Německa		z Irska		ze Spojeného království VB a S. Irska	
Spojené království	185,6	Rakousko	192,4	Spojené království	336,3	Španělsko	286,8
Belgie	166,9	Spojené království	142,4	Španělsko	16,4	Francie	136,0
Německo	121,9	Španělsko	138,3	Německo	13,9	Irsko	112,4
Španělsko	111,5	Francie	81,1	Francie	10,4	Německo	89,8
Lucembursko	46,9	Nizozemsko	77,1	Nizozemsko	6,9	Nizozemsko	47,3
Itálie	30,6	Belgie	39,5	Belgie	4,3	Itálie	29,2
Nizozemsko	25,8	Itálie	37,1	Itálie	3,1	Portugalsko	26,5
Portugalsko	19,8	Švédsko	29,2	Švédsko	2,6	Belgie	20,2

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Jak již bylo řečeno, nejvíce ochotni emigrovat byli Němci a v závěsu za nimi Britové. Němci, jak již bylo ukázáno v podkapitole 4.4.1., nejčastěji emigrovali do sousedního Rakouska (192 tis.), kam migrace pro Němce nepředstavuje žádné kulturní a jazykové

překážky. Na druhém místě se Němci nejčastěji přestěhovali do Spojeného království a slunného Španělska. Španělsko měli oblíbené i Britové (287 tis.), kteří ho upřednostňovali před blízkou Francií (136 tis.). Významná byla také emigrace Britů do Irska, které – stejně jako Rakousko a Německo – patří mezi státy používající stejný jazyk. Obráceně je však migrace z Irska do UK významnější z hlediska počtu migrujících, jelikož Irů pobývalo ve Spojeném království 336 tis. Z Francie vedly migrační toky nejčastěji do Spojeného království (186 tis.) a také do Belgie (170 tis.). V Belgii je jedním ze tří úředních jazyků francouzština. Nezanedbatelné migrační toky vedly také do Německa, které bylo hostitelskou zemí pro 122 tis. Francouzů, a také do Španělska (111,5 tis.). Je evidentní, že pokud se Francouz, Němec, Ir nebo Brit rozhodne pro přestěhování do jiného členského státu, tak se jeho cílovou destinací nejpravděpodobněji stane země s podobnou úrovní hospodářství. Výjimkou z uvedených destinací je Španělsko, Itálie a zejména Portugalsko, které jsou státy s nižším HDP přepočteném na jednoho obyvatele podle parity kupní síly (viz graf č. 26 v příloze), než byl průměr EU-28 v roce 2019, přičemž se lze domnívat, že tyto lokality jsou spíše vyhledávány pro svůj přímořský charakter. Portugalsko představovalo k 1. lednu 2019 migrační destinaci pro 26,5 tis. Britů a 19,8 tis. Francouzů.

Tabulka 4 Migrační toky v tis. do Francie, Německa, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska k 1. lednu 2019

do Francie		do Německa		do Irska		do Spojeného království VB a Severního Irska	
Portugalsko	537,2	Polsko	775,2	Polsko	130,7	Polsko	919,3
Itálie	228,0	Rumunsko	659,5	Spojené království	112,4	Rumunsko	422,0
Španělsko	177,4	Itálie	587,0	Litva	40,2	Irsko	336,3
Rumunsko	137,4	Chorvatsko	373,4	Rumunsko	27,9	Itálie	304,3
Spojené království	136,0	Řecko	329,8	Lotyšsko	21,4	Portugalsko	227,5
Belgie	107,7	Bulharsko	319,3	Německo	17,2	Litva	218,0
Německo	81,1	Maďarsko	196,1	Francie	15,5	Francie	185,6
Polsko	52,4	Rakousko	167,7	Španělsko	14,6	Španělsko	179,2

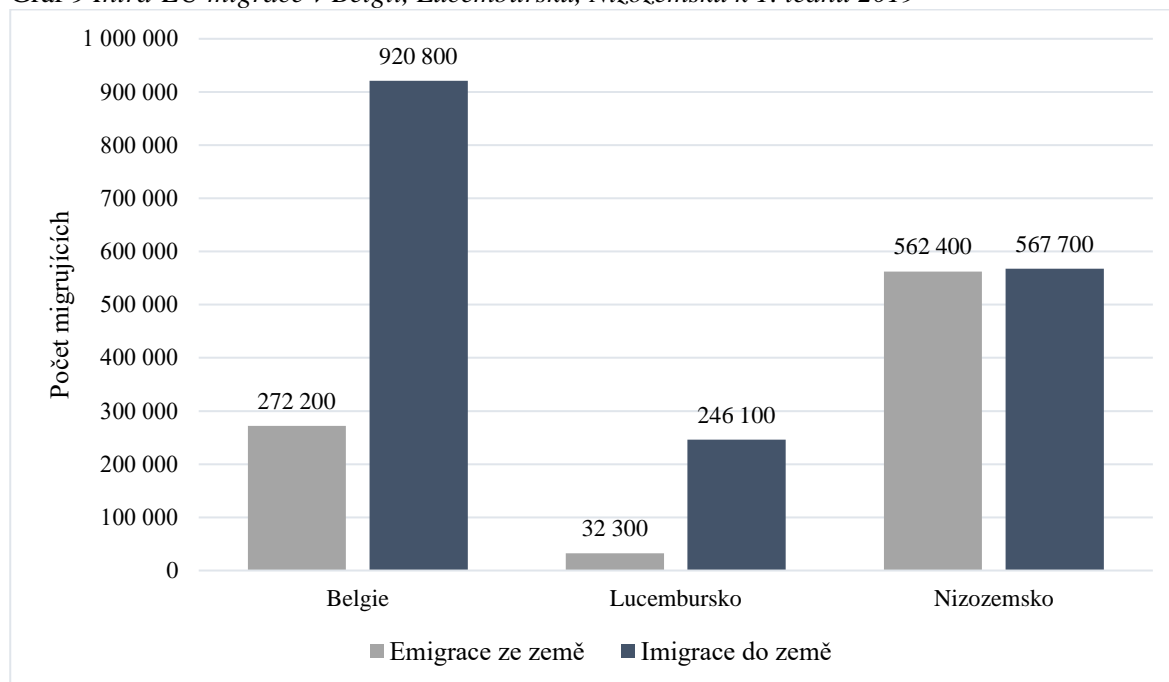
Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Německo a Spojené království představují nejoblíbenější migrační destinace. Do Německa i do Spojeného království proudilo k 1. lednu 2019 nejvíce Poláků a za nimi Rumunů. V Německu pobývala i významná část Italů (587 tis.). Německo bylo k 1. lednu 2019 lákavou destinací také pro občany z balkánských států. Chorvatů bylo v Německu 373,4 tis., Řeků 329,8 tis. a Bulharů 319,3 tis. Maďaři si taktéž oblíbili Německo (196,1 tis.). V předchozí skupině států Visegrádské skupiny a Rakouska byla vyzdvižována častá migrace Rakušanů do Německa, přičemž tato migrace byla zdůvodňována společným jazykem, kulturou a samozřejmě geografickou blízkostí. Rakušané však v počtu migrujících občanů směřujících do Německa zastávají až pomyslné 8. místo a řadí se za národnosti, které s Němci nesdílejí ani stejnou jazykovou větev a geograficky jsou si, s výjimkou Polska, také vzdáleni. Stimul musí být jasně ekonomický, jelikož Německo má jednu z nejvyšších minimálních mezd v EU a řadí se mezi země s nadprůměrným HDP (přepočteném v paritě kupní síly na jednoho obyvatele viz graf č. 26 v příloze).

Také do Irska proudilo nejvíce Poláků (130,7 tis.), ale také zároveň bylo Irsko oblíbenou destinací i pro Brity (112,4 tis.) a též pro Litevce, kterých v Irsku pobývalo 40,2 tis. Irsko bylo atraktivní migrační destinací také pro Rumuny (27,9 tis.) a Lotyšské (21,4 tis.). Ve Francii pobývalo 537,2 tis. Portugalců, což odpovídá 1/3 všech občanů států EU, kteří pobývali na území Francie. Italů pobývalo ve Francii 228 tis. a Španělů 177,4 tis. Ve Francii, stejně tak jako v případě Německa, Spojeného království a z části i Irska, tvořili značnou část migrujících z jiných států EU Rumuni. Rumunů na území Francie žilo 137,4 tis. Při porovnání skladby obyvatel migrujících do Francie a migrujících do Německa, Irska a Spojeného království, si lze povšimnout, že Francie zřejmě není hlavní migrační destinací pro státní příslušníky nových členských zemí, které vstoupily do EU v letech 2004, 2007 a 2013. Německo a Spojené království představuje hlavní migrační destinace pro nově přistoupené státy. Německo je na rozdíl od Spojeného království lákavé i pro občany z balkánského regionu.

4.4.3 Belgie, Lucembursko, Nizozemsko

Graf 9 Intra-EU migrace v Belgii, Lucembursku, Nizozemsku k 1. lednu 2019

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Belgie, Lucembursko a Nizozemsko jsou státy Beneluxu, které stály u zrodu Evropského společenství uhlí a oceli (1952). Belgie i Lucembursko byly k 1. lednu 2019 státy s kladným migračním saldem. Belgičanů emigrovalo do jiných členských států 272,2 tis. a naopak příchozích do Belgie bylo 920,8 tis. Z uvedených hodnot by se mohlo dojít k závěru, že Belgičané nejsou ochotni migrovat do jiných států EU. V porovnání se státy střední Evropy, vyjma České republiky, jsou Belgičané méně ochotni emigrovat do jiných států EU. S ohledem na velikosti populací sledovaných států, lze dojít k závěru, že Belgičané jsou více nakloněni k emigraci než Francouzi, Němci i Britové. Do Belgie se přestěhovalo 920,8 tis. státních příslušníků jiných států EU. Belgie – a zejména Bruselský region – je atraktivní destinací. Atraktivitě nahrává skutečnost, že v Bruselu sídlí instituce Evropské unie. Pracovat v evropských institucích je lákavé pro vzdělané obyvatelstvo, které může uplatnit své nabyté znalosti a zkušenosti. Předpokladem pro úspěšné pracovní zařazení je schopnost ovládat cizí jazyk na vysoké úrovni. Svou roli v atraktivitě hraje i prestiž, s kterou se práce pro EU pojí, a vyšší výdělků, než kterých by pracovníci dosáhli ve svých domovských státech. Belgie je státem, ve kterém je téměř každý desátý obyvatel

příslušníkem jiného členského státu EU. Pouze 32,3 tis. občanů Lucemburska pobývalo k 1. lednu 2019 v jiném členském státu EU.

Pokud se porovná počet emigrujících občanů z Lucemburska a počet emigrujících Čechů a opět se vezme v úvahu velikost populace ČR (10 650 tis. k 1. lednu 2019) a Lucemburska (615,7 tis.), tzn. ČR má 17krát větší populaci než Lucembursko, lze spočítat, že aby emigrace Čechů dosahovala stejné úrovně jako z Lucemburska, muselo by Čechů pobývat v jiném členském státu cca 560 tis, přičemž ve skutečnosti jich pobývalo pouze 164 tis. Ochotu občanů Lucemburska přestěhovat se do jiného státu lze podle absolutních čísel označit za nízkou, ale v relativních nikoliv. To znamená, že i počty imigrujících do Lucemburska (246,1 tis.) jsou ve vztahu k velikosti populace Lucemburska ohromné. Lucembursko stejně jako Belgie představují státy, ve kterých sídlí instituce EU. V Lucembursku sídlí Soudní dvůr Evropské unie, Eurostat, generální sekretariát Evropského parlamentu a Evropská investiční banka. I v případě Lucemburska se lze domnívat, že je oblíbenou destinací migrace z toho důvodu, že zde sídlí výše zmíněné instituce EU.

Nizozemsko v oblasti migrace není příliš zajímavé. Při nezahrnutí emigrantů z třetích zemí lze hovořit o tom, že migrace nemá vliv na počet obyvatel, jelikož jsou počty emigrujících a imigrujících vyrovnané. Nizozemsko se řadí v rámci všech členských států EU mezi top 10 států, které jsou atraktivními pro migraci dle absolutních počtů imigrujících. Je však zřejmé, že oproti sousední Belgii není Nizozemsko takovým „tahounem“ v oblasti migrace. V sousední Belgii se hovoří francouzsky, nizozemsky a německy, což má částečný vliv na atraktivnost Belgie. Hlavní příčinou obliby Belgie je fakt, že zde sídlí instituce EU. Do Nizozemska se občané států EU zajisté nepřestěhovávají za účelem zlepšení jazykové úrovně nizozemštiny, tento jazyk není moc populární.

Tabulka 5 Migrační toky v tis. z Belgie, Lucemburska a Nizozemska k 1. lednu 2019

z Belgie		z Lucemburska		z Nizozemska	
Francie	107,7	Německo	19,4	Belgie	157,1
Španělsko	37,0	Francie	5,1	Německo	135,0
Nizozemsko	34,5	Belgie	4,4	Spojené království	111,1
Německo	25,9	Rakousko	1,1	Španělsko	49,6
Spojené království	23,1	Nizozemsko	0,83	Francie	37,0
Lucembursko	20,0	Spojené království	0,52	Švédsko	11,1
Itálie	5,9	Itálie	0,24	Rakousko	9,3
Portugalsko	4,2	Portugalsko	0,24	Portugalsko	9,0

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January* [MIGR_POP9CTZ], vlastní zpracování.

Belgičané nejčastěji odcházeli do Francie (107,7 tis.). Jak již bylo uvedeno, emigraci Belgičanů do Francie může usnadnit společný jazyk francouzština a také geografická blízkost. Mezi dalšími oblíbenými destinacemi Belgičanů bylo Španělsko (37 tis.) a o něco méně bylo preferováno Nizozemsko (34,5 tis.). Občané Lucemburska, kteří se rozhodli pro emigraci do jiného státu EU, nejčastěji volili za svůj nový domov Německo (19,4 tis.) V Lucembursku se mluví německy, lucemburštinou a francouzsky. Jazykově to proto při emigraci do Německa, Francie (5,1 tis), Belgie (4,4 tis) ale také do Rakouska nepředstavuje žádné překážky.

Z Nizozemska vedly cesty emigrantů nejčastěji do Belgie (157,1 tis.), následně do Německa (135 tis.), ale také do Spojeného království. Nizozemci se také v hojných počtech přestěhovali do Španělska (49,6 tis.). Poměrně vysoké migrační aktivity mezi Německem, Belgií, Lucemburskem, Francií a Nizozemskem, jak již bylo uvedeno, nahrává to, že jejich obyvatelé se mezi sebou mohou bez větších problémů dorozumět. Poměrně atraktivní je pro Belgičany i Nizozemce Španělsko, jehož obliba se však nedá vysvětlit geografickou polohou ani společným jazykem. Jak je z tabulky patrné, občané Belgie, Lucemburska i Nizozemska volili za své migrační destinace státy s podobným charakterem ekonomiky / kultury.

Za nejméně výkonnou ekonomiku se z uvedených destinací dá označit Portugalsko, do kterého však migruje pouze pár jednotek tisíc Belgičanů a Nizozemců.

Tabulka 6 *Migrační toky v tis. do Belgie, Lucemburska a Nizozemska k 1. lednu 2019*

do Belgie		do Lucemburska		do Nizozemska	
Francie	166,9	Portugalsko	95,5	Polsko	144,0
Nizozemsko	157,1	Francie	46,9	Německo	77,1
Itálie	155,5	Itálie	22,5	Spojené království	47,3
Rumunsko	94,9	Belgie	20,0	Itálie	39,1
Polsko	71,0	Německo	13,0	Belgie	34,5
Španělsko	65,2	Španělsko	6,8	Španělsko	32,7
Portugalsko	47,5	Spojené království	5,8	Bulharsko	31,2
Německo	39,5	Rumunsko	5,2	Francie	25,8

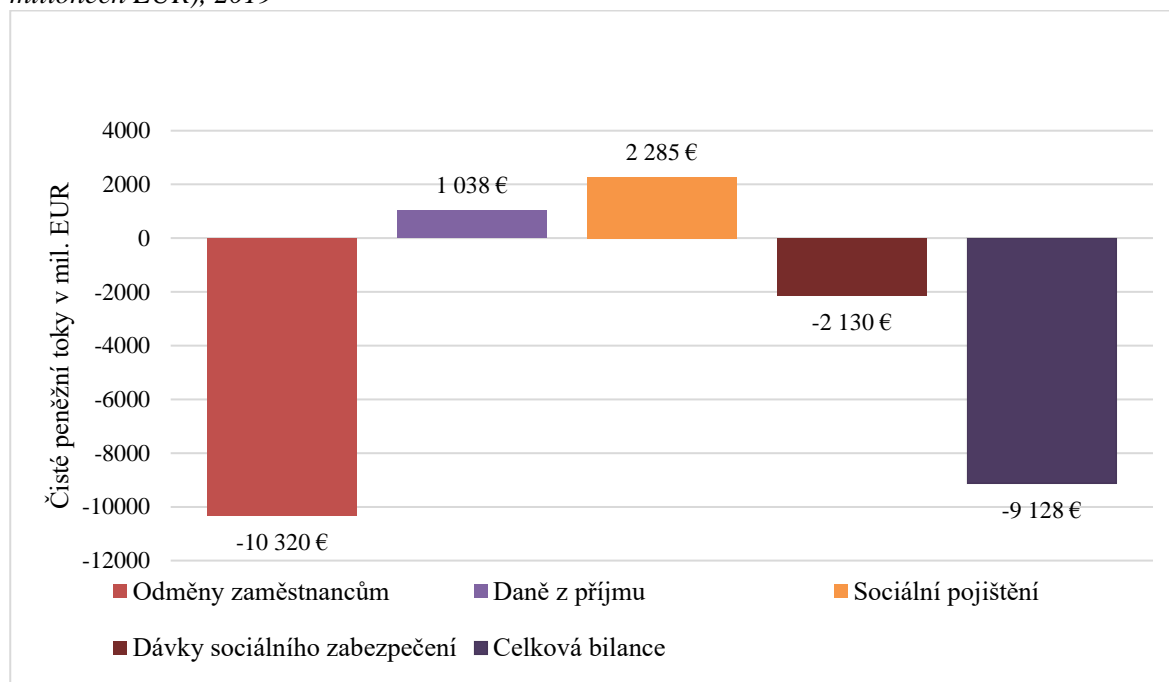
Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Do Belgie se nejvíce přestěhovalo Francouzů (bezmála 170 tis.), dále Nizozemců (157,1 tis.) a Italů (155,5 tis.). Migrační toky mezi Belgií a Francií jsou obousměrné, jelikož v předchozí tabulce Francouzi jasně vedli v počtech migrujících do Belgie (107,7 tis.). Belgie je atraktivní také pro nové členské státy EU – Rumunů bylo v Belgii necelých 95 tis. a Poláků 71 tis. Poláci si oblíbili také Nizozemsko, ve kterém jich pobývalo 144 tisíc. Dále se na předních místech umístili Němci (77,1 tis.) a Britové (47,3 tis.). Do Lucemburska se nejvíce přestěhovalo Portugalců (95,5 tis.) a Francouzů (46,9 tis.). U Francouzů, jak již bylo zmíněno, hraje roli zejména geografická blízkost a společný jazyk francouzština.

Portugalci se přestěhovávají do Lucemburska z ekonomicky slabšího Portugalska, jejich motivace je zejména ekonomická. Relativně vysoká migrace občanů členských států EU do Lucemburska má ekonomické důvody, jelikož v Lucembursku je minimální mzda nejvyšší v celé Evropské unii. Mezi migrujícími občany států EU, kteří obvykle pobývali v Lucembursku, nejsou zahrnuti příhraniční pracovníci, kteří žijí v sousedních státech, ale výdělečnou činnost provozují v Lucembursku – jsou nerezidenti. Pohyb příhraničních

pracovníků z okolních států Lucemburska je dobře znázorněn na mapě č. 19 v příloze. Jaký mají vliv příhraniční pracovníci na celkovou bilanci, je vyobrazeno v následujícím grafu č. 10. Tento graf č. 10 ukazuje, v jaké výši byly v roce 2019 odměny příhraničním pracovníkům, tj. jejich mzdy, v jaké výši odvedli příhraniční pracovníci daně z příjmu do státního rozpočtu a kolik odvedli na sociální pojištění.

Graf 10 Příhraniční pracovníci v Lucemburku, nerezidenti – čisté peněžní toky a celková bilance (v milionech EUR), 2019

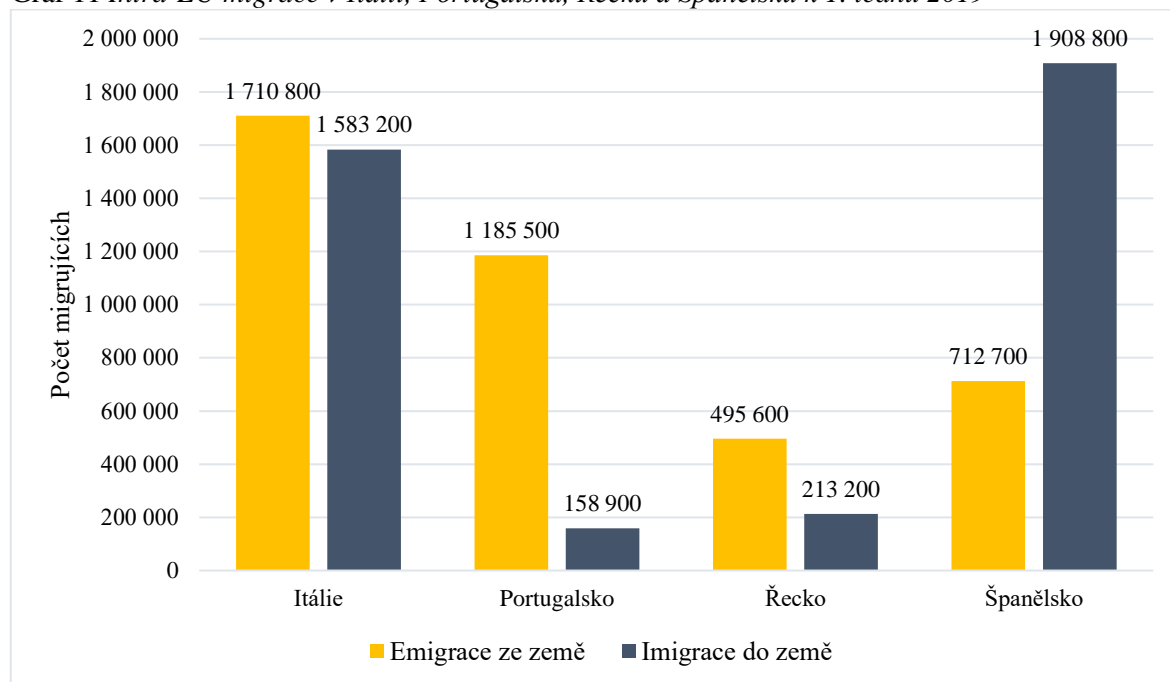

Zdroj. *Statistický portál Lucemburského velkovévodství, The impact of frontier workers in the balance of payments in 2019, Vlastní zpracování*

V grafu č. 10 je zaznamenáno, v jaké výši čerpali příhraniční pracovníci dávky sociálního zabezpečení. Odměny zaměstnancům jsou významnou položkou v peněžních tocích a jsou záporné proto, že tito příhraniční pracovníci obdržené finanční odměny získají v Lucembursku, ale jejich nákupní aktivity a další finanční aktivity se odehrávají za hranicemi Lucemburska. Jsou to tedy peníze, které se nevracejí zpět do ekonomiky prostřednictvím nepřímých daní (daň z přidané hodnoty, spotřební daň) apod. Celková bilance je záporná a v přepočtu na české koruny byla v roce 2019 tato záporná bilance 236 mld. Kč. Dlouhodobý vývoj (2005–2019) čistých peněžních toků a celkové bilance lze sledovat v grafu č. 20 v příloze a národnostní složení přeshraničních pracovníků mezi lety 2000–2019 je znázorněno v grafu č. 21.

4.4.4 Itálie, Portugalsko, Řecko, Španělsko

Graf 11 *Intra-EU migrace v Itálii, Portugalsku, Řecku a Španělsku k 1. lednu 2019*

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Z grafu č. 11 je patrné, že Itálie, Portugalsko a Řecko jsou státy, ze kterých více občanů emigruje, než je v opačném směru příchozích občanů z jiných států EU. Tyto státy měly k 1. lednu 2019 záporné migrační saldo. Španělsko bylo jedinou zemí s kladným migračním saldem. Na území Španělska pobývalo 1 908,8 tis. občanů z jiných členských států, přičemž emigrujících Španělů bylo v rámci Evropské unie pouze 712,7 tis. Druhou nejoblíbenější migrační destinací z jižních států byla Itálie, ve které žilo 1 583,2 tis. občanů EU. Italů se přestěhovalo do jiného státu 1 710,8 tis., což znamená, že Italové byli z jižních národů nejochotnějším národem k emigraci v rámci EU. Portugalsko bylo zemí, ze které emigrovalo 1 185 tis. občanů. V Portugalsku žilo k 1. lednu 2019 10 226 tis. obyvatel. To znamená, že velikost 1/9 populace Portugalska žila v jiném členském státu. Do Portugalska se přestěhovalo pouze 159,9 tis. občanů z jiných států a společně s Řeckem, do kterého se přestěhovalo 213,2 tis. občanů, se jedná o státy, které z hlediska migrace nejsou významnými migračními destinacemi. Z Řecka emigrovalo 495,6 tis. občanů, to je nejméně z jižních států, ale stále více než populačně podobná Česká republika.

Tabulka 7 Migrační toky v tis. z Itálie, Portugalska, Řecka a Španělska k 1. lednu 2019

z Itálie		z Portugalska		z Řecka		Ze Španělska	
Německo	587,0	Francie	537,2	Německo	329,8	Spojené království	179,2
Spojené království	304,3	Spojené království	227,5	Spojené království	75,0	Francie	177,4
Španělsko	243,8	Německo	125,7	Nizozemsko	18,9	Německo	157,3
Francie	228,0	Španělsko	102,8	Belgie	17,8	Belgie	65,2
Belgie	155,5	Lucembursko	95,5	Švédsko	10,7	Nizozemsko	32,7
Nizozemsko	39,1	Belgie	47,5	Francie	9,4	Itálie	26,1
Rakousko	30,9	Nizozemsko	22,4	Itálie	7,9	Irsko	14,6
Lucembursko	22,5	Itálie	6,6	Rakousko	6,9	Portugalsko	14,1

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Z uvedených států nejvíce lidí odcházelo z Itálie, přičemž nejčastěji jejich cesty vedly do Německa (587 tis.), na druhém místě do Spojeného království (304,3 tis.), dále do Španělska (243,8 tis.) a o něco méně do Francie (228 tis.). Z Řecka se přestěhovalo nejvíce občanů do Německa (329,8 tis.) a do Spojeného království (75 tis.). Jak je z uvedené tabulky patrné, Řekové upřednostňují pro emigraci státy, jejichž úroveň hospodářství jim umožní vyšší životní úroveň – zvýšení příjmů oproti tomu, kdyby setrvali v Řecku. Španělé, stejně jako ostatní jižanské národy, s oblibou pobývali ve Spojeném království (179,2 tis.) a také v blízké Francii, kam jich emigrovalo 177,4 tis. Španělé také pobývali na území Německa, kde jich žilo 157,3 tis. V sousedním Portugalsku pobývalo pouze 14,1 tis. Španělů a rozhodně se nedá říci, že by v tomto případě geografická blízkost hrála významnou roli.

Z jižanských národů jsou po Italech nejochotnější migrovat Portugalci. Jejich migrační toky směřovaly nejčastěji do Francie, kde jich pobývalo více než půl milionu, a také do Spojeného království (227,5 tis.). Portugalci, stejně tak jako ostatní jižanské národy, ve větších počtech odcházeli do Německa (125,7 tis.). Na rozdíl od Španělů, kterých v Portugalsku žilo pouze 14,1 tis., je emigrace Portugalců do Španělska poměrně významná. Ve Španělsku žilo 102,8 tis. Portugalců. Jak již bylo u předchozí skupiny států zmíněno, Portugalci si oblíbili Lucembursko jako migrační destinaci a ze všech národností Evropské

unie tvoří Portugalci v Lucembursku nejvýznamnější část. Z celkového přehledu migračních toků z Itálie, Portugalska, Řecka a Španělska je možné dospět k závěru, že jižanské národy ve většině případů volí pro svou emigraci destinaci s vyspělým hospodářstvím.

Tabulka 8 *Migrační toky v tis. do Itálie, Portugalska, Řecka a Španělska k 1. lednu 2019*

do Itálie		do Portugalska		do Řecka		do Španělska	
Rumunsko	1 206,9	Rumunsko	30,9	Bulharsko	81,2	Rumunsko	670,2
Polsko	94,2	Spojené království	26,5	Rumunsko	49,8	Spojené království	286,8
Bulharsko	60,1	Francie	19,8	Spojené království	16,5	Itálie	243,8
Německo	37,1	Itálie	18,9	Kypr	15,5	Německo	138,3
Francie	30,6	Španělsko	14,1	Polsko	15,1	Bulharsko	123,3
Spojené království	29,2	Německo	12,8	Německo	11,5	Francie	111,5
Španělsko	26,1	Nizozemsko	9,0	Itálie	5,4	Portugalsko	102,8
Chorvatsko	17,5	Bulharsko	6,9	Francie	4,5	Polsko	65,1

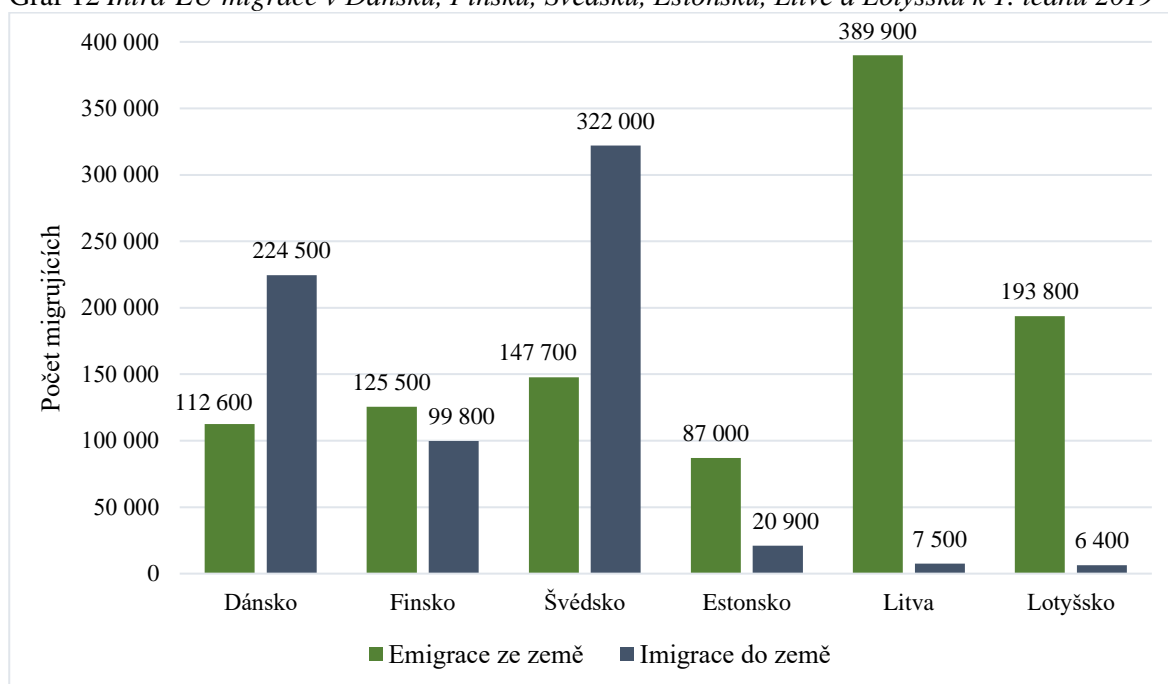
Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Z tabulky č. 8 vyplývá, že Španělsko, do kterého z komparovaných států proudilo nejvíce migrujících ze států EU, bylo hostitelským státem pro 670,2 tis. Rumunů. Po Rumunech emigrovalo do Španělska nejvíce Britů (286,8 tis.) a Italů (243,8 tis.). Nad 100 tis. migrujících bylo také z Německa, Bulharska, Francie a Portugalska. Rumuni vytvářeli významné komunity také v Itálii (1 206,9 tis.), Portugalsku (30,9 tis.) a v Řecku (49,8 tis.), přičemž Řecko bylo jediným z komparovaných států, ve kterém bylo nejvíce migrujících ze sousedního Bulharska a nikoliv z Rumunska. V případě Řecka stojí za zmínku obliba této destinace britskými občany (16,5 tis.) a zejména Kypřany, kterých v Řecku pobývalo 15,5 tis. Kypr a Malta, které jsou členskými státy EU od roku 2004, nebyly do této skupiny států, ani do žádné jiné, zahrnuty, protože pro ně nebyla dostupná data. Po Španělsku byla oblíbenou migrační destinací také Itálie, která hostila již zmíněných 1 206,9 tis. Rumunů, dále 94,2 tis. Poláků a 60,1 tis. Bulharů. Itálie byla oblíbenou destinací i pro státní příslušníky západních vyspělých zemích jak jsou Německo, Francie, Spojené

království a Španělsko. Portugalsko nepředstavuje významnou migrační destinaci. Závěrem lze říci, že Itálie, Portugalsko, Řecko a Španělsko jsou státy, které přitahují jak občany z nově přistoupených států (zejména rozšíření 2007), tak ze zemí „patnáctky“. Ze států E-15 převládaly migrační toky do Španělska ze Spojeného království (286,8 tis.) a Itálie (243,8 tis.).

4.4.5 Dánsko, Finsko, Švédsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko

Graf 12 Intra-EU migrace v Dánsku, Finsku, Švédsku, Estonsku, Litvě a Lotyšsku k 1. lednu 2019

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Tato skupina států je složena ze severských a Baltských zemí. Dánsko a Švédsko byly jedinými státy z uvedené šestice států, které vykazovaly kladné migrační saldo. Zbývající čtyři státy se potýkaly s emigrací obyvatel ve velkém měřítku. Švédsko bylo hostitelskou zemí pro 322 tis. občanů z jiných států EU, což jej činí nejoblíbenější destinací migrace ze severských a Baltských států. Do Dánska se přestěhovalo 224,5 tis. občanů z členských zemí a do Finska 99,8 tis. Migrační toky do Estonska, Litvy a Lotyšska byly na velmi nízkých úrovních. Jinými slovy, tyto státy nejsou pro občany EU atraktivní. Jestliže severské státy byly relativně oblíbenými destinacemi migrace, tak z hlediska emigrace do jiných států byly na výši baltské státy.

Litevců pobývalo v jiném členském státu 389,9 tis. a Lotyšů 193,8 tis. Tyto údaje nasvědčují tomu, že Lotyšsko a zejména Litva bojují s úbytkem obyvatel vlivem migrace.

Bližší podrobnosti poskytuje graf č. 23 v příloze, ze kterého lze vyčíst, že k největšímu úbytku obyvatel vlivem migrace došlo v roce 2010, kdy migrační saldo bylo –80 tis. obyvatel. Je nutné zmínit, že v tomto migračním saldu je zahrnuta mezinárodní migrace, tzn. i migrace mimo EU. Vysoká úroveň mobility Litevců a Lotyšů je významná také z hlediska toho, že tyto státy jsou populačně malé (v rozmezí 1,9–2,8 mil.). Nadneseně by se dalo říci, že se jedná o exodus obyvatelstva z Baltických zemí. Z grafu č. 23 v příloze je však patrné, že v roce 2019 měla Litva kladné migrační saldo – přibližně 10 tis. obyvatel. Za posledních 20 let to bylo poprvé, kdy nedošlo k úbytku obyvatel vlivem migrace. Sousední Lotyšsko se s úbytkem obyvatel potýkalo během sledovaných 20 let. Estonci takové mobility jako Litevci a Lotyšové nedosahují, pouze 87 tis. jich žilo v jiném členském státu. Z Dánska, Švédska a Finska bylo emigrujících v rámci EU v rozpětí mezi 110–150 tis. obyvateli. Švédsko je populačně srovnatelné s Českou republikou, přičemž rozdíl činil v roce 2019 cca 0,5 milionu. Švédci jsou ochotni se přestěhovat do jiného státu na stejné úrovni jako Češi.

Tabulka 9 Migrační toky v tis. z Dánska, Finska, Švédska, Estonska, Litvy a Lotyšska k 1. lednu 2019

z Dánska		z Finska		ze Švédska		z Estonska		Z Litvy		Z Lotyšska	
Švédsko	31,5	Švédsko	51,0	Spojené království	44,2	Finsko	51,5	Spojené království	218,0	Spojené království	99,3
Spojené království	28,8	Spojené království	21,5	Španělsko	22,7	Spojené království	12,4	Německo	52,6	Německo	36,0
Německo	19,3	Německo	13,3	Německo	18,8	Německo	6,6	Irsko	40,2	Irsko	21,4
Španělsko	11,4	Španělsko	12,4	Dánsko	16,1	Švédsko	4,9	Španělsko	17,4	Švédsko	6,4
Francie	4,2	Estonsko	4,8	Finsko	8,0	Irsko	2,5	Švédsko	14,6	Dánsko	5,5
Nizozemsko	3,4	Nizozemsko	3,6	Francie	6,8	Nizozemsko	1,4	Dánsko	14,5	Nizozemsko	5,2
Belgie	2,7	Dánsko	3,0	Nizozemsko	4,9	Dánsko	1,4	Nizozemsko	7,7	Estonsko	4,4
Itálie	2,1	Francie	3,0	Portugalsko	4,3	Itálie	1,3	Itálie	5,4	Itálie	3,0

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Litevci, Lotyši i Švédové nejčastěji emigrovali do Spojeného království. Litevců pobývalo ve Spojeném království 218 tis., což s ohledem na to, že v jiných členských státech jich k 1. lednu 2019 pobývalo celkem 389,9 tis., znamená, že přibližně každý druhý

migrující Litevec směřoval do Spojeného království. Švédů pobývalo ve Spojeném království 44,2 tis. Na druhém místě migrační toky Švédů vedly do Španělska (22,7 tis.), dále do Německa (18,8, tis.) a přes moře do Dánska, kde Švédů pobývalo 16,1 tis. Estonci nejčastěji emigrovali do blízkého Finska (51,5 tis.), dále jejich cesty vedly nejčastěji do Spojeného království (12,4 tis.) a do Německa, kde jich žilo 6,6, tis. Finsko je blízké Estoncům nejen geograficky, ale také jazykově. Estonština a finština patří do ugrofinských jazyků. Finové si s Estonci rozumí téměř na stejné úrovni jako Češi se Slováky.

Nejvíce Dánů a Finů pobývalo na území Švédska, dále jejich cesty nejčastěji vedly do Spojeného království, Německa a slunného Španělska. Migrace Finů do Estonska se netěší takové oblibě jako v opačném směru. Vysvětlení je následující. Finové raději upřednostňují k migraci sousední Švédsko, se kterým mají společnou jak historii, tak i jazyk, jelikož Finsko má dva úřední jazyky – finštinu a švédštinu. A také je Švédsko ekonomicky silnější a nabízí lepší pracovní uplatnění než Estonsko. Migrace mezi severskými státy může být také z části usnadněna lodní dopravou, jelikož trajektové trasy nejčastěji vedou mezi Švédskem, Dánskem, Německem, ale také mezi Estonskem a Finskem.

Tabulka 10 Migrační toky v tis. do Dánska, Finska, Švédska, Estonska, Litvy a Lotyšska k 1. lednu 2019

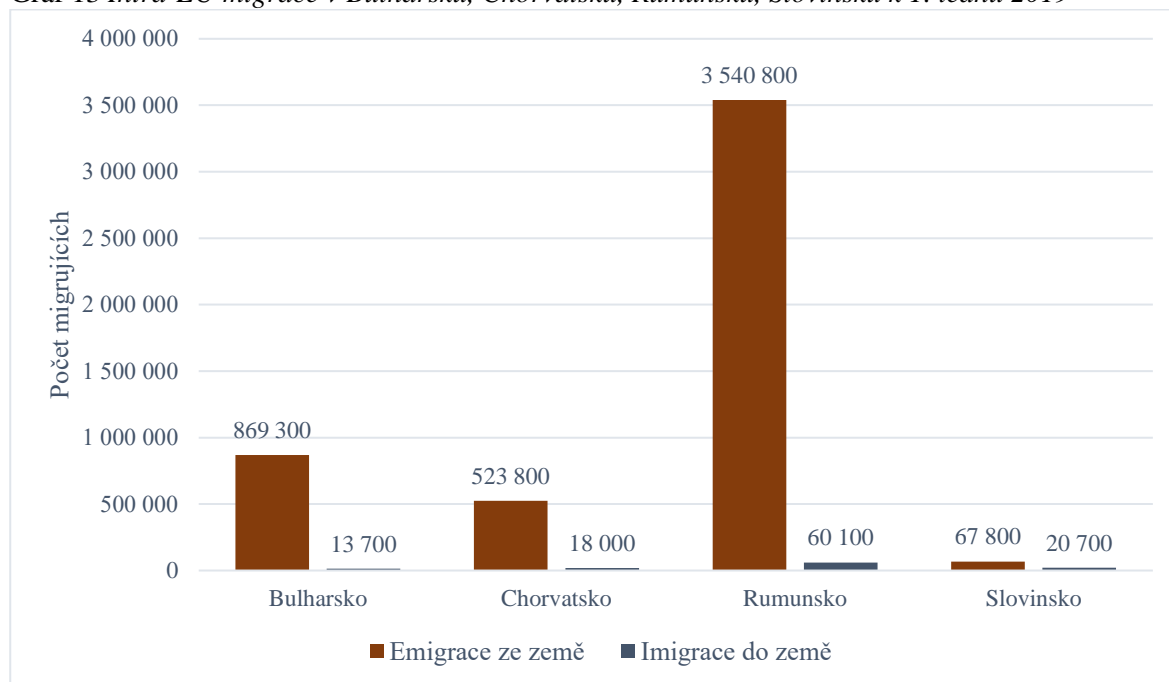
do Dánska		do Finska		do Švédska		do Estonska		do Litvy		do Lotyšska	
Polsko	40,5	Estonsko	51,5	Polsko	54,9	Finsko	4,8	Polsko	1,5	Litva	3,1
Rumunsko	30,7	Švédsko	8,0	Finsko	51,0	Lotyšsko	4,4	Lotyšsko	1,2	Estonsko	0,67
Německo	25,5	Spojené království	4,6	Dánsko	31,5	Litva	1,9	Německo	0,7	Německo	0,48
Spojené království	18,8	Polsko	4,4	Německo	29,2	Německo	1,8	Irsko	0,56	Spojené království	0,3
Švédsko	16,1	Německo	4,1	Spojené království	20,0	Itálie	1,2	Spojené království	0,56	Polsko	0,27
Litva	14,5	Rumunsko	3,6	Rumunsko	18,2	Švédsko	0,9	Rumunsko	0,54	Itálie	0,25
Bulharsko	10,4	Itálie	2,7	Litva	14,6	Francie	0,9	Itálie	0,45	Švédsko	0,18
Itálie	10,2	Španělsko	2,7	Nizozemsko	11,1	Spojené království	0,8	Francie	0,33	Dánsko	0,14

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January* [MIGR_POP9CTZ], vlastní zpracování.

Litva, Lotyšsko ani Estonsko nepředstavují důležité migrační destinace. Do Lotyšska emigrovalo nejvíce Litevců (3,1 tis.) a do Litvy nejvíce Poláků, kterých zde pobývalo 1,5 tis. I přesto, že Polsko a Litva mají společnou hranici, tak Poláci raději volí pro emigraci jiné a vzdálenější státy. V Estonsku převažovali Finové (4,8 tis.) a také sousední Lotyši, kterých k 1. lednu 2019 pobývalo v Estonsku 4,4 tis. Jak již bylo uvedeno v předchozí tabulce, Finsko je pro Estonce hlavní migrační destinací – pobývalo jich zde 51,5 tis. Do Finska se přestěhovalo také 8 tis. Švédů a 4,6 tis. Britů. Polští občané Finsko moc nevyhledávají, pobývalo jich tam pouze 4,4 tis. Finsko a Dánsko představují z komparovaných států hlavní migrační destinace. Jak Dánsko, tak Švédsko byly oblíbené pro Poláky, přičemž v Dánsku jich pobývalo 40,5 tis. a ve Švédsku 54,9 tis. Ve Švédsku žilo 51 tis. Finů, 31,5 tis. Dánů a 29,2 tis. Němců. Dánsko bylo atraktivní zemí také pro občany Rumunska, kterých zde pobývalo 30,7 tis. Zároveň bylo Dánsko také atraktivní pro Němce (25,5 tis.) a Brity (18,8 tis.). Z přistoupených členských států po roce 2004 zde žilo 14,5 tis. Litevců a 10,4 tis. Bulharů. V závěru lze konstatovat, že severské státy preferují jak občané z nově přistoupených států (rozšíření 2004, 2007), tak jsou také oblíbené, avšak o něco méně, u států původní „patnáctky“ – Německo a Spojené království Velké Británie a Severního Irska.

4.4.6 Bulharsko, Chorvatsko, Rumunsko, Slovinsko

Graf 13 Intra-EU migrace v Bulharsku, Chorvatsku, Rumunsku, Slovinsku k 1. lednu 2019

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Tato skupina komparovaných států se skládá z nově přistoupených států k Evropské unii. Slovinsko je státem, který přistoupil k Evropské unii v roce 2004 spolu s dalšími sedmi státy střední a východní Evropy a také spolu s Maltou a Kyprem. Rumunsko a Bulharsko se staly členy EU v roce 2007 a Chorvatsko přistoupilo v roce 2013. K roku 2021 je Chorvatsko posledním státem, o který se Unie rozšířila. Z grafu je na první pohled viditelné, že tyto státy jsou státy, ze kterých občané odcházejí do jiných členských států EU ve velkém počtu. Migrační proudy do těchto zemí, včetně Chorvatska a Slovinska, byly velmi slabé. Nejvíce občanů ze států EU se v rámci této skupiny zemí přestěhovalo do Rumunska (60,1 tis.).

Opačné migrační proudy – z těchto zemí do států EU – jsou naopak velmi silné a představují pro Evropskou unii zdroj levné pracovní síly. Nejaktivnějšími byli Rumuni, kterých v jiných členských státech pobývalo k 1. lednu 2019 3,5 mil. S ohledem na velikost evropské populace, která je „v pohybu“, je podíl migrujících Rumunů značný. Bulhaři byli také aktivním národem na poli migrace, 869,3 tis. jich pobývalo v jiném státu EU. Chorvaté byli méně ochotni k emigraci než občané Rumunska a Bulharska. Chorvatů pobývalo v rámci EU 523,8 tis. Ze Slovinska se přestěhovalo pouze 67,8 tis. občanů a jedná se spíše

o stát se střední ochotou k migraci. Je nutné si uvědomit, že Slovinsko mělo k 1. lednu 2019 pouze 2,08 mil. obyvatel. To znamená, že 67,8 tis. Slovinců pobývajících mimo Slovinsko není až tak malé číslo ve vztahu k velikosti slovinské populace. V komparaci s Českou republikou a s ohledem na velikost populace ČR vykazovalo Slovinsko vyšší ochotu k mobilitě než ČR.

Bulharů žilo na území jiného státu 869,3 tis. a z hlediska absolutních hodnot byli Bulhaři vysoce ochotní k emigraci. Bulharsko v absolutních číslech nad Chorvatskem vedlo, pokud se ovšem opět přihlédne k velikosti populace Bulharska (7 mil.) a Chorvatska (4,07 mil.), tak je nutno konstatovat, že překvapivě ochotněji emigrovali Chorvaté. Naprostým vítězem bylo Rumunsko, jež představovalo nejmobilnější evropský národ, jak z hlediska absolutního počtu, tak i s přihlédnutím k velikosti populace Rumunska (19,4 mil.). Znamená to, že z celkového počtu Rumunů žijících ve svém rodném státě Rumunsku, žila 1/5 na území jiného státu EU.

Tabulka 11 *Migrační toky v tis. z Bulharska, Chorvatska, Rumunska a Slovinska k 1. lednu 2019*

z Bulharska		z Chorvatska		z Rumunska		ze Slovinska	
Německo	319,3	Německo	373,4	Itálie	1 206,9	Německo	27,4
Španělsko	123,3	Rakousko	80,0	Španělsko	670,2	Rakousko	20,2
Spojené království	102,4	Itálie	17,5	Německo	659,5	Spojené království	5,3
Řecko	81,2	Slovinsko	9,8	Spojené království	422,0	Chorvatsko	4,6
Itálie	60,1	Švédsko	8,9	Francie	137,4	Itálie	2,6
Belgie	37,0	Spojené království	8,6	Rakousko	112,7	Nizozemsko	1,4
Nizozemsko	31,2	Irsko	5,0	Belgie	94,9	Belgie	1,3
Rakousko	29,9	Francie	4,2	Řecko	49,8	Švédsko	9,3

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Rumuni byli národem, který z uvedených zemí emigroval v největších počtech do jiných členských států, nejčastěji do Itálie, kde jich k 1. lednu 2019 pobývalo 1 206,9 tis. Dále Rumuni preferovali za své migrační destinace Španělsko, kam se přestěhovalo

670,2 tis. Rumunů, a také Německo, kde jich pobývalo jen o něco méně (659,5 tis.). Početné komunity Rumunů byly rovněž ve Spojeném království (422 tis.). V počtech nad 100 tis. Rumuni pobývali na území Francie (137,4 tis.) a Rakouska (112,7 tis.).

Německo bylo oblíbenou migrační destinací pro všechny sledované země. Bulharů zde pobývalo 319,3 tis, Chorvatů 373,4, Slovinců 27,4 tis. a již zmíněných Rumunů zde žilo 659,5 tis. Chorvati po Německu nejčastěji pobývali v Rakousku (80 tis.) a také v sousední Itálii, kde jich žilo pouze 17,5 tis. Chorvaté i přes svoji lokaci vybízející k emigraci spíše do Itálie a Rakouska raději upřednostňovali Německo, které jim, stejně jako Rakousko, poskytuje lepší životní úroveň. Bulhaři ve větších počtech (100–125 tis.) pobývali na území Španělska a Spojeného království. V Řecku jich pobývalo 81,2 tis. a utvářeli zde nejpočetnější komunitu v rámci národnostního složení populace z jiných členských zemí. O této skupině balkánských států se dá říci, že jejich migrační toky vedly do ekonomicky i politicky stabilních států.

Tabulka 12 *Migrační toky v tis. do Bulharska, Chorvatska, Rumunska a Slovinska k 1. lednu 2019*

do Bulharska		do Chorvatska		do Rumunska		do Slovinska	
Spojené království	4,1	Slovinsko	4,6	Itálie	15,2	Chorvatsko	9,8
Řecko	2,1	Německo	3,8	Francie	7,7	Bulharsko	3,4
Německo	1,4	Itálie	2,6	Německo	6,6	Itálie	2,4
Polsko	1,0	Rakousko	0,95	Maďarsko	4,5	Německo	0,93
Itálie	0,94	Spojené království	0,81	Řecko	3,6	Maďarsko	0,64
Rumunsko	0,66	Maďarsko	0,73	Bulharsko	2,8	Spojené království	0,60
Francie	0,51	Polsko	0,58	Polsko	2,8	Slovensko	0,46
Česká republika	0,42	Česká republika	0,52	Spojené království	2,5	Rakousko	0,45

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]*, vlastní zpracování.

Migrační toky do uvedených států byly velmi slabé. Jediné Rumunsko dosáhlo 60 tis. přistěhovalých občanů z jiných států EU. V Rumunsku žilo nejvíce Italů, kterých zde pobývalo 15,2 tis. Migrační toky z Itálie do Rumunska fungují i obráceným směrem –

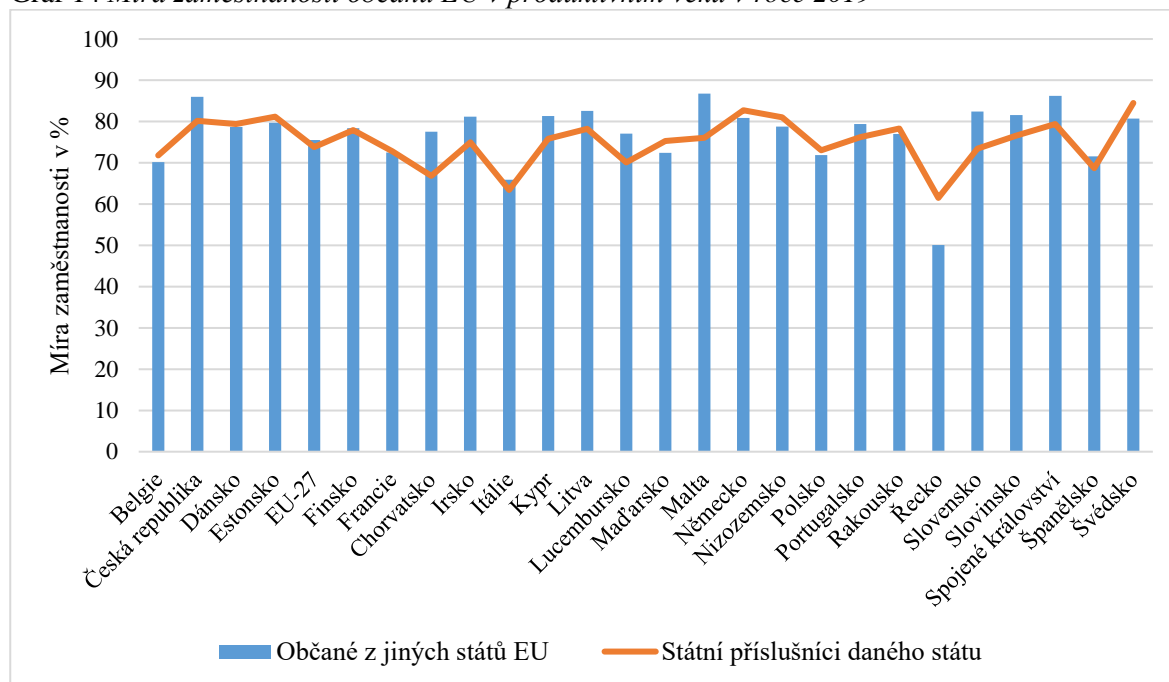
Rumuni tvořili v Itálii nejpočetnější přistěhovaleckou komunitu ze států Unie. V Rumunsku žilo 7,7 tis. Francouzů a 6,6 tis. Němců. Ve Slovinsku dominovali Chorvati, kterých zde žilo 9,8 tis. Do Chorvatska se nejvíce přestěhovalo Slovinců – 4,6 tis., dále 3,8 tis. Němců a 2,6 tis. Italů. V Bulharsku pobývalo 4,1 tis. Britů a 2,1 tis. Řeků. Emigrace občanů ze států EU do Bulharska, Chorvatska, Rumunska a Slovinska byla na nízké úrovni.

Zajímavé je, že tyto státy dokáží nalákat také příslušníky ze západních zemí – Spojené království, Německo, Itálie a Francie. A není náhodou, že do těchto západních zemí směřují migrační toky z Bulharska, Chorvatska, Rumunska i Slovinska. Proto existuje domněnka, že občané západních zemí pobývali k 1. lednu 2019 ve sledovaných státech z rodinných důvodů, jelikož ekonomické pull ani push faktory nemohou být důvodem k migraci. Rodinnými důvody jsou myšleny situace, kdy občan jedné ze zemí (Bulharsko, Chorvatsko, Rumunsko nebo Slovinsko) pobýval na území západní Evropy (Německo, Itálie, Francie nebo Spojené království), ale rozhodl se pro návrat do své domovské země (tzn. reemigrace) i s partnerem/partnerkou, který/á je státním příslušníkem některé ze zemí západní Evropy.

4.5 Zaměstnanost pracovníků z jiných členských zemí EU/třetích zemí

Předchozí kapitola 4.4 analyzovala migrační toky uvnitř Evropské unie. Pokud jsou již objasněny populární destinace migrace a naopak státy, které ztrácejí vlivem migrace své obyvatele, je nutné objasnit i ekonomickou aktivitu přistěhovalých občanů EU v hostitelských státech.

Graf 14 Míra zaměstnanosti občanů EU v produktivním věku v roce 2019

Zdroj: Eurostat, *Employment rates by sex, age and citizenship (%) [lfsa_ergan]*, vlastní zpracování.

Graf č. 14 ukazuje, jaká je míra zaměstnanosti přistěhovalých občanů z členských států EU. Tento ukazatel je v grafu znázorněn ve sloupcích. Míra zaměstnanosti státních příslušníků daného státu je znázorněna křivkou. Kromě několika států je míra zaměstnanosti vyšší u občanů z jiných států EU než u státních příslušníků daných států. Státy s nižší mírou zaměstnanosti občanů z jiných států EU než svých státních příslušníků, jsou následující:

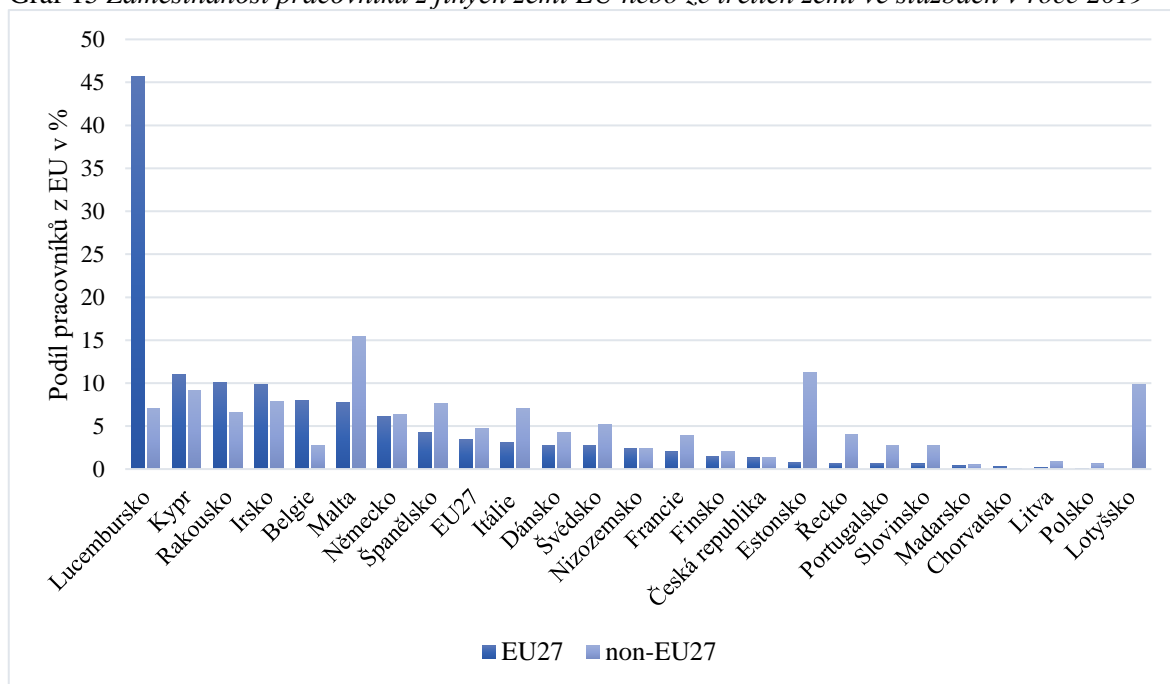
1. Řecko – rozdíl 12 procentních bodů (dále p. b.)
2. Švédsko – rozdíl 4 p. b.
3. Maďarsko – rozdíl 3 p. b.
4. Belgie, Německo, Nizozemsko – rozdíl 2 p. b.
5. Estonsko, Polsko, Rakousko – rozdíl 1 p. b.

V těchto devíti státech je skutečně míra zaměstnanosti nižší u občanů z jiných členských států. Nejzásadnější rozdíl je v případě Řecka, ve kterém tito občané z jiných států

EU v produktivním věku dosáhli pouze 50% míry zaměstnanosti. Na evropské poměry vykazovali nízkou míru zaměstnanosti také občané EU v Itálii (66 %), avšak tato míra je stále vyšší než u domácích Italů, jejichž míra zaměstnanosti je jen 63 %. Státy s vysokou mírou zaměstnanosti občanů EU jsou Malta (87 %), Česká republika (86 %), Spojené království Velké Británie a Severního Irska (86 %), Litva (83 %), Slovensko (82 %), Německo, Kypr a Irsko shodně 81 %. V případě Spojeného království a České republiky je zřejmé, že riziko, že by se občané z EU stali zátěží pro tamní systém sociálního zabezpečení, je velmi nízké.

Následující grafy č. 15–17 ukazují, ve kterých sektorech národního hospodářství (služby, průmysl, zemědělství) jsou občané ze států EU zaměstnáni. V grafech jsou také zahrnuti státní příslušníci ze zemí, které jsou mimo Evropskou unii, tzv. non-EU27.

Graf 15 Zaměstnanost pracovníků z jiných zemí EU nebo ze třetích zemí ve službách v roce 2019

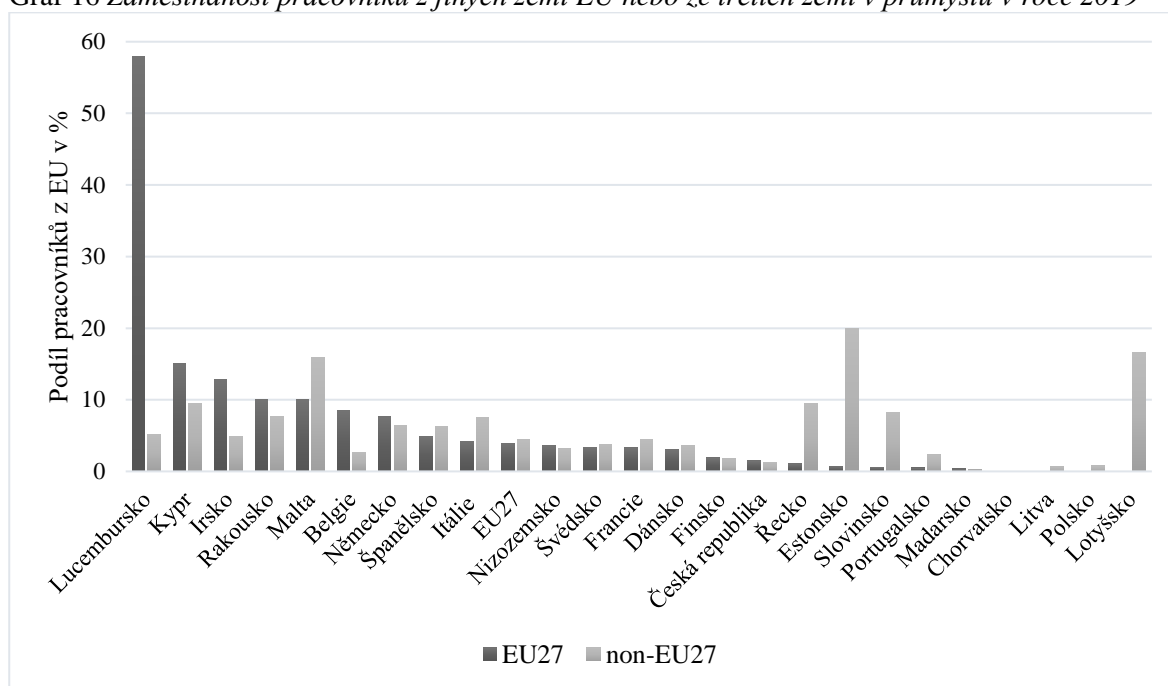

Zdroj: Evropská komise, *People on the move – Statistics on mobility in Europe, 2020 edition, Studying and working abroad, Working abroad, vlastní zpracování.*

Graf č. 15 znázorňuje zaměstnanost občanů Evropské unie a občanů ze třetích zemí ve službách v roce 2019. Lucembursko je zemí, ve které 46 % pracovníků zaměstnaných ve službách pochází z jiného členského státu. Pracovníků ze států mimo Evropu je zaměstnáno 7,1 %. Druhou zemí s nejvyšším podílem pracovníků ze států EU je Kypr (11 %), u kterého lze předpokládat, že tyto pracovníci budou pravděpodobně zaměstnaní v cestovním ruchu.

Ve službách v Rakousku a Irsku pracovalo 10 % pracovníků z evropských států. Celkem 8 % občanů z EU se podílelo na celkové zaměstnanosti ve službách v Belgii. Oproti tomu občanů z neevropských zemí bylo v Belgii zaměstnáno pouze 2,7 %. Nejvíce občanů ze třetích zemí bylo zaměstnáno na Maltě (15,4 %), v Estonsku (11,2 %) a v Lotyšsku (9,8 %). Lze předpokládat, že v případě Estonska a Lotyšska se jedná o ruskou menšinu – takzvaní Baltští Rusové. Průměrný podíl pracovníků ze států EU na zaměstnanosti ve službách byl 3,4 % a občanů ze států mimo EU 4,7 %. V České republice se podíleli pracovníci z jiných států EU na zaměstnanosti pouze z 1,3 %, ze států mimo EU z 1,4 %.

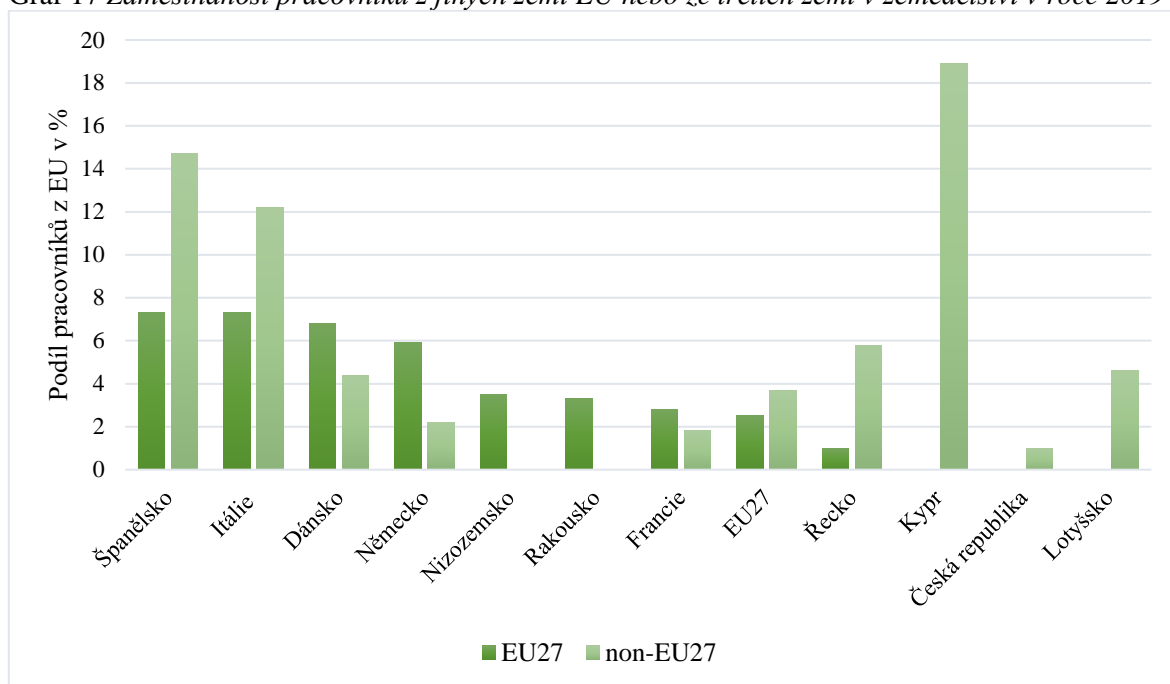
Graf 16 Zaměstnanost pracovníků z jiných zemí EU nebo ze třetích zemí v průmyslu v roce 2019

Zdroj: Evropská komise, *People on the move – Statistics on mobility in Europe, 2020 edition, Studying and working abroad, Working abroad, vlastní zpracování.*

Graf č. 16 zobrazuje zaměstnanost občanů Evropské unie a občanů ze třetích zemí v průmyslu v roce 2019. V Lucembursku bylo v roce 2019 zaměstnáno 58 % občanů z jiných států EU. V průmyslu byl také zaměstnán vysoký podíl občanů EU na Kypru (15 %), v Irsku (12,9 %), Rakousku a na Maltě shodně 10 %. V Belgii bylo zaměstnáno 8,5 % občanů z EU a 2,7 % příslušníků třetích zemí. Největší podíl pracovníků ze třetích zemí byl v Estonsku (20 %), Lotyšsku (16,6 %) a na Maltě (15,9 %). Průměrně bylo zaměstnáno v průmyslu 3,9 % občanů EU a 4,4 % pracovníků ze třetích zemí. V České republice tvořil podíl pracovníků ze členských států 1,5 % a podíl pracovníků ze třetích zemí činil 1,3 %.

Graf 17 Zaměstnanost pracovníků z jiných zemí EU nebo ze třetích zemí v zemědělství v roce 2019

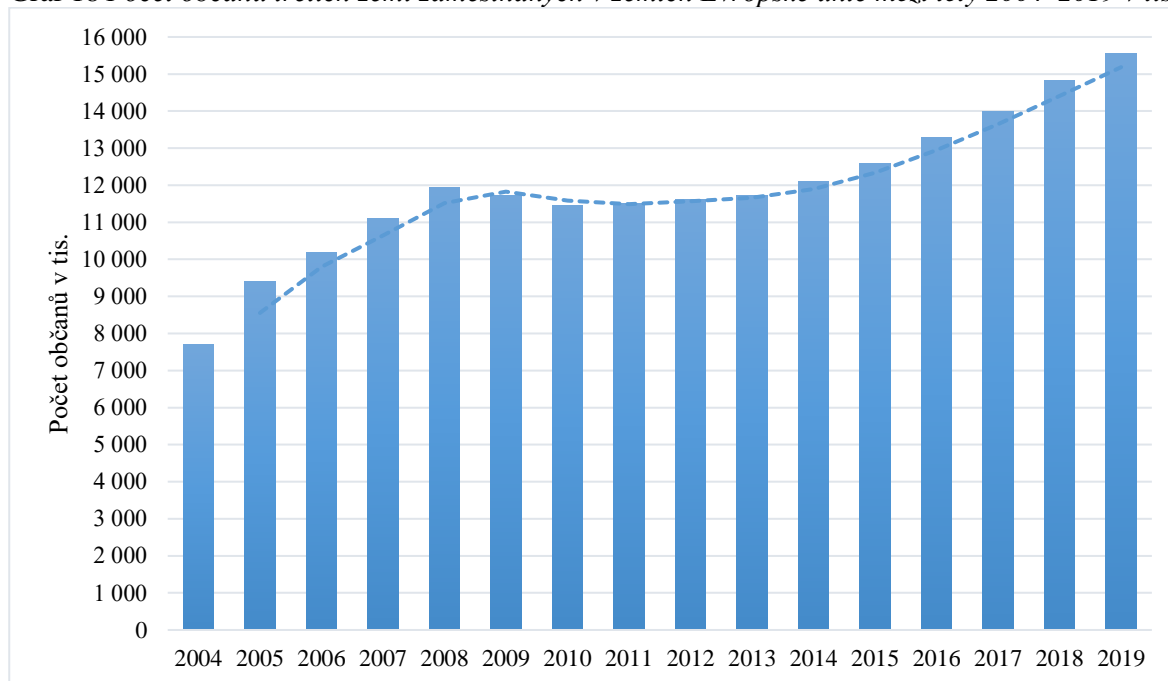

Zdroj: Evropská komise, *People on the move – Statistics on mobility in Europe, 2020 edition, Studying and working abroad, Working abroad, vlastní zpracování.*

Graf č. 17 znázorňuje zaměstnanost občanů Evropské unie a občanů ze třetích zemí v zemědělství v roce 2019. Podíl pracovníků z jiných členských států na celkové zaměstnanosti v zemědělství byl nejvyšší ve Španělsku a v Itálii. V obou zemích se podíleli občané EU ze 7,3 %. Pracovníci ze států EU se významně podíleli na zaměstnanosti také v Dánsku (6,8 %) a v Německu (5,9 %). V případě Španělska a Itálie byla vyšší zaměstnanost občanů ze třetích zemí než ze států EU. Pracovníci ze třetích zemí se podíleli na celkové zaměstnanosti v zemědělství Španělska z 14,7 % v Itálii z 12,2 %.

Občané ze zemí mimo Evropskou unii byli poměrně nejvíce zaměstnáni v zemědělství na Kypru (18,9 %), Španělsku (14,7 %), Itálii (12,2 %), ale také v Řecku (5,8 %) a v Lotyšsku (4,6 %). Průměrně bylo zaměstnáno v zemědělství 2,5 % občanů EU 3,7 % pracovníků ze třetích zemí. V České republice byl podíl zaměstnanosti občanů pocházejících ze třetích zemí 1 %.

Graf 18 Počet občanů třetích zemí zaměstnaných v zemích Evropské unie mezi lety 2004–2019 v tis.

Zdroj: Eurostat, *Employment by sex, age and citizenship (1 000) [LFSA_EGAN]*, vlastní zpracování.

Graf č. 18 znázorňuje vývoj počtu občanů ze třetích zemí, kteří jsou zaměstnaní na území Evropské unie. Z uvedeného grafu jsou patrné vysoké přírůstky migrujících během prvních čtyř sledovaných let, a to každoročně o cca 1 milion přistěhovalých. Vývoj počtu pracovníků ze zemí mimo Evropskou unii je v analogii k všeobecnému ekonomickému poklesu mezi lety 2008–2013/2014. Přírůstky počtu zaměstnaných sice byly kladné, ale jednalo se v tomto období o nárůst pouze v řádech 10 tisíců. První výrazný nárůst nastal mezi lety 2013–2014 – téměř o 400 tis. Od roku 2015 se přírůstky pohybovaly mezi 700–830 tis. nově příchozími pracovníky. Z křivky klouzavého průměru, který zobrazuje v grafu průměrné roční přírůstky, je patrné, že tempo a nárůsty objemu migrace ze třetích zemí byly v prvních čtyřech sledovaných letech značné. Poté následoval útlum a po skončení recese a znovunastartování evropských ekonomik následoval opět výrazný růst, který však již nedosahoval takového růstu jako v období mezi lety 2004–2008.

Graf č. 1 *Občané EU-28 v produktivním věku pobývající na území jiného členského státu EU mezi lety 2005–2019 v tis.* na straně 58 zobrazuje klouzavý průměr přírůstků, který je téměř lineární. To znamená, že během Velké recese mezi lety 2008–2014 nebyly zaznamenány velké odchylky v ročních přírůstcích migrujících občanů EU v produktivním věku. Jejich migrace nebyla ovlivněna ekonomickou krizí. To se nedá říci o zaměstnaných občanech ze třetích zemí, viz graf č. 18, u kterých lze indikovat korelaci mezi

makroekonomickými ukazateli (např. růst HDP) a objemy migrace. Naproti tomu tato interpretace dat nemusí být správná, jelikož graf č. 18 také může značit to, že do Evropské unie stále emigrovali občané ze států EU ve velkých počtech a byli zde zaměstnaní, ale vliv na výši ročního přírůstku také mohli mít migranti, kteří se navrátili do své vlasti mimo území Evropské unie, a proto se přírůstek snižoval. Důvodem navrácení se do vlasti, tzn. reemigrace, mohly být ekonomické faktory – emigranti v Evropské unii nedokázali během ekonomické krize najít pracovní uplatnění, nebo pro návrat mohly být rozhodujícími faktory příznivé politické změny v domovské zemi.

5 Výsledky a diskuse

5.1 Poznatky o volném pohybu osob ve vnitřním trhu EU

Občané Evropské unie v produktivním věku každým rokem více využívají možnosti pracovat a usadit se v jiném členském státu, přírůstky jsou však za poslední roky 2017–2019 menší než v předchozích letech. V roce 2019 žilo na území jiného členského státu 12,57 mil. občanů v produktivním věku. Pracovník pravděpodobně emigruje za prací, pokud splní alespoň jednu z následujících charakteristik: kvalifikovanost, mladý věk, bezdětnost, bez partnerského vztahu, pozitivní vnímání pracovní mobility, zkušenost s emigrací za prací, očekávaný pozitivní vliv migrace na svou zaměstnanost a zároveň neočekávaný negativní vliv na sociální vazby.

Struktura vzdělanosti občanů pobývajících na území jiného státu EU byla v roce 2019 následující:

- 3,3 mil. občanů se základním vzděláním;
- 4 mil. občanů s vysokoškolským vzděláním;
- 5 mil. občanů se středoškolským vzděláním.

Během posledních 10 let se jejich vzdělanostní struktura proměnila. Vysokoškolsky vzdělaní občané jsou stále ochotnější emigrovat do jiného členského státu. S nárůstem emigrace občanů vysokoškolsky vzdělaných se zvyšuje také riziko brain drain, tj. odlivu mozků.

Ve věkové struktuře občanů s obvyklým pobytem na území jiného státu EU došlo mezi lety 2008–2019 ke změně. Největší nárůst se odehrál ve věkové skupině 25–54 let, jež představuje nejdelší interval. Také byl zaznamenán nárůst počtu migrujících ve věku mezi 55–64 lety, u kterých bylo tempo růstu vyšší než u mladých občanů věkové skupiny 15–24 let. Bylo by vhodnější získat data za odlišné věkové intervaly. Nejvhodnějšími intervaly by byly následující: 18–34, 35–49, 50–64 let.

Pull faktory, tj. faktory hostitelského státu, které přitahují občany z jiných států EU, mohou zahrnovat zvýšení příjmů a rozvoj kariéry. Dále také výhody, které plynou ze systému sociálního zabezpečení hostitelského státu a pracovní podmínky. Mezi push faktory, tj. faktory v domovské zemi, které přimějí občana emigrovat do jiného členského

státu, patří neutěšitelný stav ekonomiky a nepříznivé vyhlídky do budoucnosti a s tím spojené obtíže v pracovním uplatnění, vysoké daňové zatížení apod.

Sociokulturní rozdíly a jazykové zábrany hrají významnou roli v přeshraničním pohybu, avšak tyto jazykové bariéry nejsou zásadními překážkami pro mladé a vysoce vzdělané obyvatelstvo. Sociální vazby jsou důležitým faktorem mobility evropské populace. Sociální vazby a sociálně-kulturní rozdíly jsou nejvýznamnějšími překážkami v přeshraniční migraci. Na migraci za prací je nutné nahlížet nejen z ekonomického hlediska jako na přesun pracovní síly z místa A do místa B, ale také z hlediska sociálního a psychologického. Sociální faktory migrace, jako je sociální kapitál jedince a jeho sociální vazby, jsou důležitým aspektem při zvažování emigrace. Silné sociální vazby s okolím a „zakořeněnost“ jedince v komunitě mohou být překážkami k migraci. Na druhou stranu, extrémně vysoká mobilita může značit nízkou sociální kohezi, špatné rodinné vztahy, nízkou sociální důvěru a nízký sociální kapitál.

Pracovní mobilita je často dáována za vzor Evropanům. Porovnávat pracovní migraci uvnitř Evropské unie s migrací mezi federálními státy USA však není vhodné, jelikož migrace v rámci USA nepředstavuje bariéry ve smyslu odlišného sociokulturního prostředí, jazyka, pracovněprávní legislativy aj. Dle grafu č. 6 změnilo za rok 2019 místo bydliště 9 % obyvatel USA. V rámci jednoho okresu (county) se stěhuje 6 % Američanů a v rámci stejného státu 2 % Američanů. Pouze 1 % všech Američanů se stěhuje za hranice svého federálního státu. Kam se zmíněné 1 % Američanů stěhuje, je znázorněno v příloze č. 6. Jediný region, který neztrácí obyvatele vlivem vnitřní migrace, je Jih (370 tis.). Záporné migrační saldo bylo nejvyšší v případě regionu Severozápad (-165 tis.) a Západ (151 tis.). Pracovní migrace ve Spojených státech amerických je vnímána jako výsledek tržních mechanismů, přičemž není zřejmé, jaká je role vlády. Jak je řečeno, Evropská Unie by si mohla vzít příklad z USA a spoléhat více na tržní mechanismy.

The Migration Observatory při univerzitě Oxford se věnuje migraci v britském prostředí a uvádí, že příslušníci států Evropské unie dosahují vyšší míry zaměstnanosti než Britové. Rozdíl míry zaměstnanosti u mužů činil v roce 2015 12 p. b. a v případě žen 5 p. b. Výrazným pull faktorem bylo lepší mzdové ohodnocení v hostitelském státu. Například disponibilní příjem ve Spojeném království byl v roce 2015 1,8krát vyšší než v Polsku a

4,2krát vyšší než v Rumunsku. Pracovní migrace představuje pro občany chudších států Evropské unie šanci, jak navýšit rodinné rozpočty a ochránit rodinu před chudobou.

Imigrace pracovníků ovlivňuje nabídku pracovní síly a může vést ke zvýšení konkurence v určitých odvětvích. Pracovníky ze států EU jsou ohroženi zejména pracovníci s nízkou kvalifikací, jelikož dovednosti požadované na tento typ pracovních pozic jsou snadno získatelné a méně specializované. Jak bude reagovat poptávka po pracovní síle na přísun nových pracovníků ze států EU, závisí na charakteru ekonomiky. Ve Spojeném království snížila emigrace pracovníků ze států EU mezi lety 1983–2017 míru zaměstnanosti Britů přibližně o 2 procentní body a zvýšila jejich míru nezaměstnanosti o 0,6 procentního bodu. Pracovní migrace má negativní vliv na mzdy imigrantů, kteří již ve Spojeném království pracují. Je pravděpodobné, že nově příchozí pracovník z členského státu spíše nahradí již zaměstnané pracovníky taktéž původem z členských států než rodilé britské občany.

Popularitě Spojeného království Velké Británie a Severního Irska nahrává flexibilita pracovního trhu a také to, že spolu se Švédskem a Irskem otevřelo svůj pracovní trh pro občany z nově přistoupených zemí při rozšíření Evropské unie v roce 2004. V roce 2021 neuplatňuje žádná z členských zemí přechodná opatření vůči některému z nově přistoupených států do Evropské unie. Poslední zemí, proti které bylo toto období zavedeno, bylo Chorvatsko. Omezení v maximální možné délce, tj. 7 let, skončilo pro české pracovníky ze strany Německa a Rakouska v roce 2011. Omezení vstupu na pracovní trhy mělo ochránit tamní pracovní trhy před „nájezdem“ levné pracovní síly z nově přistoupených zemí států střední a východní Evropy. Přístup na pracovní trhy členských států je ztížen uznáváním kvalifikací. Pro některé obory funguje automatické uznávání kvalifikací. Toto uznávání je umožněno pouze pro některé regulované profese, primárně zdravotnické obory a architekturu. Stanovení profesí, které budou regulovány a jaké požadavky budou pracovníkům z jiných států kladeny, je v kompetenci členských států.

Analýzy migrace ve vnitřním trhu ukázaly, že v roce 2019 byli nejaktivnějším národem v Evropské unii Rumuni, kterých pobývalo v jiném členském státu 3,65 mil. Dalším aktivním národem byli Poláci (2,47 mil.) a Italové (1,71 mil.). Německo představovalo v roce 2019 nejpopulárnější destinaci migrace, neboť zde mělo zřízeno obvyklé bydliště 4,38 mil. občanů z jiných evropských států. Dalším státem oblíbeným pro

migrující bylo Spojené království Velké Británie a Severního Irska, kde žilo 3,69 mil. občanů z jiných států EU. Významnými destinacemi migrace byly také státy jižní Evropy. Ve Španělsku žilo 1,9 mil. občanů z jiných států EU a 1,58 mil. občanů EU pobývalo na území Itálie. Dle absolutních čísel nejméně migrovali občané Lucemburska (32,3 tis.), Slovinska (67,8 tis.) a Estonska (87 tis.). Vypovídající hodnota těchto absolutních hodnot je nízká. Je proto vhodné porovnat počty občanů s obvyklým bydlištěm na území jiného členského státu s velikostí populace domovské země. Tyto informace poskytuje příloha č. 27. Pořadí úrovně mobility států EU je vypočteno jako počet obyvatel daného státu k 1. lednu 2019, děleno počtem občanů daného státu s obvyklým bydlištěm na území jiného státu k 1. lednu 2019.

V přepočtu na velikost populace pobývali nejméně na území jiných členských států Němci, poté Francouzi, Britové, Švédové, Španělé a na šestém místě Češi. Čechů pobývalo k 1. lednu 2019 na území jiných členských států 164 tis. Jak již bylo uvedeno, Rumuni, Poláci a Italové si nejčastěji zřizovali obvyklé bydliště na území jiného státu EU. V přepočtu na velikost populace byli Rumuni nejaktivnějším národem na poli migrace. Za Rumuny následovali Litevci. Litevců žilo k 1. lednu 2019 v jiném státu EU 390 tis. Dále Chorvati, kterých žilo v jiném státu EU 524 tis., Bulhaři a Portugalci. Z toho vyplývá, že tyto země se potýkaly vlivem migrace uvnitř EU s nejvyššími úbytky obyvatelstva a mohly být ohroženy jak odlivem mladých lidí (tzv. youth drain), tak odlivem mozků (tzv. brain drain). Lze tedy říci, že tyto regiony se vyliďňují, viz migrační saldo Lotyšska a Litvy v příloze č. 23. Dopady migrace na tyto země jsou dále rozvíjeny v diskuzi.

Předchozí odstavce poskytly informace o státech, které vlivem migrace přicházejí o obyvatele, a naopak, do kterých států se nejvíce občané EU přistěhovávají. Státy západní Evropy jsou státy s nízkou prostorovou mobilitou obyvatel, vyspělým hospodářstvím, vysokou úrovní minimální mzdy a vysokou životní úrovní. Jsou to státy, ze kterých občané neemigrují, neboť prostředí jiného státu by jim nemohlo zajistit vyšší blahobyt. Nízká prostorová mobilita občanů Španělska a České republiky je neočekávaná v kontextu jejich úrovně hospodářství. Úroveň HDP na obyvatele v paritě kupní síly Španělska a České republiky je na podobné úrovni, viz příloha č. 26. Minimální mzda je však ve Španělsku vyšší. Samozřejmě existuje i nespočet dalších faktorů, které hrají roli. Ve státech s velmi vysokou prostorovou mobilitou nedosahují občané uspokojivé životní úrovně a občané proto hledají zdroj příjmu za hranicemi své vlasti.

Na území Evropské unie žilo v jiném členském státu, než byl jejich domovský, 12,5 mil. Evropanů v produktivním věku. Příloha č. 17 podává informace, kolika procenty se tito Evropané podíleli v roce 2019 na celkové zaměstnanosti daného státu. Na celkové zaměstnanosti v České republice se tito občané z jiných států EU podíleli pouze z 0,3 %. Nejvíce se občané z jiných států EU podíleli na celkové zaměstnanosti v těchto uvedených zemích:

- Lucembursko 15,1 %
- Malta 5,5 %
- Irsko 3,6 %
- Kypr 3 %
- Rakousko 2,8 %
- Spojené království Velké Británie a Severního Irska 2,3 %.

Míra zaměstnanosti občanů jiných členských států byla ve většině případů vyšší nebo rovna míře zaměstnanosti státních příslušníků. Státy, ve kterých státní příslušníci dosahovali vyšší míry zaměstnanosti než občané členských států, byly v roce 2019 následující:

- Řecko (rozdíl 12 p. b.),
- Švédsko (rozdíl 4 p. b.),
- Maďarsko (rozdíl 3 p. b.),
- Belgie, Německo, Nizozemsko (rozdíl 2 p. b.),
- Estonska, Polsko a Rakousko (rozdíl 1 p. b.).

Naopak v České republice, Chorvatsku, Irsku, Litvě, Portugalsku, Slovensku, Slovinsku, Spojeném království, na Kypru a Maltě dosahovali občané z jiných států Evropské unie v roce 2019 vyšší míry zaměstnanosti. Rozdíl byl největší v případě následujících států:

- Chorvatsko, Malta (rozdíl 11 p. b.),
- Slovensko (rozdíl 9 p. b.),
- Lucembursko, Spojené království (rozdíl 7 p. b.),
- Česká republika, Irsko (rozdíl 6 p. b.).

To jsou země, ve kterých občané z jiných států Evropské unie dosahují nejméně o 6 p. b. vyšší míru zaměstnanosti než státní příslušníci daného státu. To znamená, že tito občané

pravděpodobně nepředstavují zátěž pro tamní systémy sociálního zabezpečení, jelikož prostředkem k uspokojení životních potřeb je pro ně výdělečná práce.

Občané z jiných států Evropské unie se v roce 2019 podíleli průměrně na celkové zaměstnanosti ve službách 3,4 %. V případě průmyslu byla tato průměrná zaměstnanost 3,9 % a v zemědělství 2,5 %. Zaměstnanost pracovníků z jiných členských států ve službách a v průmyslu byla velmi podobná. Jak v případě služeb, tak v případě průmyslu tvořili pracovníci ze států EU největší podíl na zaměstnanosti v Lucembursku. V Lucembursku se podíleli pracovníci ze států EU na zaměstnanosti ve službách 46 %, a v průmyslu dokonce 58 %. Na Kypru se podíleli z 11 % ve službách a z 15 % na zaměstnanosti průmyslu. Dalšími zeměmi, ve kterých se významněji podíleli pracovníci ze států EU na zaměstnanosti, tj. více než 6 %, bylo v případě služeb Rakousko, Irsko, Belgie, Malta a Německo. V případě průmyslu byla významná zaměstnanost v Irsku, Rakousko, Maltě, Belgii, Německu a Španělsku. V zemích střední Evropy a Pobaltí je vzhledem k tomu, že nejsou atraktivními destinacemi migrace, velmi nízká zaměstnanost občanů z jiných členských zemí. Zemědělství je z hlediska zaměstnanosti občanů z jiných členských zemí specifické. Nejvíce se tito občané podíleli na zaměstnanosti zemědělství ve Španělsku a v Itálii (shodně 7,3 %). Významně se podíleli pracovníci z jiných členských zemí také na zaměstnanosti v zemědělství Dánska (6,8 %) a v Německu (5,9 %). Nicméně je nutno dodat, že v zemědělství Španělska i Itálie je významnější zaměstnanost občanů ze třetích zemí. To platí v sektoru zemědělství také v případě Kypru, kde se občané třetích států podíleli na zaměstnanosti dokonce z 19 %, a dále Řecka a Lotyšska.

Lotyšsko společně s Estonskem jsou země, které jsou významnější pro pracovníky ze třetích zemí než ze států Evropské unie. S porovnáním s pracovní migrací z evropských zemí je v těchto zemích výrazně dominující pracovní migrace ze třetích zemí. Ve velké většině evropských zemí však také dominovala pracovní migrace ze států mimo Evropskou unii. V zemědělství i v průmyslu převládala zaměstnanost pracovníků ze třetích zemí na Maltě, ve Španělsku, Itálii, Dánsku, Švédsku, Francii, ale také v Portugalsku, Slovinsku, Litvě a Polsku. V případě Německa bylo ve službách zaměstnáno více pracovníků ze zemí mimo Evropskou unii. V průmyslu a zemědělství byla však vyšší zaměstnanost pracovníků ze zemí Evropské unie. Stejně jako v Německu, i v případě České republiky převládala ve službách zaměstnanost pracovníků ze zemí mimo Evropskou unii (o 0,1 procentního bodu)

a v průmyslu bylo zaměstnáno o 0,2 procentního bodu více pracovníků ze států EU než ze třetích zemí. V zemědělství České republiky se pracovníci ze zemí mimo Evropskou unii podíleli 1 %.

5.2 Migrace v širším pojetí – diskuze

Z výsledků práce vyplývá, že liberalizace volného pohybu osob polarizuje evropský prostor. Na jedné straně stojí vyspělé země, které jsou pro Evropany velmi atraktivní a jejich pull faktory (finanční ohodnocení aj.) jsou magnetem pro pracovníky ze zemí, které stojí na protipólu. Jsou to země, které jsou ekonomicky slabší, jedná se o nové státy v Evropské unii a jsou situovány ve střední a jihovýchodní Evropě a také v Pobaltí.

Státy, ze kterých odchází nejvíce obyvatel do západních zemí, jsou Rumunsko, Polsko a Itálie. Jsou to však země, které svou velikostí populace patří k populačně velkým státům Evropské unie a vliv migrace na populaci těchto států proto nemůže být marginální. Přesto demografické projekce dostupné na Eurostatu předpokládají v následujících desetiletích znatelný úbytek obyvatelstva Polska i Rumunska, a to v řádech jednotek milionů. Populačně malé země Pobaltí však budou čelit vedlejšími negativním účinkům migrace v mnohem větším měřítku. Ze zemí Pobaltí je na poli migrace aktivní především Litva. Příloha č. 23 zobrazuje migrační salda v uplynulých 20 letech v Lotyšsku a Litvě. V Lotyšsku i Litvě byla po celé sledované období migrační salda záporná (vyjma roku 2019 v Litvě). Migrační saldo v případě Litvy však dosahovalo vyšších záporných hodnot. Demografické projekce předpokládají snížení počtu obyvatel Litvy a Lotyšska o 0,5 milionu v obou zemích. Pro představu, Lotyšsko k 1. lednu 2019 mělo 1,9 milionu a Litva 2,8 milionu obyvatel. Za předpokladu, že postupem času dojde k situaci, kdy budou ochotni migrovat i občané s vyšší úrovní vzdělání spadající do věkové kategorie do cca 35 let, hrozilo by, že migrace negativně ovlivní i příjmy státních rozpočtů Lotyšska a Litvy. Vše závisí na tom, zda je emigrace Lotyšů a Litevců krátkodobého či dlouhodobého charakteru. V případě dlouhodobého pobytu v jiném státu EU lze očekávat, že může být negativně ovlivěn i stav veřejných financí, tj. pokles příjmů ve státním rozpočtu. Pokles příjmů by se mohl projevit v nedostatku výdajů na sociální zabezpečení. To znamená, že se společnost může zaměřit na to, zda bude dostatek financí na starobní důchody, které jsou financovány průběžně, či zda bude dostatek veřejných financí na údržbu infrastruktury, vzdělání apod.

Z toho lze vyvodit, že emigrace dlouhodobého charakteru mladých lidí, notabene kvalifikovaných, do jiných států Evropské unie, má/může mít negativní vliv na země původu. Jedná se o negativní vliv jak z pohledu záporné bilance státních rozpočtů či nesoudržnosti mladé generace se starší, tak v předávání tradic, zvyků a řemesel v dané zemi. To by naznačovalo, že ideální forma migrace na území Evropské unie by měla být

krátkodobého charakteru. Ideálním stavem by bylo, aby se mladí a kvalifikovaní občané přestěhovali do jiných států Evropské unie, získávali zde nové pracovní zkušenosti, poznávali nové prostředí a nacházeli inspiraci a nápady, které mohou uvést do praxe po návratu do své domovské země. Propagace mobility prostřednictvím projektu Erasmus+ zaměřené na osoby ekonomicky neaktivní – studenty – má pozitivní vliv na vnímání prostorové mobility. Propagace mobility ekonomicky aktivních osob však v českém prostředí neprobíhá. Rozhodnutí pro emigraci je v rukou jednotlivců/rodin a tito lidé by měli být schopni sami za sebe/své rodiny zvážit, zda je vhodné využít možnost emigrovat za lepším pracovním uplatněním, nebo zda by pro ně bylo lepší z určitých důvodů v zemi původu setrvat.

Některé národy Evropské unie jsou velmi málo ochotné emigrovat do jiného členského státu. Jsou to národy jak západní Evropy (Němci, Francouzi, Britové), kde je důvod imobility zřejmý, tj. vysoká životní úroveň obyvatel, tak i národy střední Evropy – Češi. K 1. lednu 2019 bylo Čechů s obvyklým bydlištěm na území jiného členského státu 164 tis. Vzhledem k počtu obyvatel České republiky (10,65 mil. obyvatel k 1. lednu 2019) se řadí Češi k národům s nízkou ochotou žít a pracovat v jiném členském státu, a to na dobu delší než 12 měsíců. Tato imobilita Čechů a celková imobilita Evropanů, která je v porovnání s Američany nízká, má svá opodstatnění. Přestože bylo v podkapitole 4.2 řečeno, že porovnávat vnitřní migraci v Evropské unie s migrací uvnitř USA, není zcela vhodné, lze na této komparaci ilustrovat jasné rozdíly mezi USA a EU, nikoli však z pohledu kulturních rozdílů, ale z rozdílů v sociální politice.

Model sociální politiky státu lze vnímat jako faktor pracovní migrace. V USA je uplatňován reziduální model sociální politiky. To znamená, že sociálním subjektem pomoci je především rodina a role státu je pouze okrajová. Naproti tomu v Evropské unii je role státu jako sociálního subjektu výrazná. Výrazná zejména ve skandinávských zemích, kde stát redistribuuje prostředky potřebným. V ostatních zemích Evropské unie není kladen takový důraz na stát jako jediného poskytovatele pomoci a míra redistribuce je v těchto státech nižší. To znamená, že ve vztahu k pracovní migraci nepocitují Evropané takovou míru vlastní zodpovědnosti svého jednání, jelikož zde vždy existují mechanismy (záchranná síť) ze strany státu jako poskytovatele sociální pomoci, které předchází tomu, aby se občan ocitl úplně bez prostředků. Jinými slovy, Američané jsou plně zodpovědní za své postavení na trhu práce. Při ztrátě zaměstnání mohou samozřejmě také čerpat podpory v nezaměstnanosti, ale

celkové přerozdělování z veřejného rozpočtu je na nižší úrovni než v Evropské unii. Jak bylo popsáno v kapitole 4.2, v USA má volný pohyb osob tak staré základy jako samotný stát. Pracovní migrace v USA funguje na tržních principech, kdy zúčastněnými stranami jsou zaměstnanci a zaměstnavatelé. Proto se musí zvážit, zda takto vysoká pracovní mobilita obyvatel USA je aplikovatelná i v evropském prostoru, ve kterém je možné pozorovat jisté předávání vlastní zodpovědnosti do rukou státu, a to v oblasti sociálního zabezpečení. Evropan si je vědom, že stát se o něj do určité míry vždy postará. Z toho vyplývá, že optimalizace pracovní mobility v evropském prostředí představuje skutečně obtížný úkol. Jak bylo ukázáno, zvýšení mobility nemusí být správnou cestou ke zvýšení konkurenceschopnosti, jelikož s tímto zvýšením se zvyšují i vedlejší účinky migrace – vyliďňování určitých regionů a naopak neudržitelnost destinací migrace kvůli zvyšujícímu se počtu obyvatel, kdy infrastruktura naráží na svá maxima. Vedlejším účinkem migrace je dále odliv mozků a mladých lidí. Uvádí se, že zvýšení pracovní mobility má za cíl zvýšit konkurenceschopnost Evropské unie, ale také se dá říci, že opačným jevem zvýšení mobility může být také snížení konkurenceschopnosti zemí, ze kterých pracovníci odcházejí.

Jak již bylo zmíněno v praktické části, Evropská unie by se měla více spoléhat na tržní mechanismy a volný pohyb osob by neměl být podporován/regulován shora, ale měl by mít povahu laissez-faire stejně tak jako v USA. Pracovní mobilita by v evropském pojetí měla napomáhat k efektivní alokaci pracovních sil a tlumit negativní dopady poklesů hospodářských cyklů. Mario Monti (2010) ve svém reportu poznamenává, že *i v období krize jsou na evropském trhu práce volná pracovní místa*. Graf č. 1 na straně 58 dokládá, že počet občanů v produktivním věku s obvyklým bydlištěm na území jiného státu EU se během krize zvyšoval, ale velmi mírně. V pokrizové době byl roční nárůst počtu migrujících občanů větší než v době krize. Z toho lze vyvodit, že prostorovou mobilitu nelze považovat za účinný nástroj ke zmírnění dopadů ekonomické krize na zaměstnanost. Je také nutné dodat, že se nesmí opominout fakt, že prostorová mobilita na území Evropské unie je komplexní záležitostí a nelze se divit, že se Evropané i v době krize nebyli ochotni přestěhovat za prací do jiného členského státu. Nebyli ochotni také možná proto, že tušili, že v blízké době se ekonomika opět oživí a do té doby se o ně z části postará stát jako subjekt sociální pomoci, nebo si sníží nároky na výši mezd / typ povolání a zkrátka řečeno přijmou takové zaměstnání, které by v době nekrizové nepřijali.

Stejně jako u tématu reemigrace by byla zajímavou oblastí, ve které by bylo přínosné pokračovat ve výzkumu, otázka bydlení. Ozývají se názory, že bytová politika hraje roli v prostorové mobilitě Evropanů. V USA bylo zdůvodněno postupné snižování prostorové mobility nárůstem osobního vlastnictví domů a bytů. Vlastník rodinného domu opravdu může považovat za překážku k migraci vlastnictví nemovitosti, jelikož rodinné domy jsou obtížněji pronajímatelné a lze očekávat, že velká část těchto vlastníků, by neměla zájem, aby v jejich domě žil někdo cizí. V případě vlastnictví bytu však problematika pronajímání odpadá. V dnešní době je velice jednoduché svůj byt pronajmout, a to především ve větších městech. Z tohoto hlediska by vlastnictví bytu nemělo představovat překážku k migraci, ale naopak ji může usnadnit například tím, že migrující pracovník může vybavení bytu ponechat v bytě pro nájemce.

Migrace – pojem s pejorativním nádechem. Je důležité chápat migraci i v historickém kontextu. Tvrdí se, že pro Američany je migrovat přirozené, mají to ve svém srdci. A skutečně, z dějin lidstva víme, že přesídlivat bylo nutností. Ať již mluvíme o době lovců a sběračů, kteří se museli stěhovat na základě nedostatečného počtu zvěře v jejich loveckém teritoriu, nebo o lidech, kteří se s nástupem zemědělství jako hlavní obživy začali usazovat a vytvářet sídla. I přesto se čas od času museli stěhovat za novou úrodnou půdou. Díky trvalejšímu usazení mohli lidé začít budovat a rozvíjet lidskou civilizaci a vytvářet stavby trvalejšího charakteru. Od těchto dob uplynulo mnoho času a s porovnáním s našimi předky nemáme již tolik důvodů, proč měnit sídlo. To, co bylo přirozené pro naše prapředky, již není zcela přirozené pro nás. Rodiny mezi sebou vytvářejí silná pouta a v novověku je zvykem, že po staletí žijí v jedné lokalitě.

Quo vadis migratio? Předpokládá se konvergence mezd v Evropské unii. To znamená, že pull faktory, které přitahují migrující, budou oslabeny. Pokud se bude také vyrovnávat životní úroveň členských zemí, tak vnitřní migrace v Evropské unii již nebude sloužit jako prostředek k dosažení lepšího životního standardu. Jakou formu migrace lze tedy predikovat. Lze očekávat, že migrace bude probíhat stále za pracovními účely, ale stimulem již nebude zvýšení životní úrovně, zajištění rodiny a ochrana před chudobou, ale zejména získání nových pracovních zkušeností v technologických oborech. Migrovat budou vysoce kvalifikovaní technologicky zaměřeni jedinci. Budoucí svět patří technologiím a společnost (společnost jako celek, nikoli stát) by měla vyvíjet úsilí a motivovat lidi, aby se nebáli rekvalifikovat do technologických oborů a aby mohli najít pracovní uplatnění, přičemž apel

by měl být kladen i na mezioborovou mobilitu, která se však se zvyšujícími nároky na kvalifikovaná pracovní místa stává obtížnější.

6 Závěr

Potvrdila se racionální expektace migrace ze zemí střední a východní Evropy do západních zemí, které nově přichozí lákají vyššími minimálními / průměrnými mzdami. Z analýzy migrace ve vnitřním trhu vyplývá důležitost jak absolutních hodnot, tak relativních, které umožňují lépe vystihnout danou problematiku. Relativní údaje o pohybu občanů ve vnitřním trhu ukazují, které národy, i s ohledem na velikost populace, jsou vysoce prostorově mobilní. Tzn. státy populačně malé, které každým rokem vlivem migrace přicházejí o desítky tisíc obyvatel, např. Litva, mohou pocítovat vedlejší efekty migrace v rámci Evropské unie. Na protipólu jsou bohaté státy Evropské unie, které jsou častým cílem migrujících občanů z východní a střední Evropy. To znamená, že tyto státy se mohou potýkat s limitující kapacitou veřejné infrastruktury, přičemž balancování na hraně kapacit infrastruktury může snížit kvalitu života jak občanů z jiných států, tak státních příslušníků.

Rovněž nové poznatky podávají informace o území Beneluxu jako pulzujícího regionu s velmi rušným pohybem osob, a to zejména v Lucembursku, do kterého pracovníci dojíždí za prací. Je zajímavé na tyto pracovníky nahlížet jako na pracovníky, kteří ve státu, ve kterém vykonávají výdělečnou činnost, odvádějí daně a mají přístup k sociálním dávkám, přičemž však získané finanční prostředky nevracejí zpět do ekonomiky v Lucembursku, ale v zemi, ve které mají obvyklé bydliště. Tyto poznatky mohou mít vliv na různé vnímání a nahlížení na příhraniční pracovníky, kdy jednou z interpretací by mohlo být považování samotných pracovníků za jediné vítěze této přeshraniční aktivity, jelikož vztah mezi zemí jejich obvyklého bydliště a zemí, kde vykonávají pracovní činnost, by se mohl vystihnout jako lose-lose. Naproti tomu příhraniční pracovníci snižují tržní disparity na trhu práce a zaplňují volná pracovní místa, která nejsou atraktivní pro občany dané země a za ochotu a snížení jejich komfortu (dojížděka za prací / omezený kontakt s rodinou) získávají finanční ohodnocení, které jim v domovské zemi umožňuje udržovat vyšší životní úroveň.

Relativně nízká prostorová mobilita Evropanů s porovnáním s Američany může být vnímána negativně z hlediska nedostatečné efektivity alokace pracovních sil tam, kde je jí nedostatek, a tím i nízké aplikovatelnosti pracovní migrace jako efektivního nástroje při poklesu růstu ekonomické výkonnosti a jeho dopadu na trh práce. Pozitivní vnímání nízké mobility Evropanů, nikoli však z ekonomického hlediska, spočívá v silných vazbách a zakořenitosti jedinců ve společnosti. Tyto významné příčiny nízké mobility sociálního charakteru by však mohly mít pozitivní vliv na společnost a její sociální soudržnost. Ve

společnosti, ve které lidem záleží na sociálním / životním prostředí, ve kterém žijí, se občané pravděpodobně více zapojují do veřejného života a jsou ochotnější vytvářet lepší prostředí. Migrace za prací uvnitř vnitřního trhu Evropské unie je téma velmi komplexní a představuje spletenec na sobě závislých proměnných, které nejsou pouze ekonomického charakteru. Migrace jako celospolečenské téma je pro hlubší pochopení významů a dopadů na společnost potřebné zkoumat multidisciplinárně.

7 Seznam použitých zdrojů

Odborná autorská literatura

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Přeložil Stanislav ŠAROCH. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.

BERLINGHER, Daniel. *Regulating Free Movement of Goods within the European Union*. *Journal of Legal Studies* [online]. (PDF). ResearchGate, 2018. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/326401584_Regulating_Free_Movement_of_Goods_within_the_European_Union/stats

CIHELKOVÁ, Eva. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. V Praze: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1835-0.

CUYVER, Armin. *Free Movement of Goods in the eu*. [online]. (PDF). ResearchGate, 2017a. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/315363340_Free_Movement_of_Goods_in_the_eu

CUYVERS, Armin. *Free Movement of Persons in the eu*. [online]. (PDF). ResearchGate, 2017b. [cit. 2020-08-19]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/315363351_Free_Movement_of_Persons_in_the_eu

ESTER, Peter a Hubert KRIEGER. *Comparing labour mobility in Europe and the US: facts and pitfalls*. [online]. (PDF). Steunpunt Werk: Over.Werk, 2008. [online]. [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: https://www.steunpuntwerk.be/system/files/overwerk_2008_3-4_12.pdf

FAJTH, Veronika a kol. *Determinants of migration flows within the EU (Literature review)* [online]. (PDF). Reminder project, březen 2018. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z:

https://www.reminder-project.eu/wp-content/uploads/2018/03/D-3.1-Submitted_28Feb2018_with-cover.pdf

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-223-6.

FIALA, Petr. *Evropský mezičas: nové otázky evropské integrace*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-99-2.

FOUARGE, Didier a Peter ESTER. *Factors determining international and regional Migration in Europe* [online]. (PDF). European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2007. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef0709en.pdf

HEINIKOSKI, Saira. *Morals and the Right to Free Movement*. *Nordic Journal of Migration Research*. [online]. (PDF). ResearchGate, 2016. [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/312309247_Morals_and_the_Right_to_Free_Movement

KRÁL, Richard. *Volný pohyb pracovníků v EU v kontextu skončení přechodných opatření*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012. ISBN 978-80-87146-52-1.

KRIŽAN, Viktor. *The Concept of Worker for the Purpose of Regulating the Free Movement of the European Union Workers* [online]. (PDF). ResearchGate, 2020. [cit. 2020-08-20]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/341524170_The_Concept_of_Worker_for_the_Purpose_of_Regulating_the_Free_Movement_of_the_European_Union_Workers

KUBEČKOVÁ, Magdaléna a Jana DRASTÍKOVÁ. *Bariéry podnikání na vnitřním trhu EU, aneb, Jak zdolat všechny překážky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta, 2008. ISBN 978-80-248-1903-7. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/38/11482-vs_bariery_eu_brozura.pdf

KUČEROVÁ, Irah. *Hospodářské politiky v kontextu vývoje Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 367 s. ISBN 978-80-246-1628-5.

KVÁČOVÁ, Jana. *Kvalifikovaně na kvalifikace – Evropa bez bariér*. Praha: SMG, 2009. ISBN 978-80-254-5290-5. Dostupné z:

http://www.smsgro.cz/kvalifikovane/pdf/elektronicka_verze.pdf

LUTZ, Philipp. *Loved and feared: citizens' ambivalence towards free movement in the European Union*. [online]. (PDF). ResearchGate, 2020. [cit. 2020-08-22]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/339229997_Loved_and_feared_citizens%27_ambivalence_towards_free_movement_in_the_European_Union

OCHRANA, František. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4200-0.

Internetové zdroje

AMERICKÝ ÚŘAD PRO SČÍTÁNÍ LIDU (United States Census Bureau). *Population, Migration/Geographic Mobility: Table A-1. Annual Geographic Mobility Rates, By Type of Movement: 1948–2020* [online]. (xls). [cit. 2021-03-01]. Dostupné z:

<https://www.census.gov/data/tables/time-series/demo/geographic-mobility/historic.html>

AMERICKÝ ÚŘAD PRO SČÍTÁNÍ LIDU (United States Census Bureau). *Population, Migration/Geographic Mobility: Table A-2. Annual Immigration, Outmigration, Net Migration, and Movers from Abroad for Regions: 1981–2020* [online]. (xls). [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.census.gov/data/tables/time-series/demo/geographic-mobility/historic.html>

BALAS, Guillaume. *Zpráva o sociálním dumpingu v Evropské unii (2015/2255(INI))* [online]. (PDF). Brusel: Evropský parlament, 2015. [cit. 2019-08-17]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0255_CS.pdf

CRR. *Jak správně přeshraničně poskytovat služby a vysílat pracovníky* [online]. (PDF). Centrum pro regionální rozvoj České republiky, 2019. [cit. 2019-08-14]. Dostupné z: http://www.crr.cz/Files/Docs/EEN/EEN_publicace/2019/Jak%20spravne%20poskytovat%20sluzby%202019-4.pdf

ČAS. *Postupy posuzování shody zdravotnických prostředků a osobních ochranných prostředků nedostatkových v době pandemie covid-19* [online]. (PDF). Česká agentura pro

standardizaci, 2020. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z http://magazin-cas.cz/images/pdf/2020/2020_4.pdf

EK. *White Paper: Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century – White Paper COM(93) 700* [online]. (PDF). Brusel: Evropská komise, 1993. [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4e6ecfb6-471e-4108-9c7d-90cb1c3096af/language-en>

EK. *White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union COM(95) 163* [online]. (PDF). Brusel: Evropská komise, 1995. [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/56d29901-7861-448c-82d8-0d006ba61fc1>

EK. *Akt o jednotném trhu I COM(2011) 206* [online]. (PDF). Brusel: Evropská komise, 2011. [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0206&from=CS>

EK. *Akt o jednotném trhu II COM(2012) 573* [online]. (PDF). Brusel: Evropská komise, 2012. [cit. 2019-08-17]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0573&qid=1566487306649&from=CS>

EK. *Annual report on intra-EU Labour mobility 2020* [online]. (PDF). Brusel: Evropská komise, 2020. [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8369&furtherPubs=yes>

EK. *People on the move – Statistics on mobility in Europe* [online]. Brusel: Evropská komise, 2020. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/eumove/index.html?lang=en>

EK. *Flash Eurobarometer – 485 EU Citizenship and Democracy* [online]. Brusel: Evropská komise, únor 2020. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/2260>

EK. *Standard Eurobarometer – 93 Summer 2020: Public opinion in the European Union* [online]. Brusel: Evropská komise, říjen 2020. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2262>

EUROSTAT. *Disparities in minimum wages across the EU* [online]. [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20200203-2>

EUROSTAT. *Employed recent immigrants by sex, age and citizenship [LFST_RIMGENGA]* [online]. [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfst_rimgenga/default/table?lang=en

EUROSTAT. *Employment by sex, age and citizenship (1 000) [LFSA_EGAN]* [online]. [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_egan/default/table?lang=en

EUROSTAT. *Employment rates by sex, age and citizenship (%) [LFSA_ERGAN]* [online]. [cit. 2021-01-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_ergan/default/table?lang=en

EUROSTAT. *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship and age [LFST_LMBPCITA]* [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfst_lmbpcita/default/table?lang=en

EUROSTAT. *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship, age and educational attainment level [LFST_LMBPCITED]* [online]. [cit. 2021-02-26]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfst_lmbpcited/default/table?lang=en

EUROSTAT. *EU/EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January [MIGR_POP9CTZ]* [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_pop9ctz/default/table?lang=en

EUROSTAT. *First generation of immigrants by sex, citizenship, duration and reason for migration [LFSO_14B1DR]* [online]. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfso_14b1dr/default/table?lang=en

EUROSTAT. *GDP per capita in PPS [TEC00114]* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en>

EUROSTAT. *Migrant integration statistics – regional labour market indicators 2019*

[online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_-_regional_labour_market_indicators)

[explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_-_regional_labour_market_indicators](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_-_regional_labour_market_indicators)

EUROSTAT. *Monthly minimum wages – bi-annual data [EARN_MW_CUR]* [online]. [cit. 2021-02-26]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur/default/table?lang=en

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur/default/table?lang=en

EUROSTAT. *Obstacles to getting a suitable job by migration status, labour status and citizenship (%) [LFSO_14OCITI]* [online]. [cit. 2021-02-28]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfso_14ociti/default/table?lang=en

EUROSTAT. *Population on 1 January [TPS00001]* [online]. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00001/default/table?lang=en>

EUROSTAT. *Population on 1 January, Population by age group [TPS00010]* [online].

[cit. 2021-03-14]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00010/default/table?lang=en>

EUROSTAT. *Skills in host country language by migration status and citizenship*

[LFSO_14BLANG] [online]. [cit. 2021-02-28]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfso_14blang/default/table?lang=en

GRECH, Louis. *Report on delivering a single market to consumers and citizens A7-0132/2010* [online]. (PDF). Evropský parlament, 2010. [cit. 2020-12-01]. Dostupné z:

[https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-](https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2010-0132+0+DOC+PDF+V0//EN)

[//EP//NONSGML+REPORT+A7-2010-0132+0+DOC+PDF+V0//EN](https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2010-0132+0+DOC+PDF+V0//EN)

KOMISE ES. *White Paper: Completing the Internal Market: White Paper from the Commission to the European Council COM(85) 310* [online]. (PDF). Brusel: Komise Evropských společenství, 1985. [cit. 2020-11-02]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51985DC0310&from=EN>

KOMISE ES. *Charta základních sociálních práv pracovníků* [online]. (PDF). Brusel: Komise Evropských společenství, 1989. [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/community-charter--en.pdf>

KOMISE ES. *Europe 1992: the overall challenge [summary of the Cecchini report] SEC (88) 524 final* [online]. (PDF). Brusel: Komise Evropských společenství, 1988. [cit. 2020-11-25]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/3813/1/3813.pdf>

MONTI, Mario. *A new strategy for the single market – At the service of Europe's economy and society* [online]. (PDF). Brusel: Evropská komise, 2010. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/15501/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>

STATISTICKÝ PORTÁL LOTYŠSKA. *Population, population change, and key vital statistics: Net migration* [online]. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: http://data1.csb.gov.lv/pxweb/en/iedz/iedz__iedzskaits__ikgad/ISG010.px/?rxid=d8284c56-0641-451c-8b70-b6297b58f464

STATISTICKÝ PORTÁL LITVY. *Population and social statistics: Migration; Net migration* [online]. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://osp.stat.gov.lt/EN/statistiniu-rodikliu-analize?hash=bef79ca3-d1d0-4488-9848-3173b0cf2d5d#/>

STATISTICKÝ PORTÁL LUCEMBURSKÉHO VELKOVÉVODSTVÍ. *Mapa – přeshraniční pracovníci*. [online]. (PDF). [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: https://statistiques.public.lu/stat/TableViewer/document.aspx?ReportId=12952&IF_Language=eng&MainTheme=2&FldrName=3&RFPath=92

STATISTICKÝ PORTÁL LUCEMBURSKÉHO VELKOVÉVODSTVÍ. *Population and Employment, Labour market, Labour market overview (in 1 000 persons) 2000 – 2019*

[online]. [cit. 2021-01-15]. Dostupné z:

https://statistiques.public.lu/stat/TableViewer/tableViewHTML.aspx?sCS_ChosenLang=en&ReportId=12951

STATISTICKÝ PORTÁL LUCEMBURSKÉHO VELKOVÉVODSTVÍ. *The impact of frontier workers in the balance of payments in 2019: Statistics Tables* [online]. (xlsx). [cit. 2021-01-15]. Dostupné z: <https://statistiques.public.lu/en/news/economy-finance/external-eco-relations/2020/12/20201215/index.html>

SUTHERLAND, Peter. *The Internal market after 1992: meeting the challenge SEC(92) 2044* [online]. Europe information service, 1992. (PDF). [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/1025/1/Market_post_1992_Sutherland_1.pdf

THE MIGRATION OBSERVATORY AT THE UNIVERSITY OF OXFORD COMPAS (CENTRE ON MIGRATION, POLICY AND SOCIETY). *Determinants of Migration to the UK* [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/determinants-of-migration-to-the-uk/>

THE MIGRATION OBSERVATORY AT THE UNIVERSITY OF OXFORD COMPAS (CENTRE ON MIGRATION, POLICY AND SOCIETY). *Pulling power: Why are EU citizens migrating to the UK?* [online]. [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/commentaries/pulling-power-eu-citizens-migrating-uk/>

THE MIGRATION OBSERVATORY AT THE UNIVERSITY OF OXFORD COMPAS (CENTRE ON MIGRATION, POLICY AND SOCIETY). *The Labour Market Effects of Immigration* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/the-labour-market-effects-of-immigration/>

Prameny evropského práva

Doporučení Rady (EU) 2020/1475 ze dne 13. října 2020 o koordinovaném přístupu k omezení volného pohybu v reakci na pandemii COVID-19 [online]. (PDF). [cit. 2021-01-

20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H1475&from=CS>

Jednotný evropský akt ze dne 28. února 1986 [online]. (PDF). [cit. 2019-08-05]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>

Nariadení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství [online]. (PDF). [cit. 2020-08-14]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:31968R1612&from=CS>

Nariadení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení [online]. (PDF). [cit. 2019-08-10]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004R0883-20140101&from=CS>

Nariadení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie [online]. (PDF). [cit. 2019-08-10]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011R0492&from=CS>

Sdělení Komise – Pokyny k výkonu volného pohybu pracovníků během šíření onemocnění COVID-19 2020/C 102 I/03 [online]. (PDF). [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0330\(03\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0330(03)&from=CS)

Sdělení Komise – Pokyny pro volný pohyb zdravotnických pracovníků a minimální harmonizaci odborné přípravy v souvislosti s mimořádnými opatřeními v důsledku COVID-19 – doporučení týkající se směrnice 2005/36/ES 2020/C 156/01 [online]. (PDF). [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0508\(01\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0508(01)&from=CS)

Směrnice Rady ze dne 28. června 1990 o právu pobytu zaměstnaných osob a osob samostatně výdělečně činných po skončení jejich pracovní činnosti (90/365/EHS) [online]. (PDF). [cit. 2019-08-14]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:31990L0365&from=CS>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území

členských států [online]. (PDF). [cit. 2019-08-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0038&from=CS>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005 o uznávání odborných kvalifikací [online]. (PDF). [cit. 2019-08-25]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0036&from=CS>

Směrnici 2013/55/EU ze dne 20. listopadu 2013, kterou se mění směrnice 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací a nařízení (EU) č. 1024/2012 o správní spolupráci prostřednictvím systému pro výměnu informací o vnitřním trhu [online]. (PDF). [cit. 2020-01-19]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0055&from=CS>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/54/EU ze dne 16. dubna 2014 o opatřeních usnadňujících výkon práv udělených pracovníkům v souvislosti s jejich volným pohybem [online]. (PDF). [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0054&from=cs>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/50/EU ze dne 16. dubna 2014 o minimálních požadavcích na podporu mobility pracovníků mezi členskými státy zlepšením nabývání a zachování doplňkových důchodových práv [online]. (PDF). [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0050&from=CS>

Smlouva o Evropské unii ze dne 29. července 1992 92/C [online]. (PDF). [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=CS>

Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli ze dne 18. 4. 1951 [online]. (PDF). [cit. 2019-07-31]. Dostupné z: https://www.euroskop.cz/gallery/109/32924-753_smlouva_o_esuo.pdf

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 25. března 1957 [online]. (PDF). [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: https://www.senat.cz/senat/evropa/dokumenty_ke_stazeni/smlouva_o_zalozeni_ehs.pdf

Smlouva o založení Evropského společenství (konsolidované znění 1992) [online]. (PDF). [cit. 2019-08-17]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12006E/TXT&qid=1598622225816&from=CS>

ÚZ č. 1311 *Evropské právo*. Sagit, 2019. ISBN 978-80-7488-344-6.

Jiné zdroje

CENTRUM PRO STUDIUM DEMOKRACIE A KULTURY. *Evropská unie: hospodářský prostor s politickou vizí*, 2. vyd., 2013. ISBN 978-80-7325-312-7.

MODERNÍ DĚJINY. *Spojené státy evropské – projev Winstona Churchilla (19. 9. 1946)* [online]. (web). [cit. 2020-08-12]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/spojene-staty-evropske-projev-winstona-churchilla-19-9-1946/>

YOUTUBE. *Churchill o Železné oponě 5. března 1946* [online]. (video). [cit. 2020-08-12]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=XnmCA-kFCKE&t=398s>

Seznam příloh

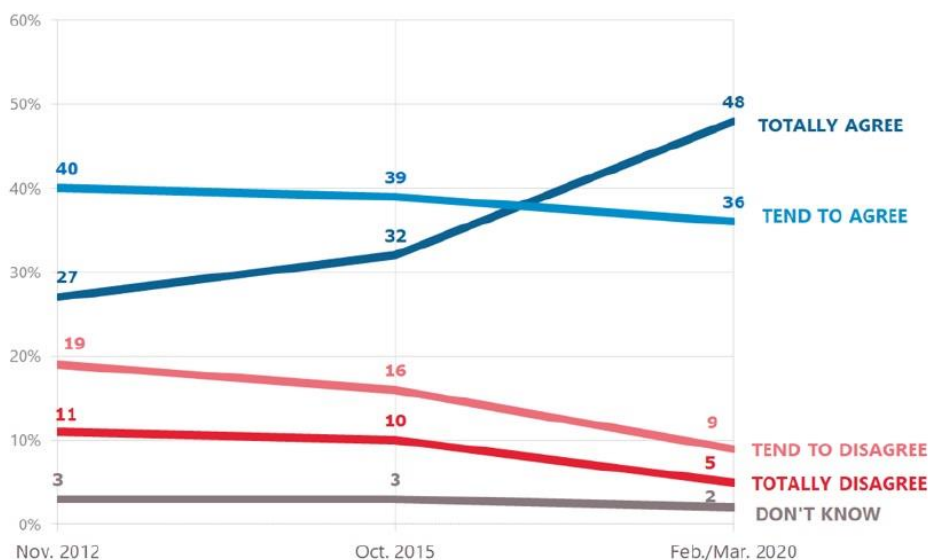
- PŘÍLOHA 1 *PRŮZKUM EUROBAROMETR – DO JAKÉ MÍRY SOUHLASÍTE S NÁSLEDUJÍCÍM TVRZENÍM: VOLNÝ POHYB OBČANŮ EVROPSKÉ UNIE V RÁMCI EU CELKOVĚ PŘINÁŠÍ VÝHODY PRO EKONOMIKU STÁTU. (%)*
- PŘÍLOHA 2 *PRŮZKUM EUROBAROMETR – JAK DOBŘE SE CÍTÍTE INFORMOVÁNÍ OHLEDNĚ TOHO, JAK SE MÁTE ZACHOVAT, POKUD VAŠE PRÁVA JAKO OBČANA EU NEJSOU RESPEKTOVÁNA? (%)*
- PŘÍLOHA 3 *PRŮZKUM EUROBAROMETR – CO PRO VÁS OSOBNĚ ZNAMENÁ EVROPSKÁ UNIE?*
- PŘÍLOHA 4 *GRAF – POPULACE EU-28 MEZI LETY 2009–2019 v tis.*
- PŘÍLOHA 5 *GRAF – POPULACE EU-28 v PRODUKTIVNÍM VĚKU MEZI LETY 2009–2019 v tis.*
- PŘÍLOHA 6 *GRAF – MIGRAČNÍ SALDO (VNITŘNÍ MIGRACE) v USA ZA ROK 2019 v tis.*
- PŘÍLOHA 7 *GRAF – OBČANÉ UNIE v PRODUKTIVNÍM VĚKU POBÝVAJÍCÍ NA ÚZEMÍ JINÉHO ČLENSKÉHO STÁTU EU MEZI LETY 2005–2019 v tis.*
- PŘÍLOHA 8 *GRAF – OBČANÉ UNIE v PRODUKTIVNÍM VĚKU POBÝVAJÍCÍ NA ÚZEMÍ JINÉHO ČLENSKÉHO STÁTU EU MEZI LETY 2005–2019 v tis.*
- PŘÍLOHA 9 *GRAF – DŮVODY PRO EMIGRACI OBČANŮ EU-28 DO VYBRANÝCH HOSTITELSKÝCH STÁTŮ V ROCE 2014*
- PŘÍLOHA 10 *GRAF – PŘEKÁŽKY K ZÍSKÁNÍ ODPOVÍDAJÍCÍHO PRACOVNÍHO UPLATNĚNÍ V ROCE 2014*
- PŘÍLOHA 11 *GRAF – JAZYKOVÉ DOVEDNOSTI OBČANŮ Z JINÝCH STÁTŮ EU VE VYBRANÝCH HOSTITELSKÝCH ZEMÍCH V ROCE 2014*
- PŘÍLOHA 12 *GRAF – OBČANÉ EU28 v PRODUKTIVNÍM VĚKU POBÝVAJÍCÍ NA ÚZEMÍ JINÉHO ČLENSKÉHO STÁTU EU v tis. MEZI LETY 2005–2019*
- PŘÍLOHA 13 *GRAF – NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ OBČANŮ ČESKÉ REPUBLIKY, MAĎARSKA, SLOVENSKA A POLSKA v PRODUKTIVNÍM VĚKU POBÝVAJÍCÍCH NA ÚZEMÍ JINÉHO ČLENSKÉHO STÁTU EU v ROCE 2009 A 2019*
- PŘÍLOHA 14 *GRAF – NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ OBČANŮ UNIE v PRODUKTIVNÍM VĚKU POBÝVAJÍCÍCH NA ÚZEMÍ JINÉHO ČLENSKÉHO STÁTU EU v ROCE 2009 A 2019*
- PŘÍLOHA 15 *MAPA – MĚSÍČNÍ MINIMÁLNÍ MZDY v EUR v EVROPSKÉ UNII K LEDNU 2020*
- PŘÍLOHA 16 *GRAF – MĚSÍČNÍ MINIMÁLNÍ MZDY v EUR ve STÁTECH EVROPSKÉ UNIE K 1. LEDNU ROKU 2015, 2019 A 2021 (POŘADÍ STÁTŮ JE DLE VÝŠE MEZD V ROCE 2019)*
- PŘÍLOHA 17 *GRAF – PROCENTNÍ PODÍL ZAMĚSTNANÝCH OBČANŮ Z JINÝCH ČLENSKÝCH STÁTŮ NA CELKOVÉ ZAMĚSTNANOSTI V ROCE 2019*
- PŘÍLOHA 18 *GRAF – PROCENTNÍ PODÍL ZAMĚSTNANÝCH OBČANŮ Z JINÝCH ČLENSKÝCH STÁTŮ NA CELKOVÉ ZAMĚSTNANOSTI v NĚMECKU, LUCEMBURSKU, IRSKU A SPOJENÉM KRÁLOVSTVÍ VELKÉ BRITÁNIE A SEVERNÍHO IRSKA MEZI LETY 2008–2019 v %*
- PŘÍLOHA 19 *MAPA – PŘÍHRANIČNÍ PRACOVNÍCI (NEREZIDENTI) z BELGIE, FRANCIE A NĚMECKA DOJÍŽDĚJÍCÍ DO LUCEMBURSKA ZA PRACÍ A OBČANÉ LUCEMBURSKA VYJÍŽDĚJÍCÍ ZA PRACÍ DO SOUSEDNÍCH ZEMÍ*
- PŘÍLOHA 20 *GRAF – PŘĚSHRANIČNÍ PRACOVNÍCI v LUCEMBURSKU, NEREZIDENTI – ČISTÉ PENĚŽNÍ TOKY A CELKOVÁ BILANCE (v MILIONECH EUR), VÝVOJ MEZI LETY 2005–2019*
- PŘÍLOHA 21 *GRAF – PŘĚSHRANIČNÍ ZAMĚSTNANCI v LUCEMBURSKU – NEREZIDENTI MEZI LETY 2000 A 2019*
- PŘÍLOHA 22 *GRAF – STRUKTURA ZAMĚSTNANOSTI v LUCEMBURSKU MEZI LETY 2000–2019 (2 osy)*
- PŘÍLOHA 23 *GRAF – MIGRAČNÍ SALDO LOTYŠSKA A LITVY MEZI LETY 2000–2019*

- PŘÍLOHA 24 *MAPA – PĚT NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH SMĚŘŮ PŘESHRANIČNÍCH PRACOVNÍKŮ VČETNĚ JEJICH PROFESNÍ ORIENTACE, 2019*
- PŘÍLOHA 25 *MAPA – ČEŠI POBÝVAJÍCÍ NA ÚZEMÍ JINÉHO ČLENSKÉHO STÁTU ZA ÚČELEM PRÁCE V ROCE 2019*
- PŘÍLOHA 26 *GRAF – ČLENSKÉ STÁTY EU PODLE HDP V PARITĚ KUPNÍ SÍLY PŘEPOČTENÉM NA 1 OBYVATELE V ROCE 2019*
- PŘÍLOHA 27 *TABULKA – INTRA-EU MIGRACE K 1. LEDNU 2019*
- PŘÍLOHA 28 *GRAF – OBČANÉ TŘETÍCH ZEMÍ ZAMĚSTNANÍ VE STÁTECH EVROPSKÉ UNIE V TIS. K ROKU 2019*
- PŘÍLOHA 29 *MAPA – MÍRA EKONOMICKÉ AKTIVITY STÁTNÍCH PŘÍSLUŠNÍKŮ PODLE REGIONŮ NUTS 2 V ROCE 2019*
- PŘÍLOHA 30 *MAPA – MÍRA EKONOMICKÉ AKTIVITY OBČANŮ Z JINÝCH STÁTŮ EU PODLE REGIONŮ NUTS 2 V ROCE 2019*
- PŘÍLOHA 31 *MAPA – MÍRA EKONOMICKÉ AKTIVITY OBČANŮ ZE TŘETÍCH ZEMÍ PODLE REGIONŮ NUTS 2 V ROCE 2019*

Příloha 1 Průzkum Eurobarometr – Do jaké míry souhlasíte s následujícím tvrzením: Volný pohyb občanů Evropské unie v rámci EU celkově přináší výhody pro ekonomiku státu. (%)

Q5.1 Please tell me to what extent you agree or disagree with the following statements:

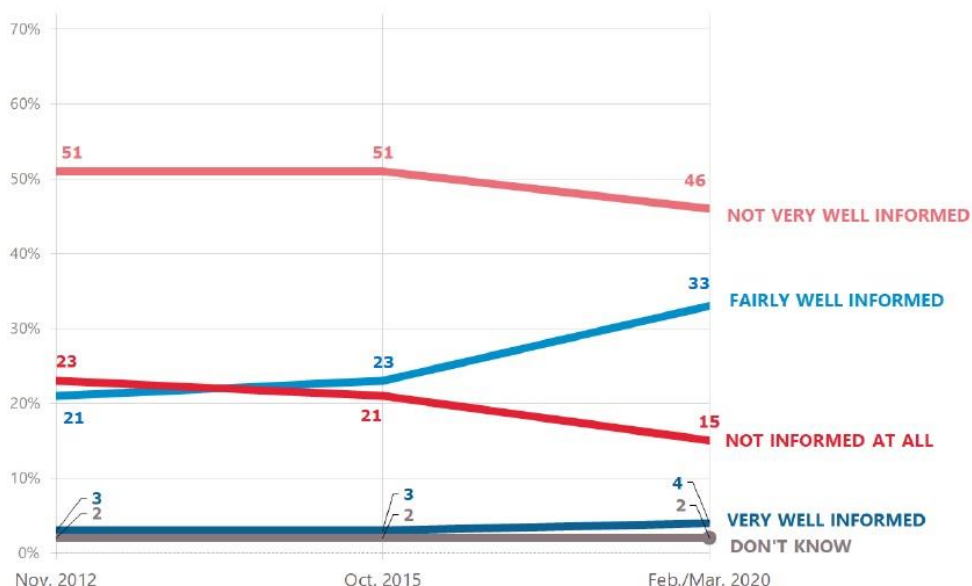
Free movement of EU citizens within the EU brings overall benefits to the economy of (OUR COUNTRY)
(% - EU)

Zdroj: Evropská komise, *Public opinion, Flash, EB, 485 EU Citizenship and Democracy (report) únor 2020*, s. 44.

Příloha 2 Průzkum Eurobarometr – Jak dobře se cítíte informováni ohledně toho, jak se máte zachovat, pokud vaše práva jako občana EU nejsou respektována? (%)

Q4 How well informed do you feel about what you can do when your rights as an EU citizen are not respected? (% - EU)

Zdroj: Evropská komise, *Public opinion, Flash, EB, 485 EU Citizenship and Democracy (report), únor 2020*, s. 39.

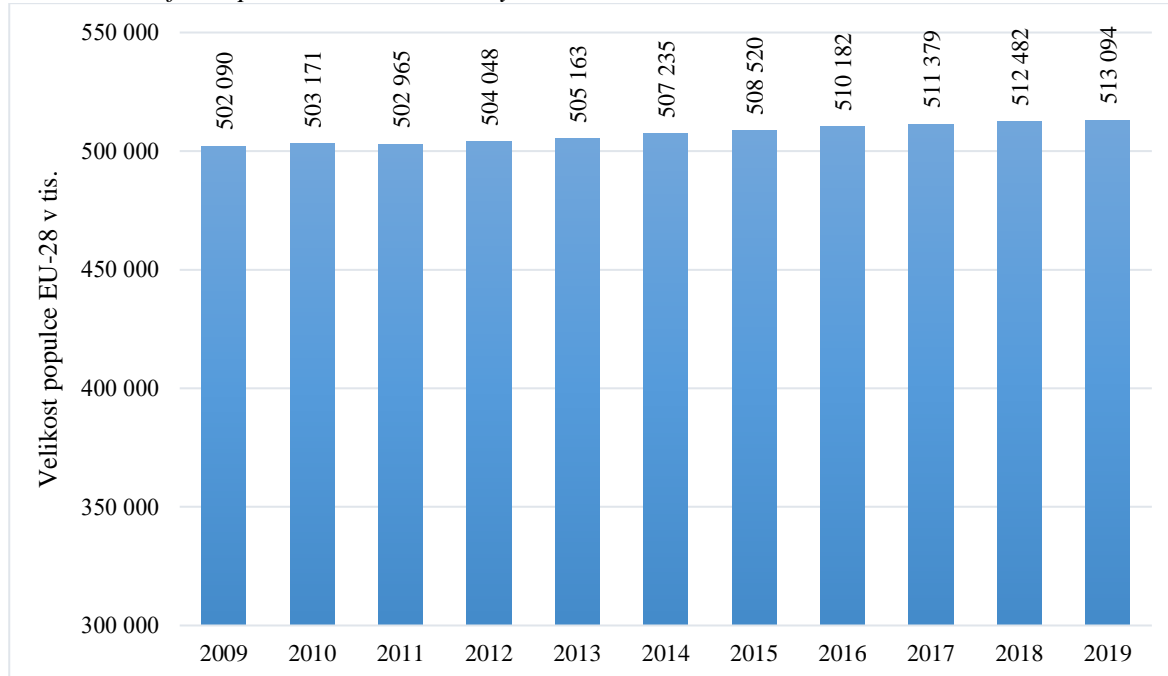
Příloha 3 Průzkum Eurobarometr – Co pro vás osobně znamená Evropská unie?

QA7 What does the EU mean to you personally? (MULTIPLE ANSWERS POSSIBLE)
(% - EU)

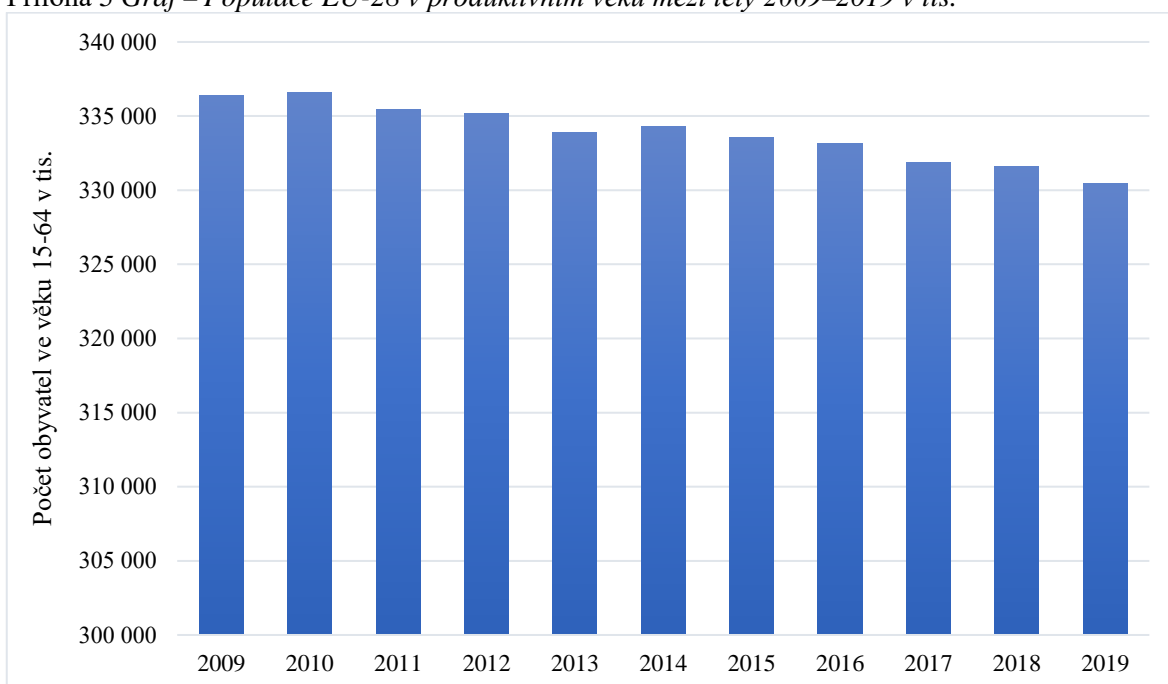
Zdroj: Evropská komise, Public opinion, Standard EB, Standard Eurobarometer 93 Summer 2020, Public opinion in the European Union (report), říjen 2020, s. 91.

Příloha 4 Graf – Populace EU-28 mezi lety 2009–2019 v tis.

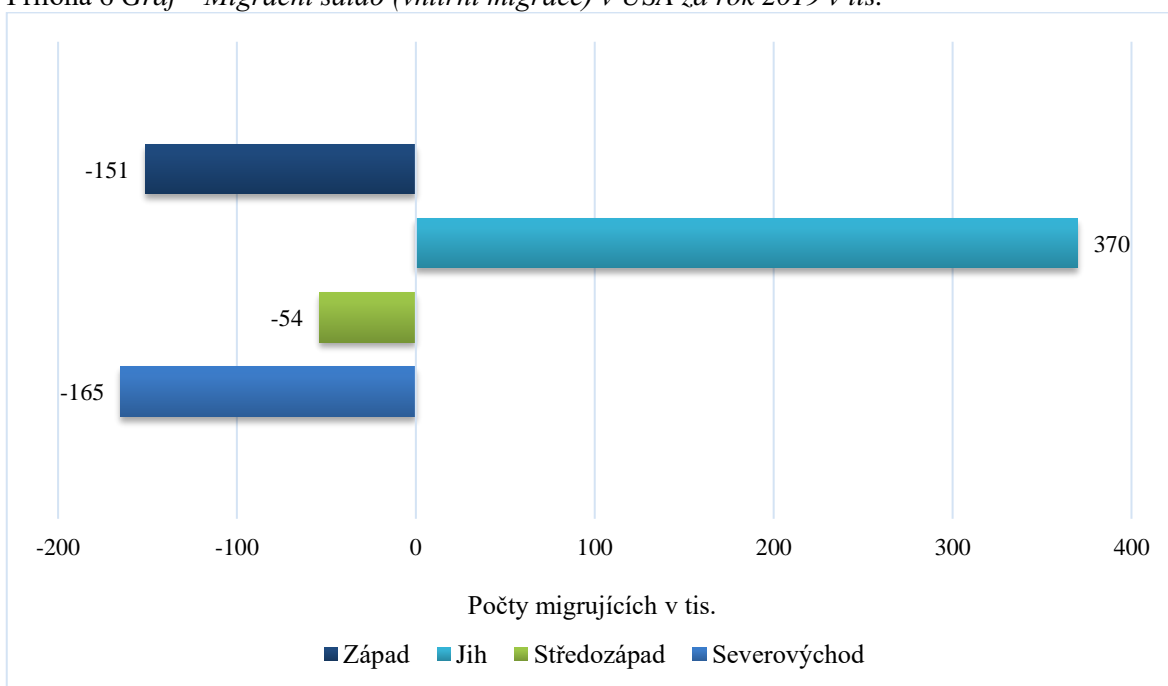
Zdroj: Eurostat, Population on 1 January, vlastní zpracování.

Příloha 5 Graf – Populace EU-28 v produktivním věku mezi lety 2009–2019 v tis.

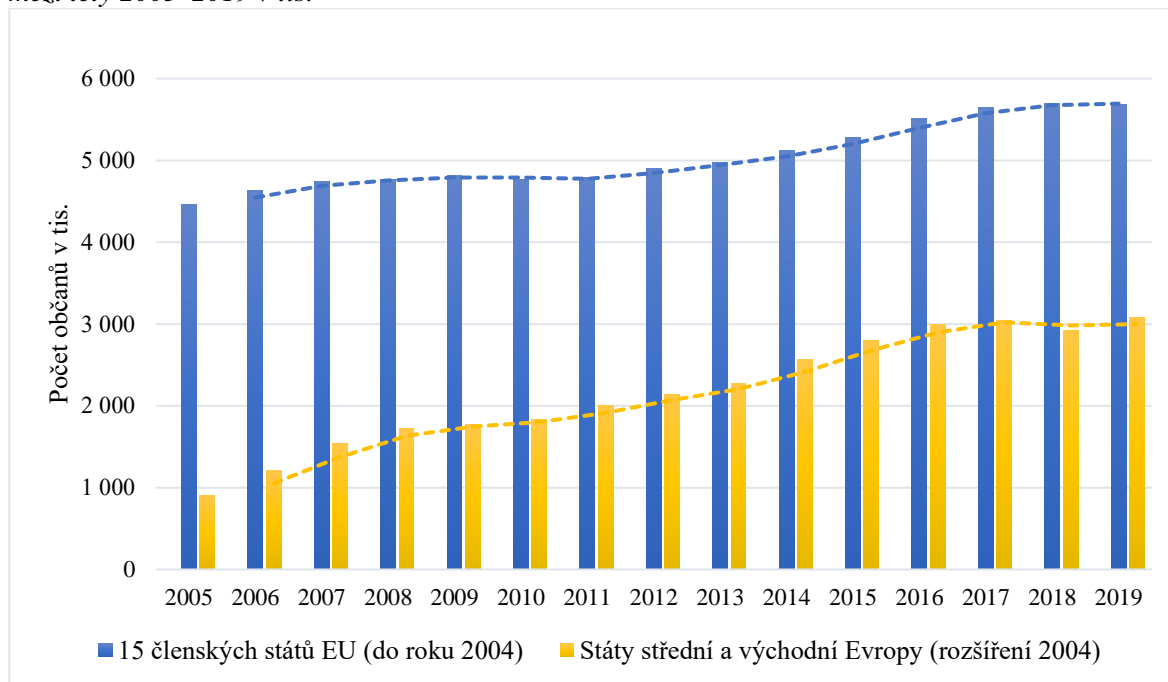
Zdroj: Eurostat, *Population on 1 January, Population by age group [TPS00010]*, vlastní zpracování.

Příloha 6 Graf – Migrační saldo (vnitřní migrace) v USA za rok 2019 v tis.

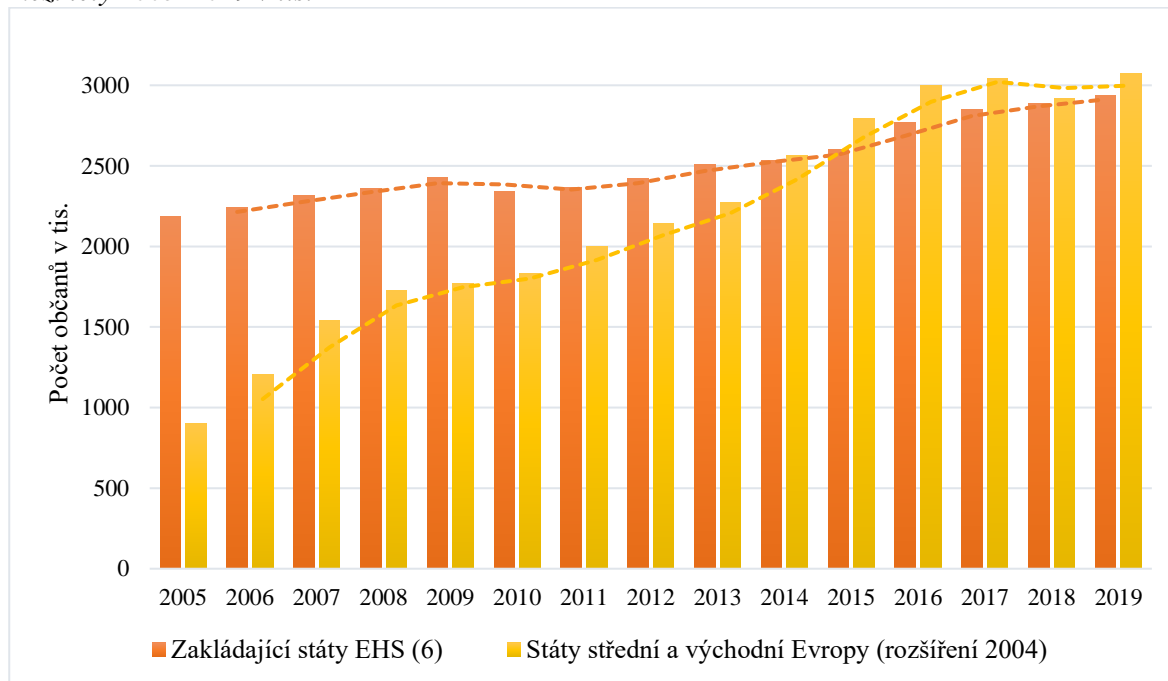
Zdroj: Americký úřad pro sčítání lidu (United States Census Bureau), Table A-2. *Annual Immigration, Outmigration, Net Migration, and Movers from Abroad for Regions: 1981–2020*, vlastní zpracování.

Příloha 7 Graf – Občané Unie v produktivním věku pobývající na území jiného členského státu EU mezi lety 2005–2019 v tis.

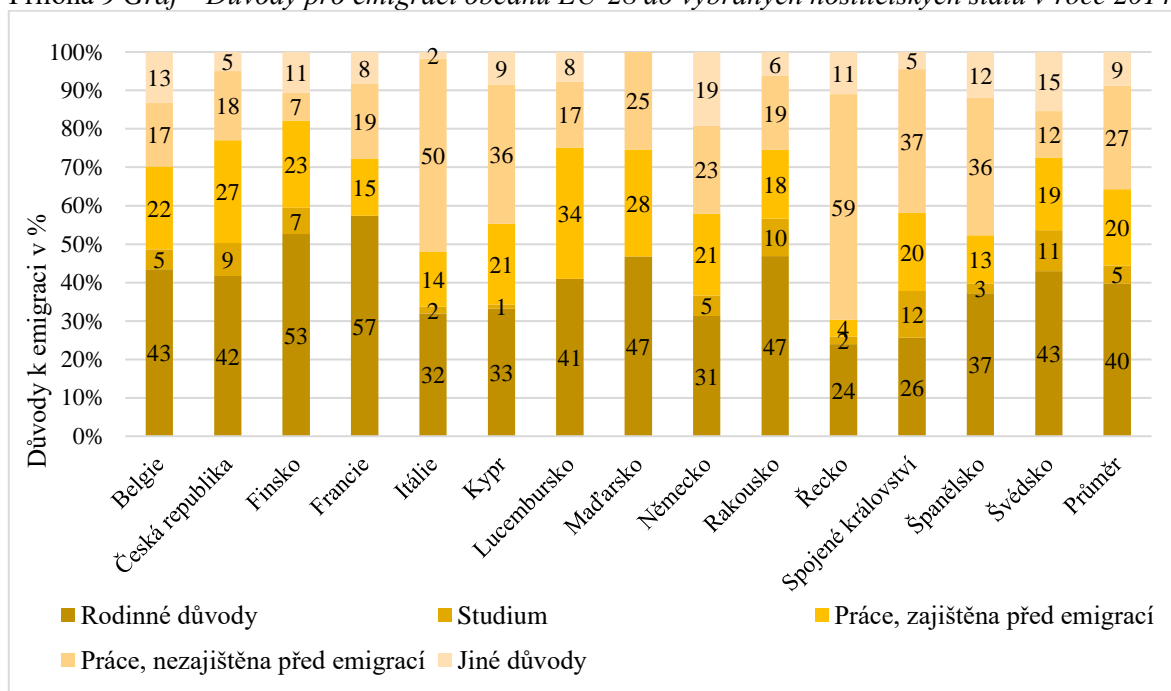
Zdroj: Eurostat, *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship and age* [LFST_LMBPCITA], vlastní zpracování.

Příloha 8 Graf – Občané Unie v produktivním věku pobývající na území jiného členského státu EU mezi lety 2005–2019 v tis.

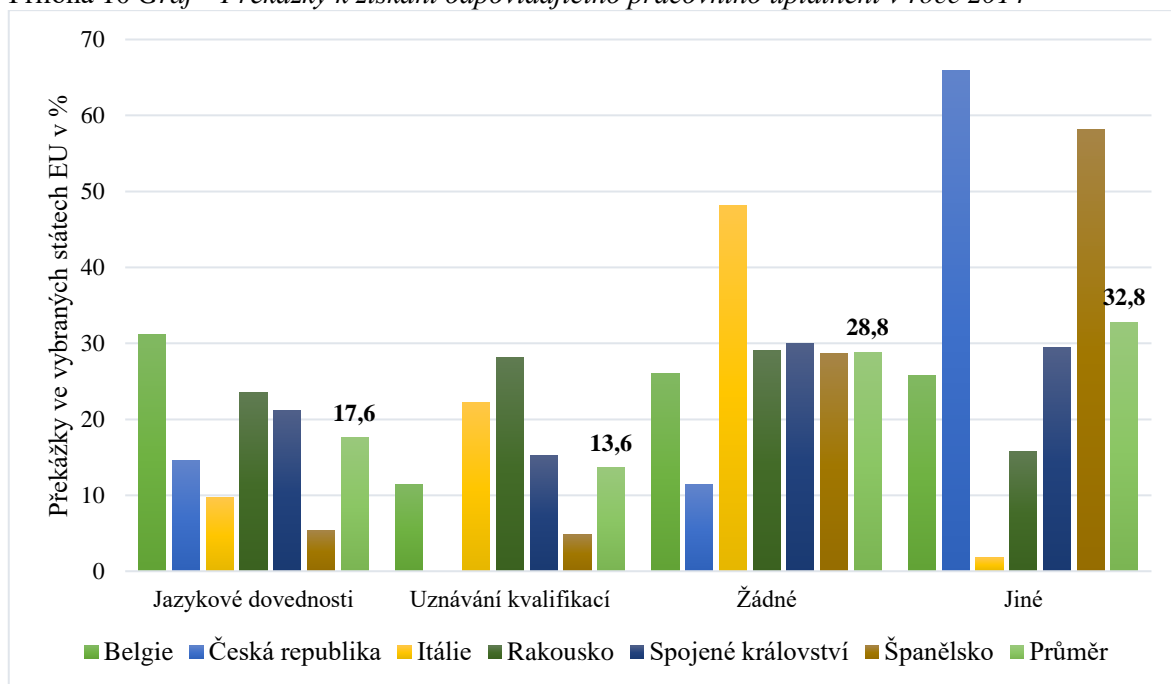
Zdroj: Eurostat, *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship and age* [LFST_LMBPCITA], vlastní zpracování.

Příloha 9 Graf – Důvody pro emigraci občanů EU-28 do vybraných hostitelských států v roce 2014

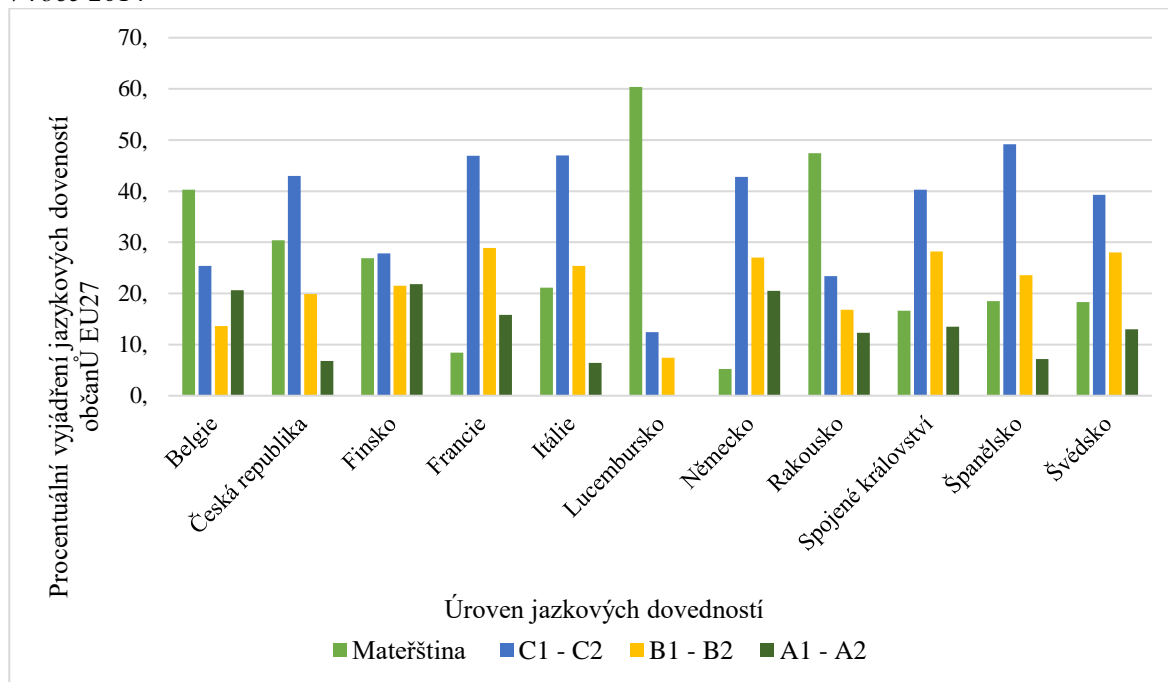
Zdroj: Eurostat, *First generation of immigrants by sex, citizenship, duration and reason for migration [LFSO_14B1DR]*, vlastní zpracování.

Příloha 10 Graf – Překážky k získání odpovídajícího pracovního uplatnění v roce 2014

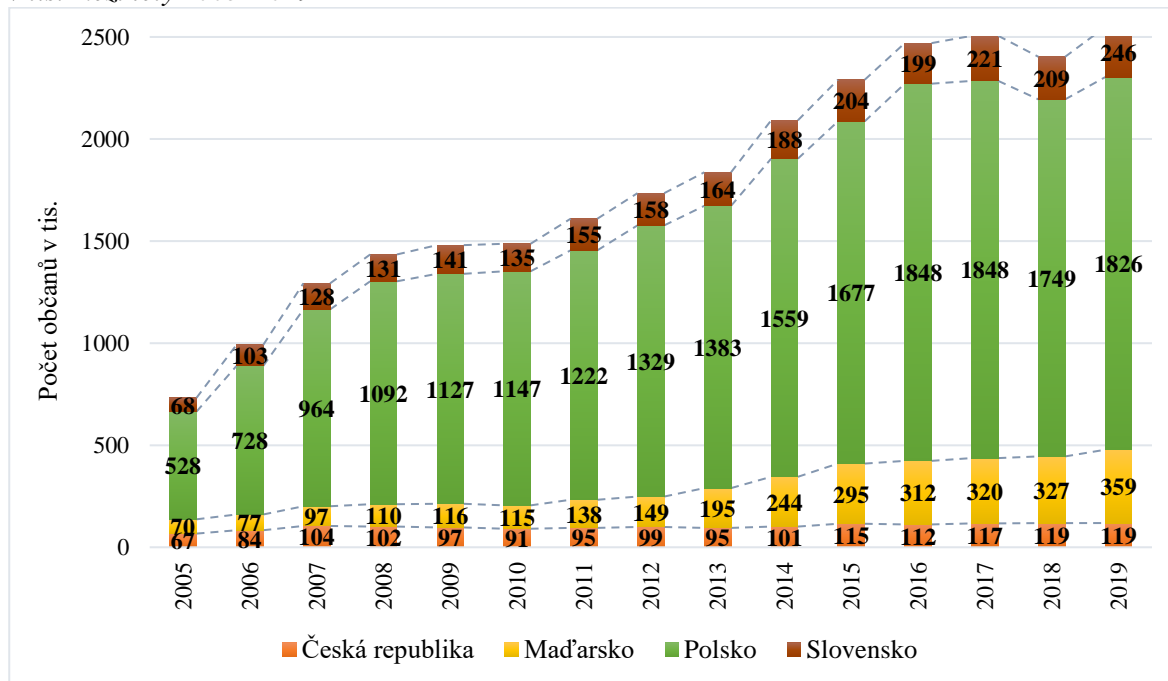
Zdroj: Eurostat, *Obstacles to getting a suitable job by migration status, labour status and citizenship (%) [LFSO_14OCITI]*, vlastní zpracování.

Příloha 11 Graf – Jazykové dovednosti občanů z jiných států EU ve vybraných hostitelských zemích v roce 2014

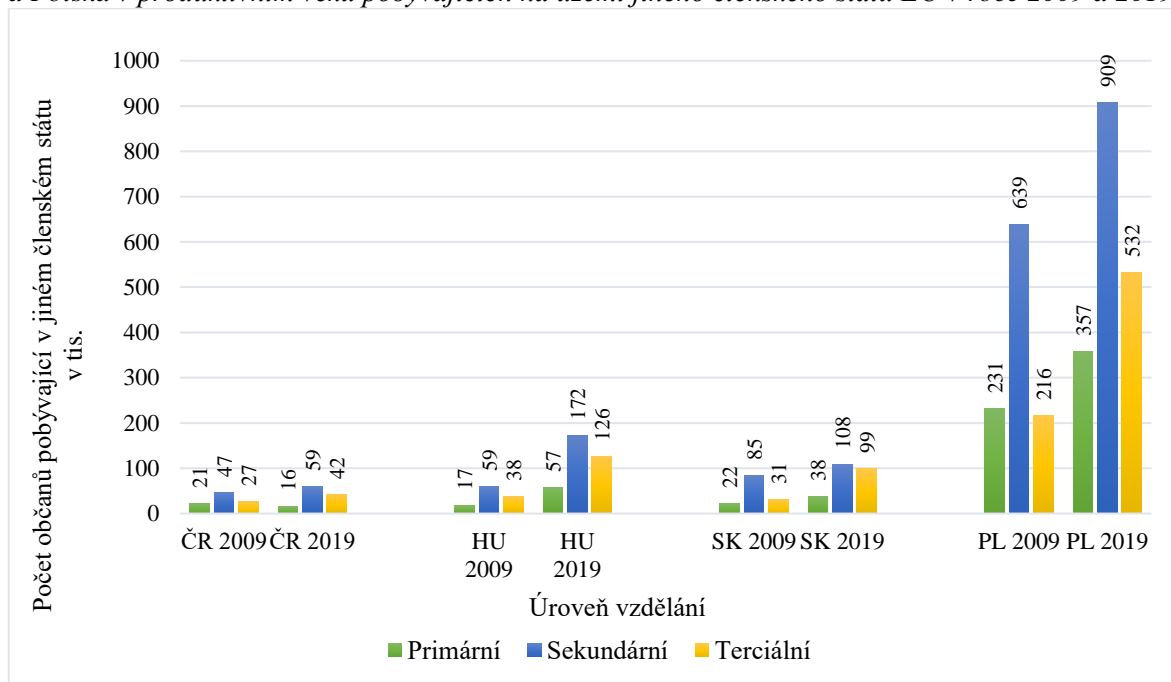
Zdroj: Eurostat, Skills in host country language by migration status and citizenship [LFSO_14BLANG], vlastní zpracování.

Příloha 12 Graf – Občané EU28 v produktivním věku pobývající na území jiného členského státu EU v tis. mezi lety 2005–2019

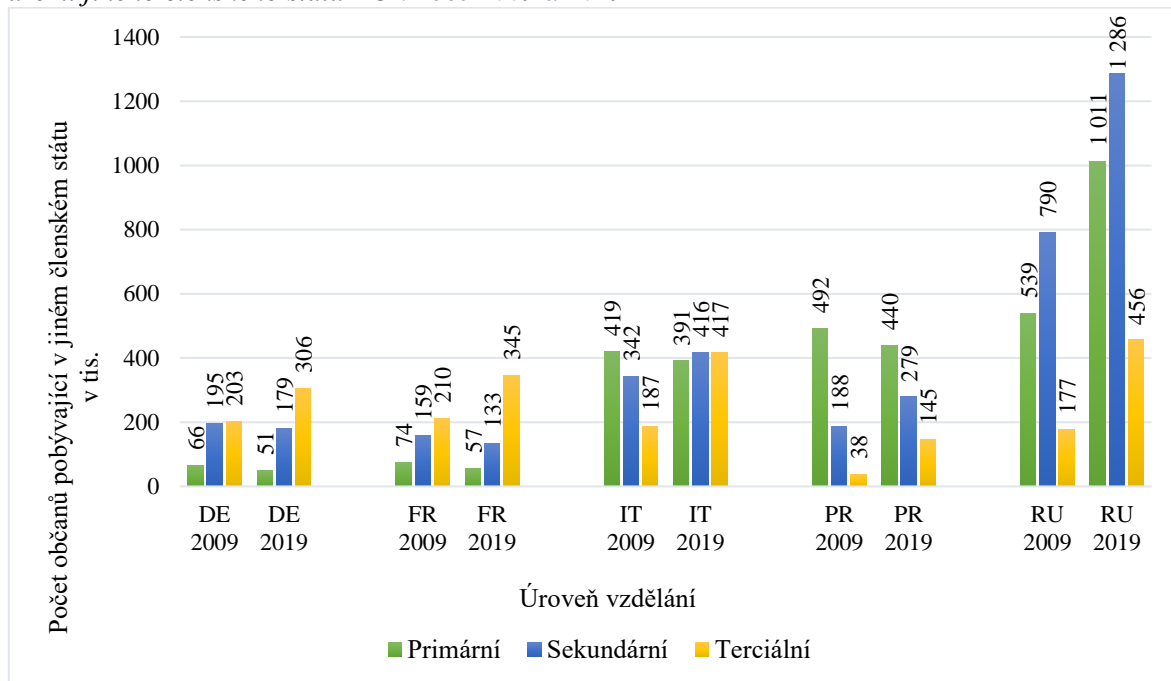
Zdroj: Eurostat, EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship and age [LFSO_LMBPCITA], vlastní zpracování.

Příloha 13 Graf – Nejvyšší dosažené vzdělání občanů České republiky, Maďarska, Slovenska a Polska v produktivním věku pobývajících na území jiného členského státu EU v roce 2009 a 2019

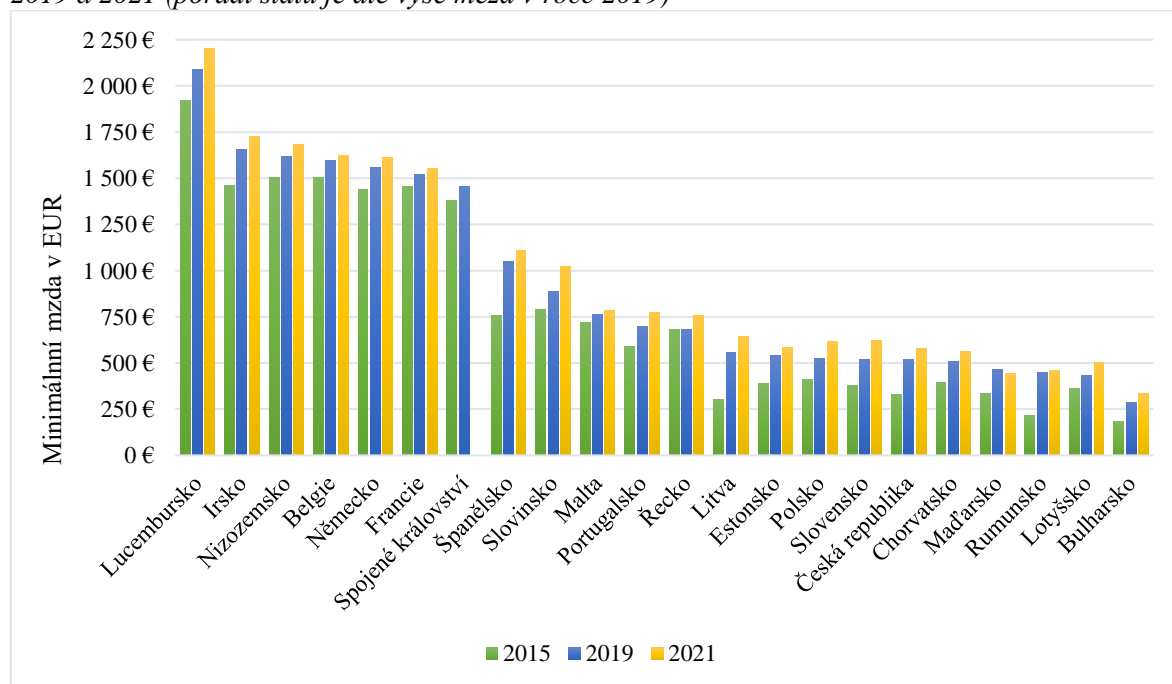
Zdroj: Eurostat, *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship, age and educational attainment level [LFST_LMBPCITED]*, vlastní zpracování.

Příloha 14 Graf – Nejvyšší dosažené vzdělání občanů Unie v produktivním věku pobývajících na území jiného členského státu EU v roce 2009 a 2019

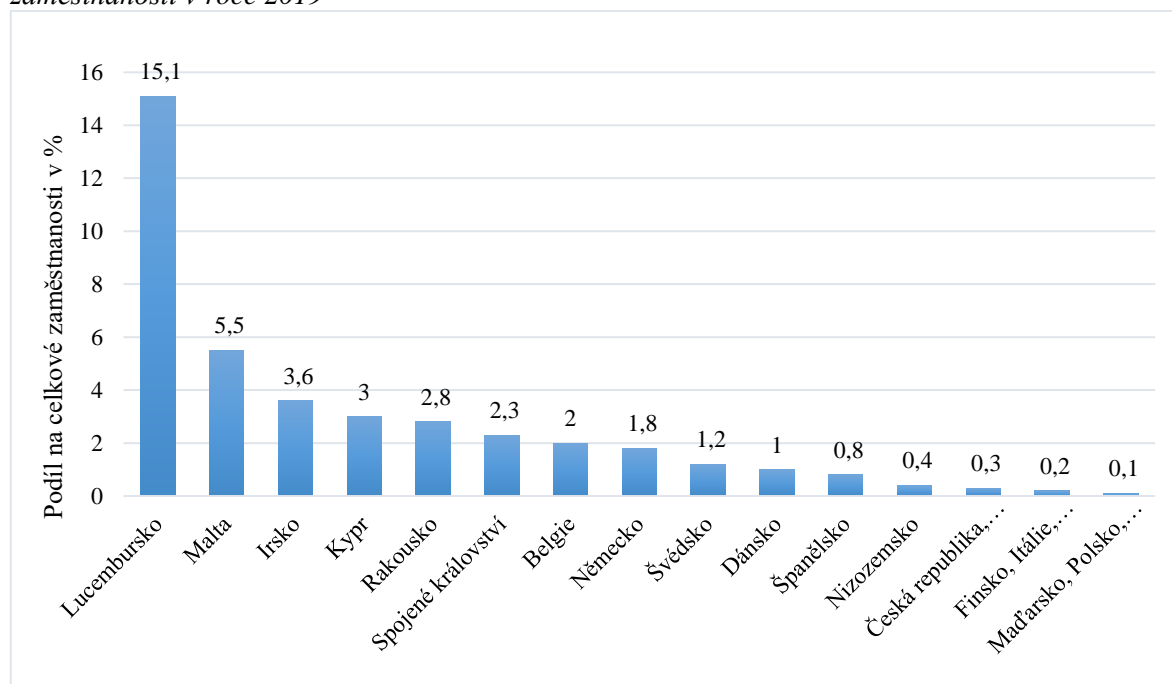
Zdroj: Eurostat, *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship, age and educational attainment level [LFST_LMBPCITED]*, vlastní zpracování.

Příloha 16 Graf – Měsíční minimální mzdy v EUR ve státech Evropské unie k 1. lednu roku 2015, 2019 a 2021 (pořadí států je dle výše mezd v roce 2019)

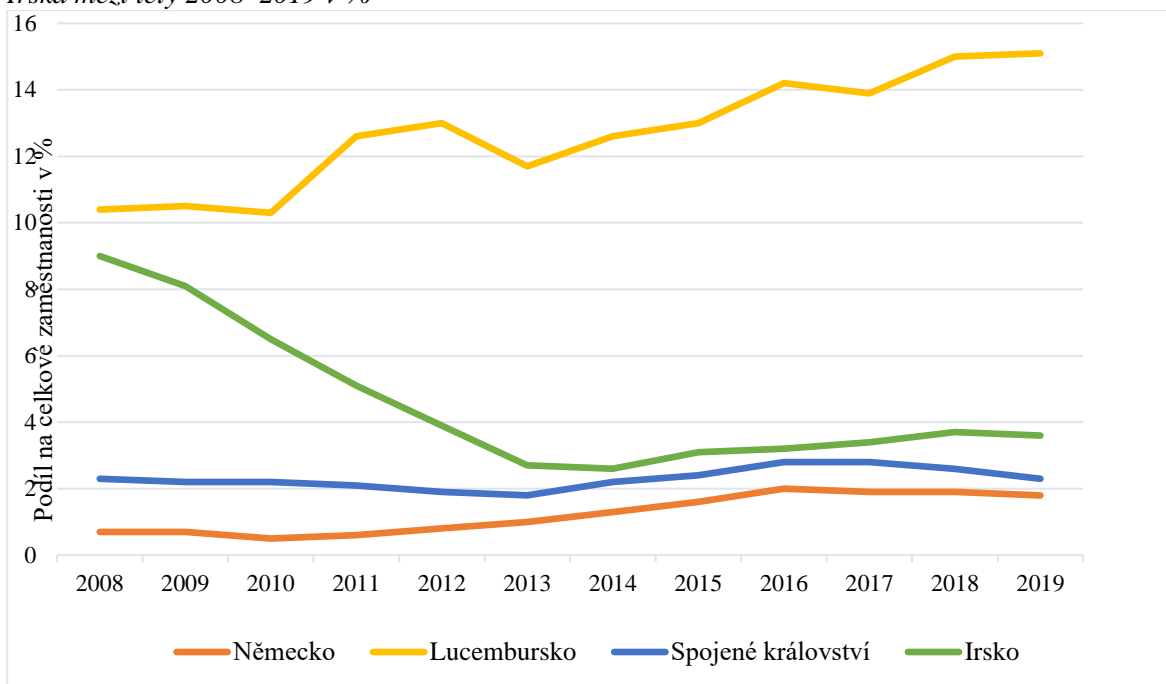
Zdroj: Eurostat, Monthly minimum wages – bi-annual data [earn_mw_cur], vlastní zpracování.

Příloha 17 Graf – Procentní podíl zaměstnaných občanů z jiných členských států na celkové zaměstnanosti v roce 2019

Zdroj: Eurostat, Employed recent immigrants by sex, age and citizenship [LFST_RIMGENGA], vlastní zpracování.

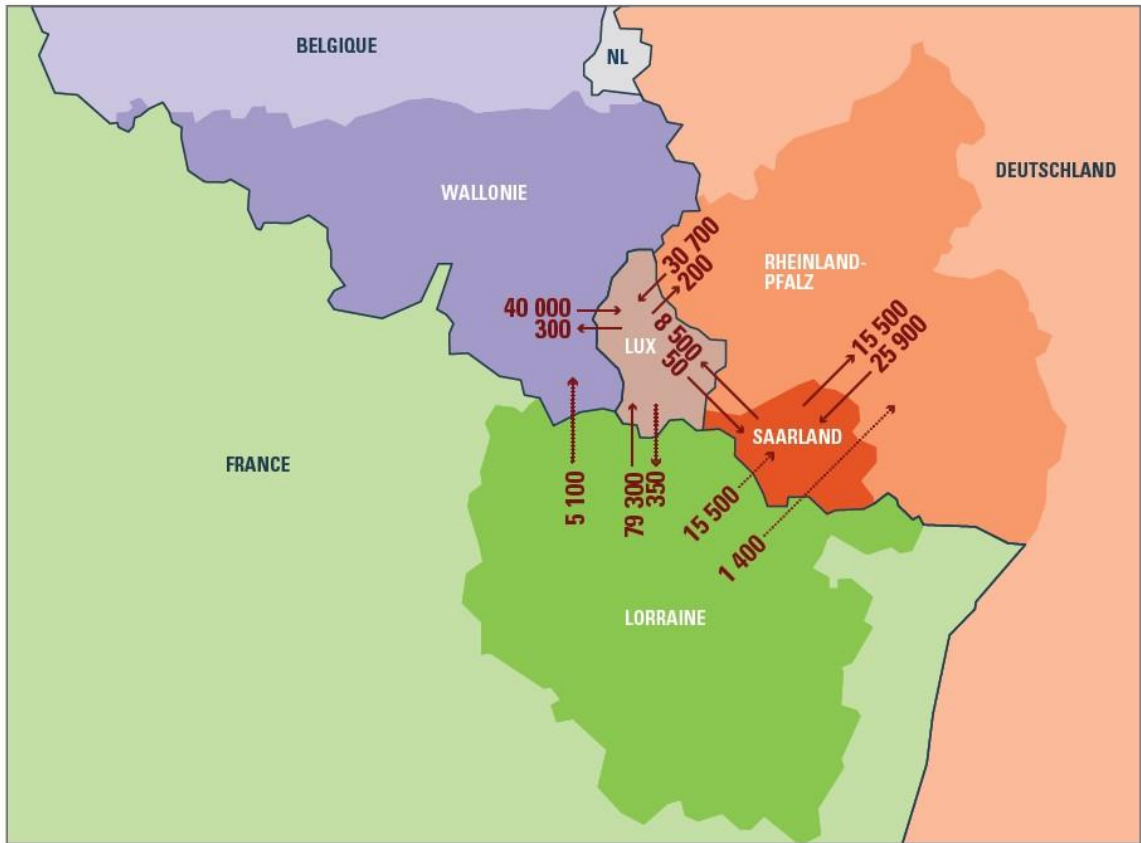
Příloha 18 Graf – Procentní podíl zaměstnaných občanů z jiných členských států na celkové zaměstnanosti v Německu, Lucembursku, Irsku a Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku mezi lety 2008–2019 v %

Zdroj: Eurostat, *Employed recent immigrants by sex, age and citizenship [LFST_RIMGENGA]*, vlastní zpracování.

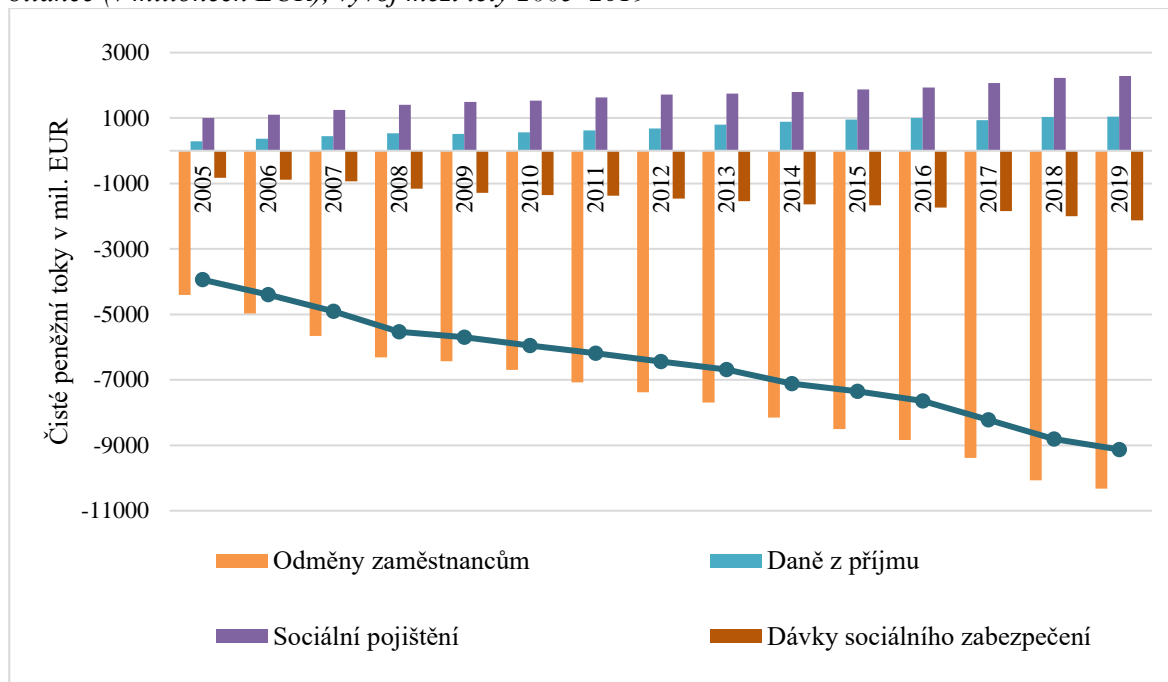
Příloha 19 Mapa – Příhraniční pracovníci (nerezidenti) z Belgie, Francie a Německa dojíždějící do Lucemburska za práci a občané Lucemburska vyjíždějící za práci do sousedních zemí

Emploi transfrontalier dans la Grande Région / Grenzüberschreitende Berufspendler in der Großregion
 Unité / Einheit: Nombre / Anzahl

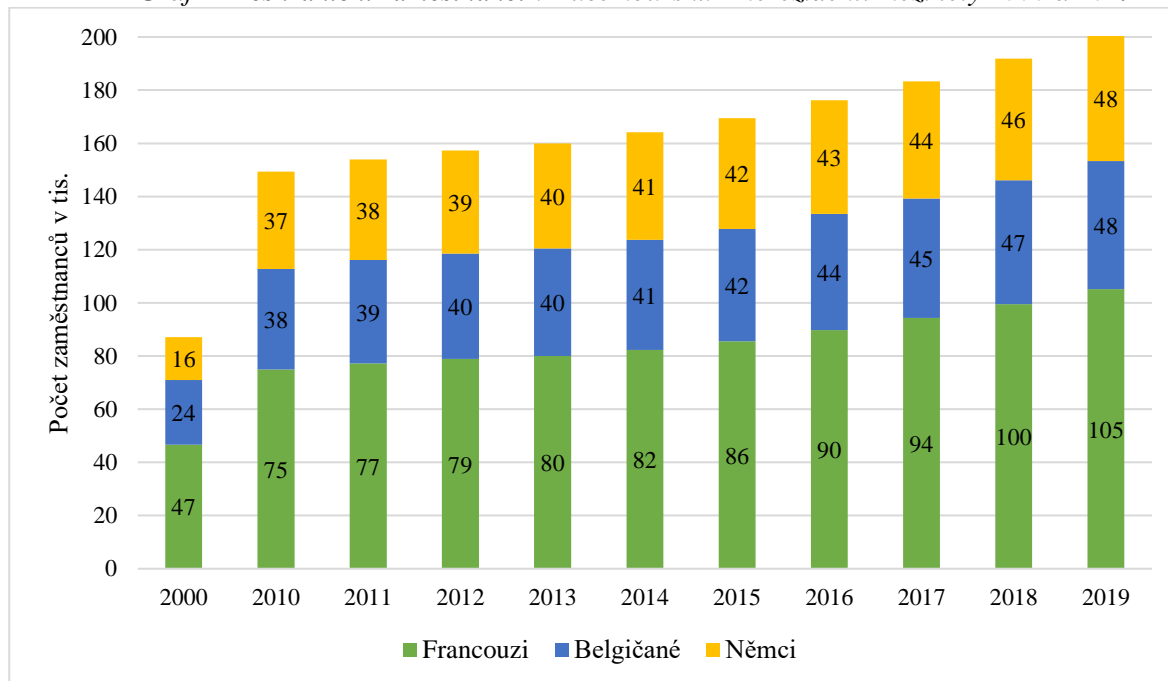
Zdroj: Statistický portál Lucemburského velkovévodství.

Příloha 20 Graf – Přeshraniční pracovníci v Lucembursku, nerezidenti – čisté peněžní toky a celková bilance (v milionech EUR), vývoj mezi lety 2005–2019

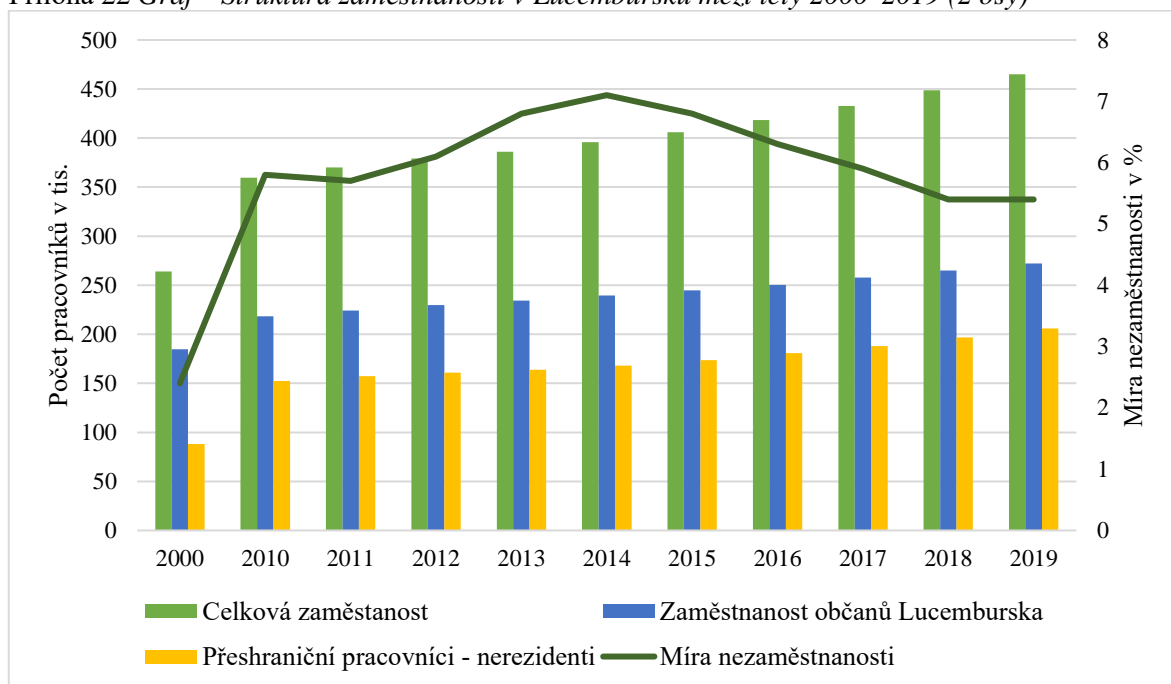
Zdroj: Statistický portál Lucemburského velkovévodství, *The impact of frontier workers in the balance of payments in 2019*, vlastní zpracování.

Příloha 21 Graf – Přeshraniční zaměstnanci v Lucembursku – nerezidenti mezi lety 2000 a 2019

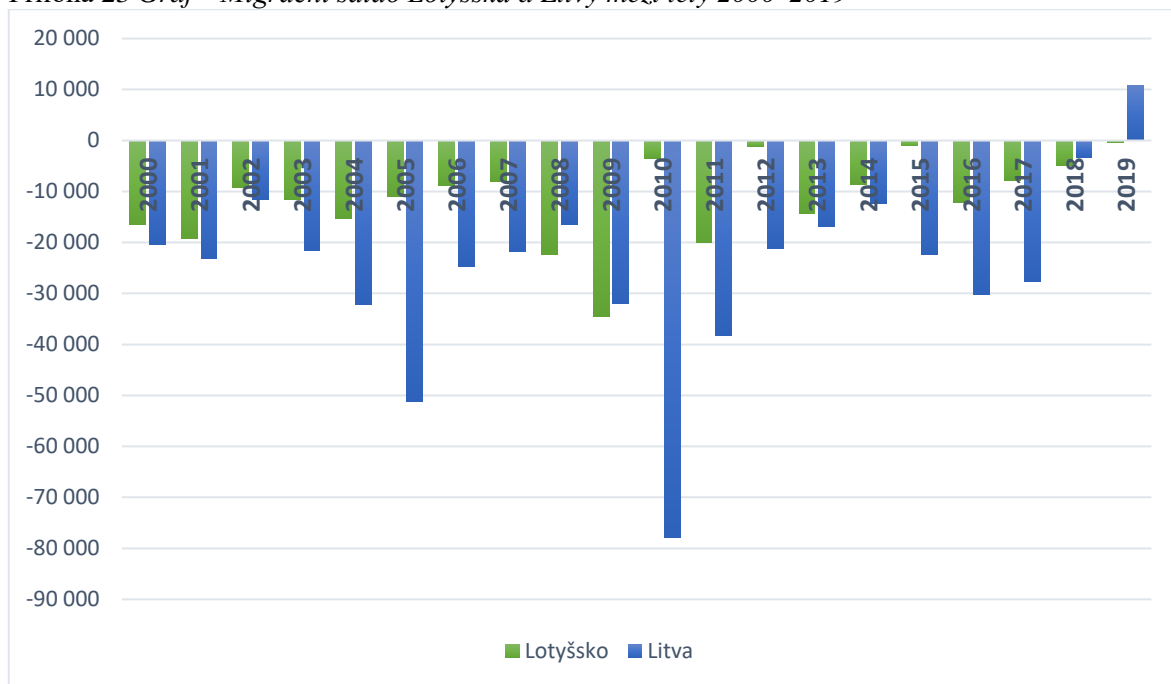
Zdroj: Statistický portál Lucemburského velkovévodství, *Population and Employment, Labour market, Labour market overview (in 1 000 persons) 2000–2019*, vlastní zpracování.

Příloha 22 Graf – Struktura zaměstnanosti v Lucembursku mezi lety 2000–2019 (2 osy)

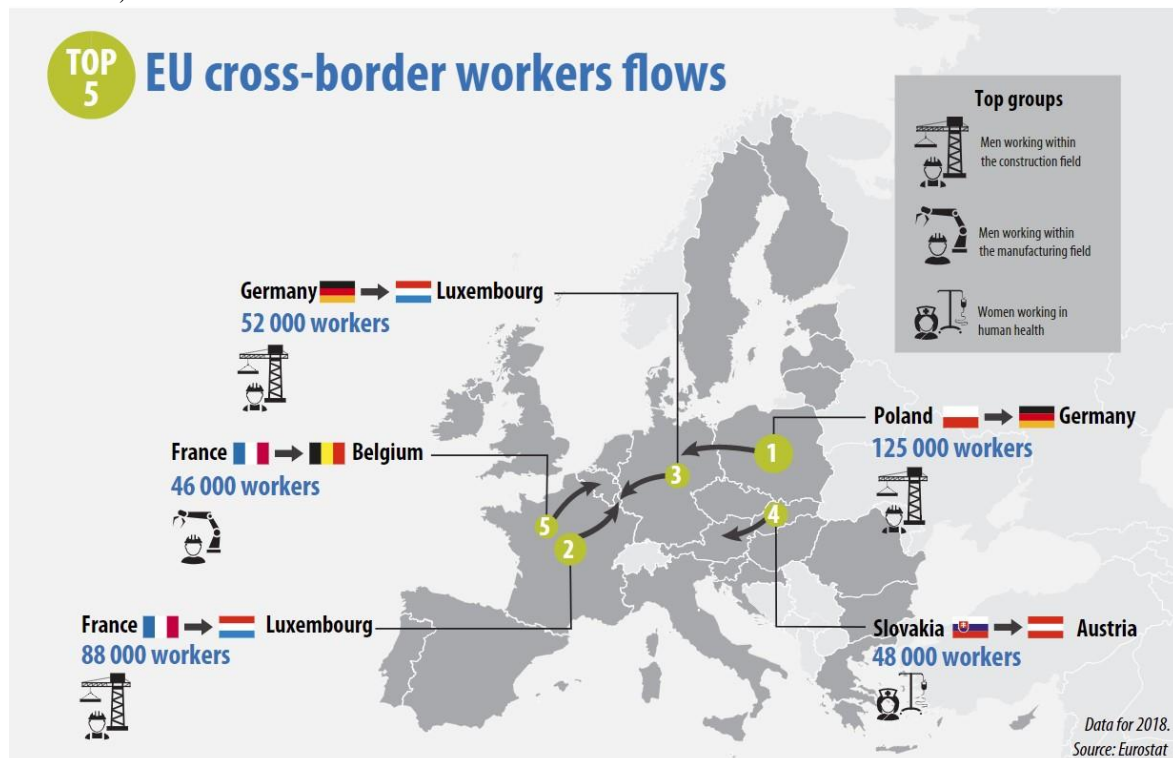
Zdroj: Statistický portál Lucemburského velkovévodství, *Population and Employment, Labour market, Labour market overview (in 1 000 persons) 2000–2019, vlastní zpracování.*

Příloha 23 Graf – Migrační saldo Lotyšska a Litvy mezi lety 2000–2019

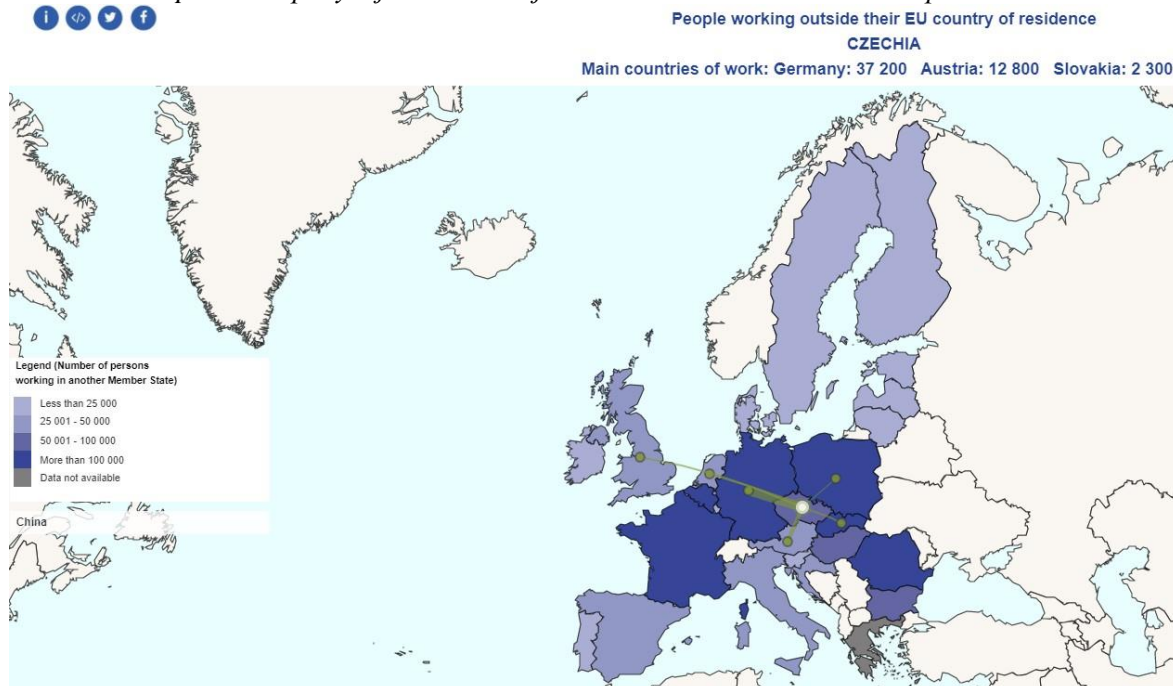
Zdroj: Oficiální statistický portál Lotyšska (*Population, population change, and key vital statistics; Net migration*), Oficiální statistický portál Litvy (*Population and social statistics; Migration; Net migration*), vlastní zpracování.

Příloha 24 Mapa – Pět nejvýznamnějších směrů přeshraničních pracovníků včetně jejich profesní orientace, 2019

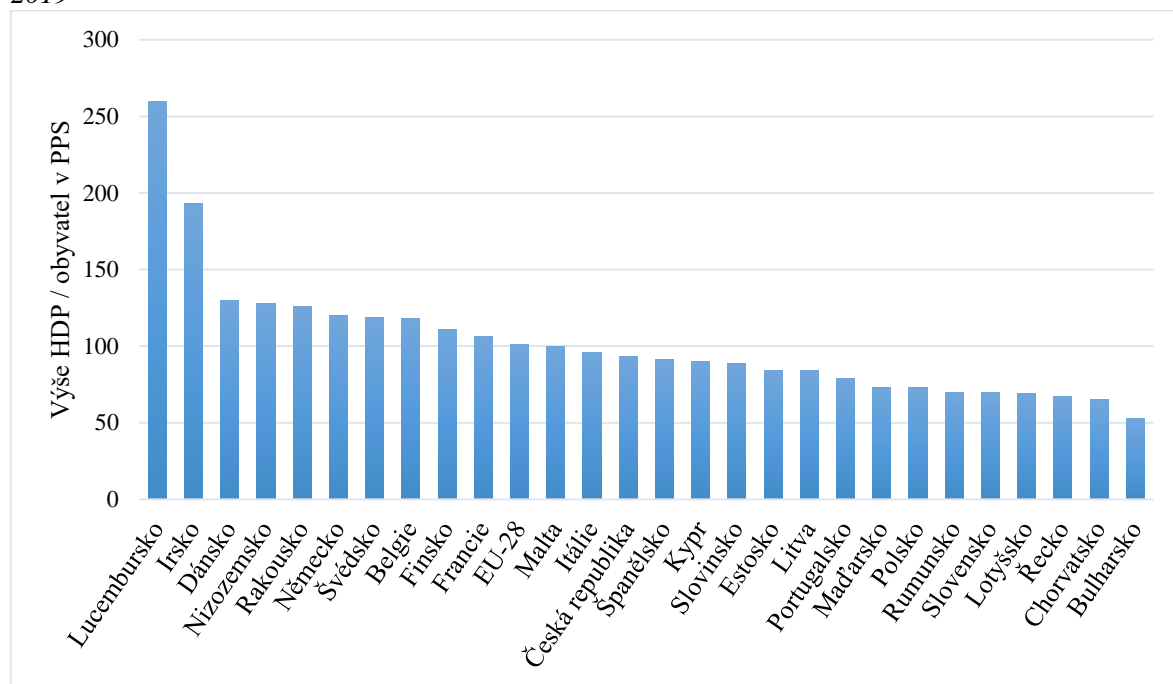
Zdroj: Evropská komise, *People on the move – Statistics on mobility in Europe, 2020 edition*.

Příloha 25 Mapa – Češi pobývající na území jiného členského státu za účelem práce v roce 2019

Zdroj: Evropská komise, *People on the move – Statistics on mobility in Europe, 2020 edition, Studying and working abroad, Crossing borders*.

Příloha 26 Graf – Členské státy EU podle HDP v paritě kupní síly přepočteném na 1 obyvatele v roce 2019

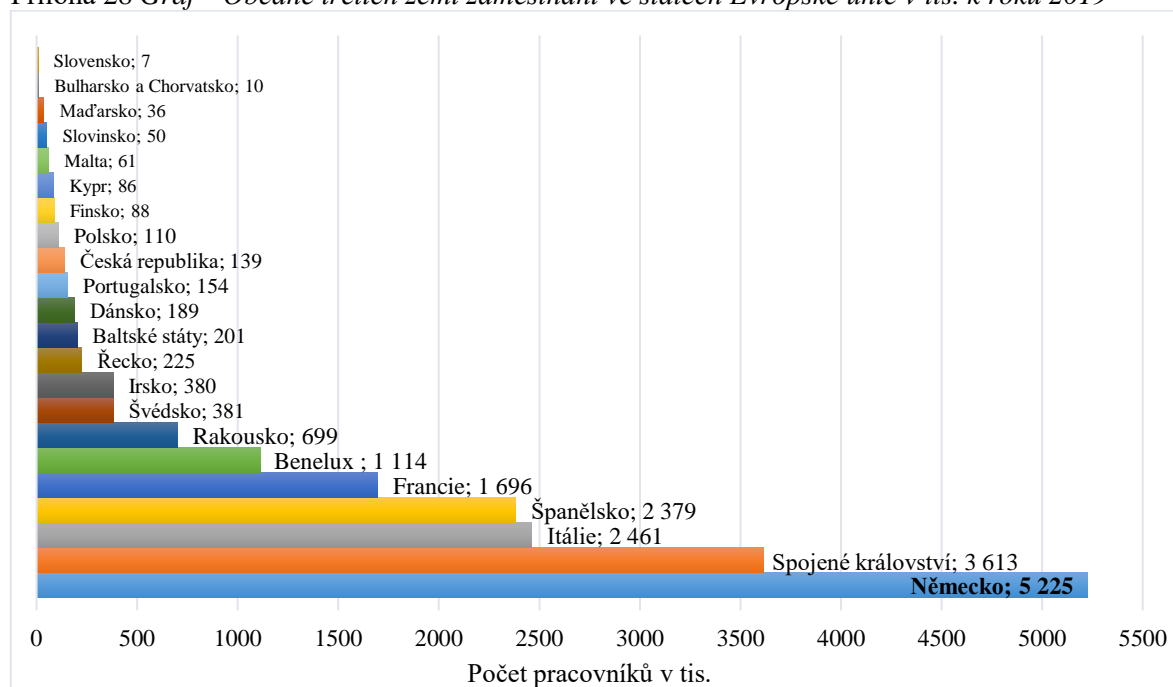
Zdroj: Eurostat, GDP per capita in PPS [TEC00114], vlastní zpracování.

Příloha 27 Tabulka – Intra-EU migrace k 1. lednu 2019

Stát EU	Přepočet počtu emigrujících na celkovou populaci (počet obyvatel / počet emigrujících)	Celkový počet občanů, kteří emigrovali do jiného členského státu EU k 1. 1. 2019	Počet obyvatel k 1. 1. 2019
Rumunsko	5	3 540 800	19 414 458
Litva	7	389 900	2 794 184
Chorvatsko	8	523 800	4 076 246
Bulharsko	8	869 300	7 000 039
Portugalsko	9	1 185 500	10 276 617
Lotyšsko	10	193 800	1 919 968
Irsko	12	406 000	4 904 240
Estonsko	15	87 000	1 324 820
Polsko	15	2 473 200	37 972 812
Slovensko	16	341 500	5 450 421
Lucembursko	19	32 300	613 894
Řecko	22	495 600	10 724 599
Maďarsko	22	446 100	9 772 756
Slovinsko	31	67 800	2 080 908
Nizozemsko	31	562 400	17 282 163
Itálie	35	1 710 800	59 816 673
Rakousko	40	223 400	8 858 775
Belgie	42	272 200	11 455 519
Finsko	44	125 500	5 517 919
Dánsko	52	112 600	5 806 081
Česká republika	65	164 000	10 649 800
Španělsko	66	712 700	46 937 060
Švédsko	69	147 700	10 230 185
Spojené království	78	849 500	66 647 112
Francie	87	776 300	67 177 636
Německo	94	885 400	83 019 213

Zdroj: Eurostat, *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January* [MIGR_POP9CTZ], *Population on 1 January* [TPS00001], vlastní zpracování.

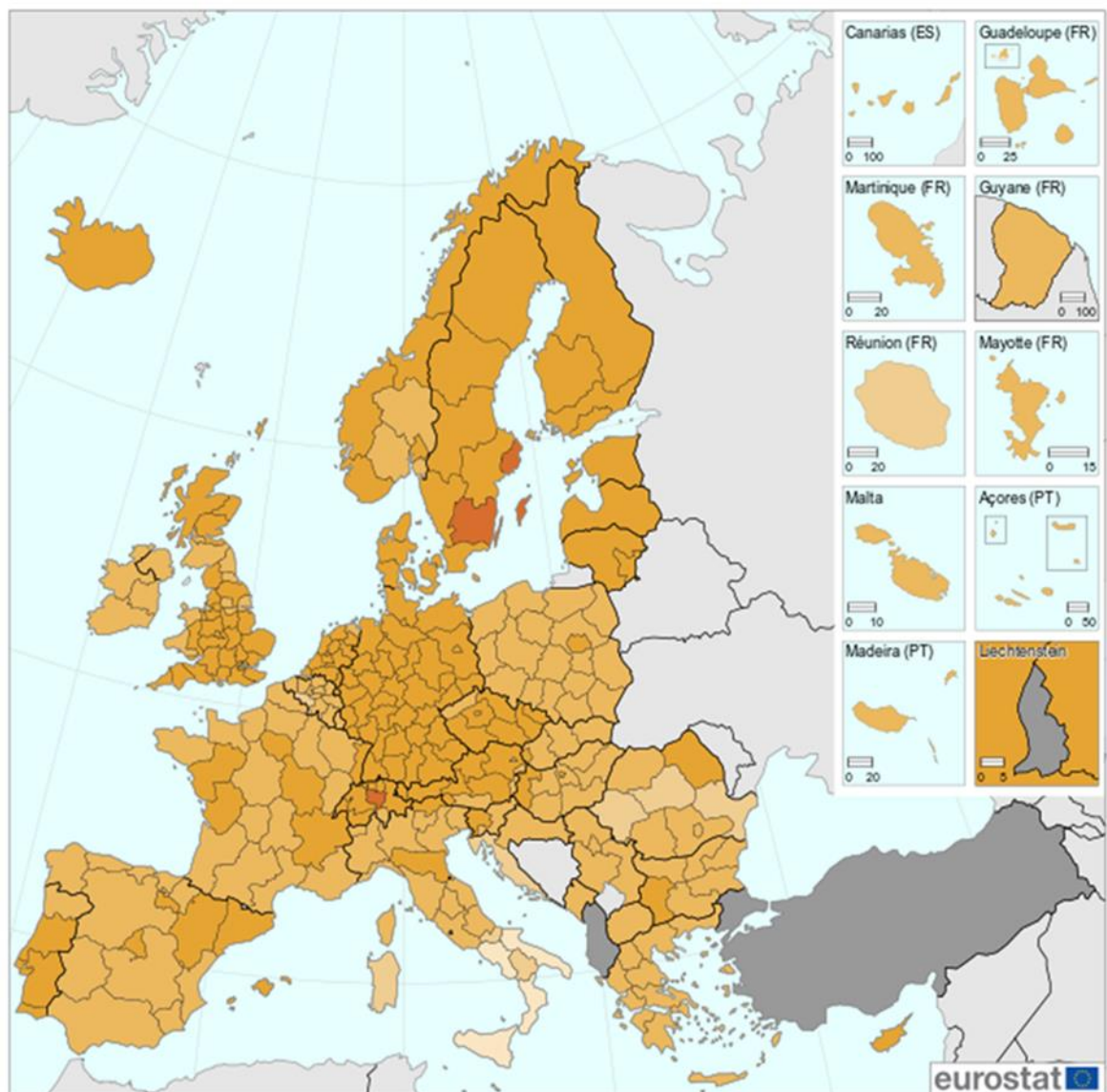
Příloha 28 Graf – Občané třetích zemí zaměstnaní ve státech Evropské unie v tis. k roku 2019

Zdroj: Eurostat, *Employment by sex, age and citizenship (1 000) [LFSA_EGAN]*, vlastní zpracování.

Map 1: Activity rate for nationals, by NUTS 2 regions, 2019

(% share of population aged 20-64 years)

(%)

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat – IMAGE, 07/2020

EU-27 = 78.6

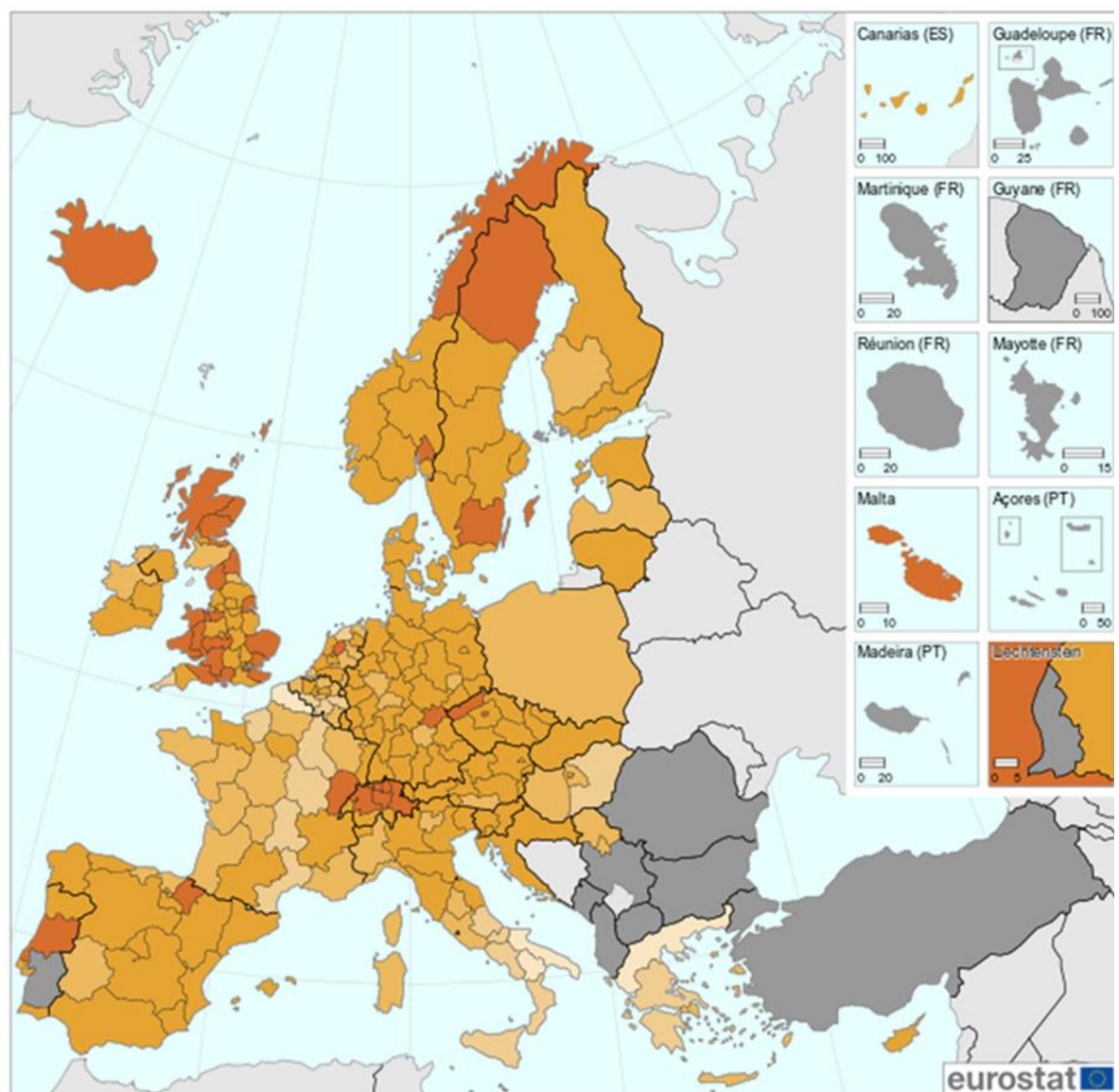
- < 60
- 60 - < 70
- 70 - < 80
- 80 - < 90
- ≥ 90
- Data not available

Zdroj: Eurostat, Migrant integration statistics – regional labour market indicators, 2019.

Příloha 30 Mapa – Míra ekonomické aktivity občanů z jiných států EU podle regionů NUTS 2 v roce 2019

Map 2: Activity rate for citizens of other EU Member States, by NUTS 2 regions, 2019
(% share of population aged 20-64 years)

(%)

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turksta
Cartography: Eurostat – IMAGE, 07/2020

EU-27 = 82.0

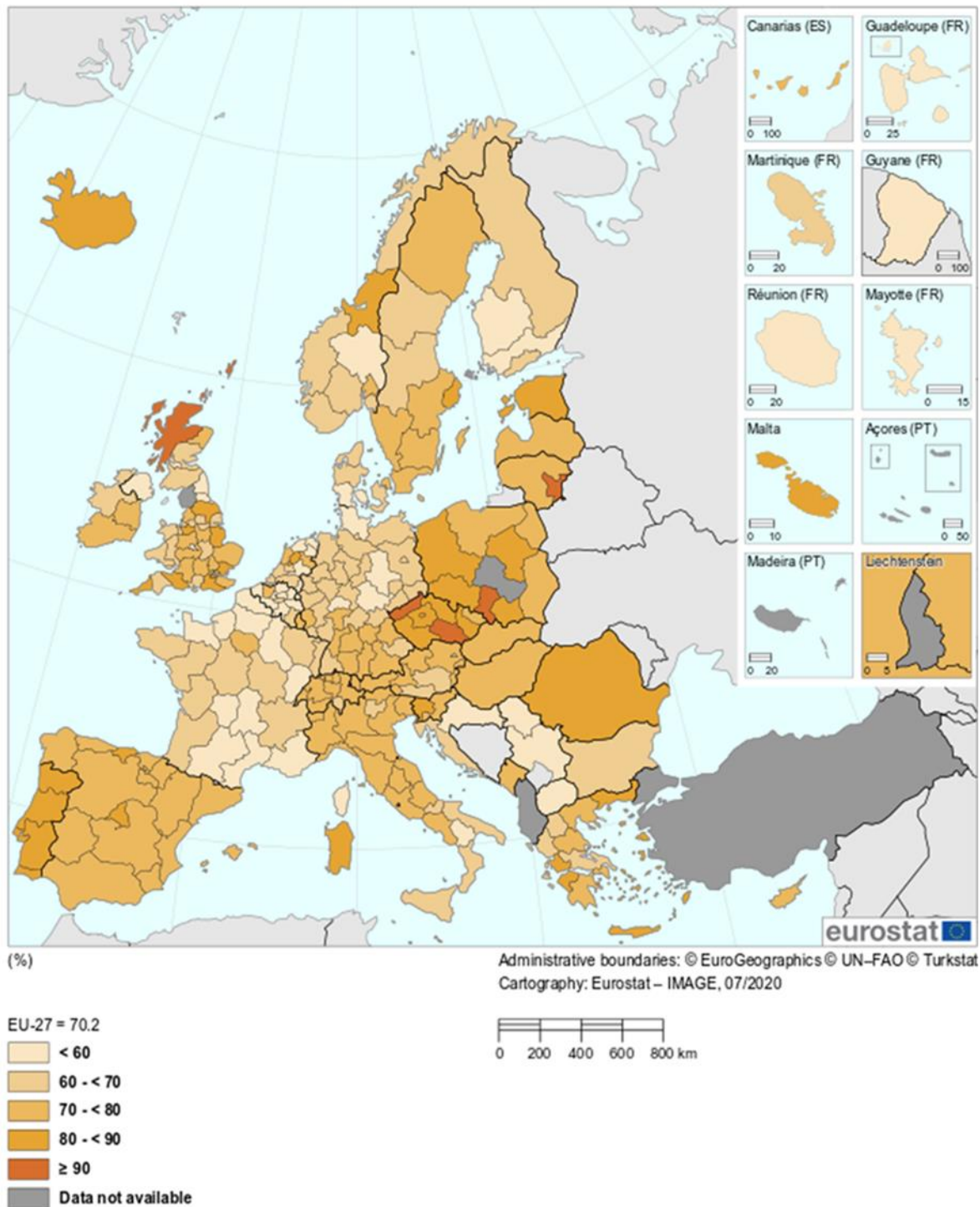
- < 60
- 60 - < 70
- 70 - < 80
- 80 - < 90
- ≥ 90
- Data not available

Zdroj: Eurostat, *Migrant integration statistics – regional labour market indicators, 2019.*

Příloha 31 Mapa – Míra ekonomické aktivity občanů ze třetích zemí podle regionů NUTS 2 v roce 2019

Map 3: Activity rate for non-EU citizens, by NUTS 2 regions, 2019
 (% share of population aged 20-64 years)

Zdroj: Eurostat, *Migrant integration statistics – regional labour market indicators, 2019.*